

**#Det vore
#ju kul om
de frågade
nån gång**

Ungas möjligheter till inflytande på lokal nivå

FOKUS 19

Det vore ju kul om de frågade nån gång

Ungas möjligheter till inflytande på lokal nivå

FOKUS 19

Förord

Det vore ju kul om de frågade nån gång.¹ Ungas möjligheter till inflytande på lokal nivå är en del av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) uppföljning av de ungdomspolitiska målen. Rapporten bygger på resultat från tre enkätundersökningar och 24 fokusgruppsintervjuer med unga och tjänstepersoner i olika delar av landet.

Genom rapporten vill myndigheten belysa i vilken utsträckning den ungdomspolitiska målsättningen om delaktighet och inflytande för unga förverkligas. Ungas möjligheter att påverka såväl sin vardag som samhällsutvecklingen i stort är viktigt i sig själv men också avgörande för att skapa ett hållbart samhälle i framtiden. Ungas röster är en viktig resurs som behövs i samhällsutvecklingen, och ungas tillit till det politiska systemet är en förutsättning för demokratins fortlevnad.

Rapporten visar att unga upplever sina möjligheter till inflytande på olika sätt. Många har en mindre optimistisk föreställning om sina möjligheter till inflytande. De upplever att avståndet till politiska beslutsfattare är stort och att dessa inte är intresserade av att ta del av ungas synpunkter och förslag. Andra har en i grunden mer optimistisk bild och är övertygade om att de skulle kunna påverka om de skulle vilja och försökte. Det är tydligt att unga med erfarenhet av att delta i olika typer av inflytandeverksam-

¹ Ett citat från intervjuerna med unga som ramar in ungas upplevelser av möjlighet till inflytande på lokal nivå.

heter på lokal nivå överlag är mer nöjda och att de har en större tilltro till det demokratiska systemet.

Detta pekar på betydelsen av det arbete som bedrivs ute i kommunerna. Rapporten visar att många kommuner bedriver ett imponerande arbete för att skapa delaktighet och inflytande för unga. Samtidigt finns det stora skillnader mellan kommuner sett till omfattningen och ambitionsnivån på det inflytandearbete som bedrivs. MUCF ser därför ett behov av ett intensifierat och fördjupat arbete för att säkerställa att alla unga ges möjlighet till inflytande.

Rapporten har tagits fram på avdelningen för utredning av Victoria C Wahlgren (uppdragsansvarig) och Amanda Nielsen. Statistiska underlag har tagits fram av Sara Fransson, Marit Gisselmann och Emma Neuman.

Ett stort tack alla ungdomar och tjänstepersoner som bidragit och varit en viktig del i att rapporten kommit till.

Lena Nyberg, generaldirektör
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor
Växjö, november 2019.

Innehåll

Sammanfattning	8
Inledning	11
Syfte	12
Metod	13
Disposition	15
Ungas inflytande i politik och lagstiftning	19
Ungdomspolitik	19
Ungas inflytande i lagstiftningen	23
Sammanfattning	25
Kunskapsläge	27
Unga och demokrati	27
Inflytandeforum för unga	31
Sammanfattning	35
Ungas perspektiv på inflytande	37
Ungas attityder till politik och inflytande	38
Ungas upplevelser av inflytande	44
De flesta unga vill ha inflytande	48
Ungas erfarenheter av kommunalt inflytandearbete	51
Sammanfattning	58
Kommuners arbete för ungas inflytande	61
Metoder och verktyg i det kommunala inflytandearbetet	61
Utgångspunkter för kommunal inflytandeverksamhet	71
Utmaningar och strategier för att nå fler unga	77
Kommunala förvaltningsstrukturer skapar olika förutsättningar för ungas inflytande	82
Sammanfattning	88

Avslutande diskussion	91
Ungas perspektiv på inflytande	91
Kommuners arbete för ungas inflytande	94
Slutsatser	99
Förslag och bedömningar	107
Långsiktigt arbete med skolval	107
Satsning på att skapa förutsättningar för ungas inflytande på lokal nivå	109
Möjliggör försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder på kommunal nivå	113
Ge unga i alla kommuner möjlighet att lämna in medborgarförslag	114
Behov av återkommande kartläggning av kommuners och regioners inflytandearbete	116
Referenser	119
Bilaga 1. Metod	125
Den nationella ungdomsenkäten	125
Attityd- och värderingsstudien	125
Enkät till kommuner och regioner	126
Fokusgruppsintervjuer	128
Intervjuguider	133
Workshops om policyförslag	137

Sammanfattning

Rapporten *Det vore ju kul om de frågade nån gång. Ungas möjligheter till inflytande på lokal nivå* undersöker dels ungas upplevelser och erfarenheter av möjligheter till inflytande och delaktighet på lokal nivå, dels det arbete som bedrivs i svenska kommuner för att skapa förutsättningar för ungas inflytande. Studien är en fördjupning av temat om ungas inflytande i föregående Fokusrapport, *Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige*, där det framkommer att unga inte känner att de är inkluderade i beslutsprocesser.

Temat för årets rapport har valts av flera anledningar. Ungas inflytande är ett av MUCF:s kärnuppdrag och ett av målen i ungdomspolitikerna samt en del av mellanvalsdemokratien. Då det är 100 år sedan Sverige fick allmän rösträtt är det viktigt att undersöka ungas tankar och upplevelser av inflytande. Det är också viktigt att höra ungas röster eftersom statistik pekar mot att unga inte känner att de hörs i inflytandefrågor.

Rapporten bygger på tre enkätundersökningar, MUCF:s nationella ungdomsenkät, myndighetens attityd- och värderingsstudie samt en enkät till Sveriges kommuner och regioner som gjorts i samverkan med Sveriges kommuner och landsting (SKL). Rapporten bygger även på 24 fokusgruppsintervjuer med unga och tjänstepersoner från olika delar av landet.

Enkätsvaren visar att många unga inte har tilltro till sin kunskap om hur demokrati fungerar eller sin egen möjlighet att påverka. Samma bild

framträder även i de intervjuer vi gjort med unga. Genom fokusgrupperna har de unga fått möjlighet att beskriva sina upplevelser av inflytande. I intervjuerna framkommer att det finns skillnader i hur olika grupper av unga upplever sina möjligheter till inflytande. Unga som deltagit i inflytandeverksamheter upplever ofta en större närhet och tilltro till såväl beslutsfattare som den demokratiska processen. Unga utan denna erfarenhet uttrycker däremot ofta att det är svårt att påverka samhället och få inflytande över offentliga aktörers beslut och agerande. De har även låg tilltro till hur offentliga aktörer sköter sina uppdrag.

Fokusgrupperna med tjänstepersoner pekar ut såväl framgångsfaktorer som hinder och utmaningar i arbetet med att skapa möjligheter för ungas inflytande. Framgångsfaktorer är bland annat att ”hålla i och hålla ut”, med andra ord att arbeta långsiktigt, och att ha flera olika former för ungdomsinflytande. Hinder och utmaningar är att nå ut till unga och att få genomslag i den egna organisationen.

I det avslutande kapitlet presenteras myndighetens bedömningar och förslag. Dessa är utformade mot bakgrund av de slutsatser som dragits i rapportens olika delstudier. Myndigheten har även haft kontakt med offentlig verksamhet och civilsamhälle, med personer som dagligen möter unga och arbetar med inflytande i olika former i olika delar av landet. Deras synpunkter har också vägts in i förslagen.

*”Unga utgör en
nyckelgrupp vars
delaktighet, kunskap
och uppslutning bakom
demokratins principer
på sikt är avgörande
för demokratins
överlevnad.”*

Kapitel 1

Inledning

UNGAS INFLYTANDE är en central del av den svenska ungdomspolitiken. Det övergripande målet för denna är att alla ungdomar ”ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen” (prop. 2013/14:191, s. 1). Det tredje delmålet etablerar en rätt för unga att få vara med och göra sina röster hörda både i frågor som direkt berör dem och i frågor av betydelse för samhället i stort. Det betyder att unga ska ges möjlighet till delaktighet och inflytande i familjen, skolan och på fritiden men också i mer övergripande politiska beslutsprocesser.

I den ungdomspolitiska propositionen skrivs delaktighet och inflytande för unga framförallt fram som en rättighet. Samtidigt betonas också vikten av att ungas kunskaper och erfarenheter tas tillvara som en resurs i samhällsbygget. På sikt är ungas möjlighet till delaktighet och inflytande även viktigt för det demokratiska styrelseskickets överlevnad. När unga får inflytande över sin vardag och görs delaktiga i lokala beslutsprocesser skickas samtidigt en signal om att ungas röster tas på allvar och att det är möjligt att påverka. Detta bidrar i sin tur till att skapa tilltro till det demokratiska styrelseskicket och främjar ett framtida politiskt deltagande.

I år, 2019, är det exakt 100 år sedan riksdagen fattade beslut om att införa allmän och lika rösträtt. Inför detta jubileum fattade den förra regeringen beslut om en strategi¹ för en stark demokrati. I denna fastslås att demokratin behöver ”främjas, förankras och försvaras” och att ”människor behöver vara delaktiga, ha kunskap om hur demokratin fungerar och gemensamt se till att demokratin är motståndskraftig” (Kulturdepartementet 2018, s. 5). Unga utgör en nyckelgrupp vars delaktighet, kunskap och uppslutning bakom demokratins principer på sikt är avgörande för demokratins överlevnad.

Mot denna bakgrund är det oroväckande att en rad undersökningar

¹ *Strategi för en stark demokrati – främja, förankra, försvara*, omfattar perioden 2018–2021.

visar att unga upplever sina möjligheter till inflytande som begränsade. I föregående års Fokusrapport, *Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige*, kartläggs bland annat ungas upplevelser av inflytande inom olika områden. I rapporten framgår att många unga som intervjuats upplever sina möjligheter att ha inflytande i det demokratiska samhället som mycket begränsade. De unga uttrycker bland annat att politiker inte lyssnar på dem och fattar beslut om insatser utan att prata med dem. De upplever att politikerna pratar åt dem istället för med dem och utan att veta vad de unga egentligen anser och önskar. I årets Fokusrapport har MUCF därför valt att genomföra en fördjupad analys av ungas möjligheter till inflytande i samhället.

Rapporten belyser ungas möjligheter till inflytande på lokal nivå. Den bygger dels på undersökningar som kartlägger hur *unga upplever sina möjligheter till inflytande*, dels på undersökningar som kartlägger hur *svenska kommuner arbetar för att erbjuda unga inflytande*. Vi har valt att fokusera på möjligheterna till inflytande på lokal nivå eftersom många verksamheter riktade till unga återfinns på denna nivå. Inflytande på lokal nivå blir därmed en förutsättning för att unga ska kunna påverka i sin vardag. Det är också på lokal nivå som det finns förutsättningar att erbjuda breda grupper av unga möjlighet att delta i politiska processer och vara med och forma offentlig verksamhet.

≡ Syfte

I denna rapport undersöks ungas möjlighet till inflytande i Sverige. Syftet är tvådelat. Dels undersöks ungas upplevelser av inflytande, dels hur svenska kommuner arbetar för att ge unga inflytande. Med utgångspunkt i ungas och tjänstepersoners röster är målet att beskriva ungas möjligheter till inflytande på lokal nivå. Den övergripande ungdomspolitiska målsättningen slår fast att unga ska ha inflytande över samhällsutvecklingen. Detta inbegriper en rätt till inflytande i familjen, skolan och på fritiden såväl som en rätt till delaktighet i politiska beslutsprocesser. I den här rapporten har vi valt att primärt fokusera på ungas inflytande och delaktighet i politiska beslutsprocesser i den lokala demokratin. Avgränsningen innebär att vi inte kommer att undersöka vare sig i vilken mån unga har inflytande i familj och nära relationer eller i skolan.

Med *inflytande* avses möjlighet att påverka. Inflytande kan utövas på flera olika sätt och i olika sammanhang. Politiskt inflytande utövas formellt sett framförallt genom deltagande i allmänna val. Därutöver kan individer få politiskt inflytande genom att på olika sätt föra fram synpunkter till politiska beslutsfattare som dessa låter sig påverkas av. Möjligheten till olika former av informellt inflytande skiljer sig mellan olika personer, bland annat beroende på att människor inte har samma socioekonomiska resurser eller tillgång till nätverk (SOU 2016:5). Inflytande är nära kopplat till *delaktighet*. Att vara delaktig innebär att vara en del i ett sammanhang, i det här fallet att vara involverad i politiska beslutsprocesser. Medan inflytande syftar till möjligheten att vara med och påverka syftar delaktighet snarare till de känslor som politiskt deltagande väcker hos en individ. Delaktighet går ofta hand i hand med att känna tillhörighet till samhället (SOU 2016:5).

≡ Metod

Rapporten baseras på flera olika undersökningar som genomförts under perioden 2018–2019. Rapportens första delstudie – som undersöker ungas perspektiv på inflytande – bygger på resultat från två av MUCF:s enkätundersökningar samt sammanlagt 18 fokusgruppsintervjuer med unga i olika delar av Sverige. Rapportens andra delstudie – som undersöker det inflytandearbete som bedrivs i Sveriges kommuner – bygger på en enkätundersökning som MUCF genomfört i samarbete med Sveriges kommuner och landsting (SKL) samt sex fokusgruppsintervjuer med tjänstepersoner i svenska kommuner.

Enkätundersökningarna bidrar med översiktlig information om ungas attityder till politik och inflytande respektive kommuners inflytandearbete. MUCF:s två enkätundersökningar bygger på ett slumpmässigt urval av unga i åldern 16–25 år (Ungdomsenkäten) och unga i åldern 16–29 år (Attityd- och värderingsstudien). Resultaten är därmed generaliserbara till unga i populationen i stort. Den enkätundersökning som MUCF genomfört i samarbete med SKL är en totalundersökning som omfattar samtliga kommuner och regioner. Fokusgruppsintervjuerna bidrar till att belysa och fördjupa förståelsen för enkätresultaten samt gör det möjligt att lyfta fram ungas egna röster. De erfarenheter och åsikter som framförs är dock

inte generaliserbara till unga i stort. Nedan följer en kort presentation av de olika undersökningarna. Mer utförlig information om metod och urval finns i bilaga 1.

MUCF:s enkätundersökningar

Den statistik som redovisas i kapitel 4 kommer från två olika undersökningar, Nationella ungdomsenkäten² som genomfördes under våren 2018 samt Attityd- och värderingsstudien³ som genomfördes under hösten 2018. Nationella ungdomsenkäten baseras på ett obundet slumpmässigt urval av 5 000 unga i åldersgruppen 16–25 år. Svarsfrekvensen för undersökningen är 46 procent. Attityd- och värderingsstudien baseras på ett obundet slumpmässigt urval av 6 000 unga i åldersgruppen 16–29 år. Svarsfrekvensen för undersökningen är 40 procent. Alla analyser som delas upp på kön baseras på de svarandes självidentifierade kön. Enkätresultat som berör skillnader mellan grupper diskuteras i löptext enbart om skillnaderna är statistiskt signifikanta på 95 procentsnivån.

Enkät om kommuners inflytandearbete

Den statistik som redovisas i kapitel 5 kommer från enkäten ”Ungas politiska deltagande 2019” som genomfördes under våren 2019. Enkäten skickades ut av SKL till samtliga kommuner och regioner i Sverige (sammanslagt 310 stycken). 257 av dessa svarade vilket motsvarar en svarsfrekvens på 84 procent. I rapporten redovisas endast resultat från kommuner.⁴

² Enkäten är en del av det ungdomspolitiska uppföljningssystemet och MUCF har gjort enkätundersökningen vart tredje år sedan 2004.

³ Enkäten är en del av det ungdomspolitiska uppföljningssystemet och har genomförts vid sex tillfällen sedan 1993. Det huvudsakliga fokuset i rapporten ligger på att undersöka ungas attityder men för att möjliggöra jämförelser med äldre skickas enkäten också till en äldre jämförelsegrupp. I 2018 års undersökning skickades 3 000 enkäter till en äldre jämförelsegrupp i åldern 30–75 år. Sammantaget baseras undersökningen således på ett urval av 9 000 slumpmässigt utvalda personer i åldern 16–74 år.

⁴ För en fullständig analys av enkätens resultat se SKL & MUCF (2019) ”*Ungas inflytande. Ungas möjlighet till inflytande och delaktighet i den lokala beslutsprocessen*”.

Fokusgruppsintervjuer

I kapitel 4 analyseras ungas perspektiv på inflytande utifrån två omgångar av fokusgruppsintervjuer. Den första omgången intervjuer gjordes våren 2018 inför arbetet med rapporten *Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige*. Intervjuerna genomfördes som fokusgrupper med tydliga teman, dessa presenteras i bilaga 1. I årets rapport har endast de delar av intervjuerna som behandlar ungas inflytande analyserats. Totalt genomfördes tolv intervjuer varav åtta var könsseparerade och fyra könsblandade. Grupperna varierade mellan fem till sju personer och i dessa fanns representation av unga hbtq-personer, unga med utländsk bakgrund och unga som tillhör nationella minoriteter. Den andra omgången intervjuer genomfördes våren 2019 inför arbetet med denna rapport. De unga som deltog hade bjudits in med utgångspunkt i att dessa hade erfarenhet av att delta i kommunalt inflytandearbete. Totalt genomfördes sex intervjuer i lika många kommuner. Grupperna varierade mellan fyra till åtta personer och i merparten av dessa deltog både tjejer och killar. I grupperna fanns representation av unga med funktionsnedsättning samt unga med utländsk bakgrund.

I kapitel 5 analyseras kommuners inflytandearbete utifrån fokusgruppsintervjuer med tjänstepersoner i sex kommuner. Storleken på grupperna varierade mellan två till åtta personer. Kommunerna valde själva ut vilka som skulle intervjuas utifrån hur arbetet med ungas inflytande bedrevs och hur ansvaret var placerat i den kommunala organisationen. I grupperna fanns bl.a. representanter från kommunledningsförvaltning, kultur- och fritidsförvaltning, stadsbyggnadsförvaltning och socialförvaltning.

≡ Disposition

Rapporten inleds med detta kapitel där syfte och metod beskrivs.

I kapitel två beskrivs svensk och europeisk ungdomspolitik, målsättningar inom relaterade politikområden samt hur ungas inflytande speglas i lagstiftning. Kapitlet innehåller bland annat en beskrivning av målsättningen om delaktighet och inflytande i den ungdomspolitiska propositionen.

I kapitel tre ges en kort sammanfattning av kunskapsläget kring dels ungas politiska attityder och deltagande, dels kommunala satsningar på inflytandeforum för unga.

I kapitel fyra undersöks hur unga ser på sina möjligheter till inflytande. Det handlar om hur unga ser på sin makt att forma sina egna liv och sina möjligheter att föra fram synpunkter och önskemål till dem som bestämmer samt om de upplever att de får gehör för sina åsikter. I kapitlet presenteras resultat från MUCF:s två enkätundersökningar samt från intervjuer med unga som genomfördes i två omgångar, 2018 och 2019.

I kapitel fem undersöks hur kommuner arbetar med ungas inflytande. Det handlar om olika arbetssätt för att öka ungas inflytande och vilka förutsättningar tjänstepersonerna anser finns i kommunerna. I avsnittet redogörs för enkätsvar från Sveriges kommuner samt intervjuer med tjänstepersoner om hur de arbetar med ungas inflytande.

I det sjätte kapitlet summeras de viktigaste slutsatserna från rapportens olika delstudier. I kapitlet presenteras också de övergripande slutsatser som myndigheten anser kan dras utifrån dessa.

I det sjunde och avslutande kapitlet presenteras de policyförslag som MUCF utarbetat och som myndigheten överlämnar till regeringen i syfte att öka ungas inflytande på lokal nivå.

#Det vore
ju kul om
de frågade
nån gång

*”goda levnadsvillkor ...
är en förutsättning för
att ha makt att forma
sitt eget liv och för att
vara delaktig och utöva
inflytande.”*

Kapitel 2

Ungas inflytande i politik och lagstiftning

I DET HÄR KAPITLET PRESENTERAS HUVUDDRAGEN i den svenska ungdomspolitikerna med särskilt fokus på ungas inflytande. Kapitlet innehåller även en kort beskrivning av EU:s ungdomspolitiska program, målsättningar inom relaterade politikområden samt en kort sammanfattning av hur ungas inflytande regleras i lagstiftning.

☰ Ungdomspolitik

Politiken och målen för den svenska ungdomspolitikerna definieras i propositionen *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande* (2013/14:191). I den fastslås en tredelad övergripande målsättning om att alla ungdomar ”ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen” (prop. 2013/14:191, s. 1).

Det första delmålet, goda levnadsvillkor, skrivs fram som en rätt för unga till ”utbildning, arbete, bostad, hälsa, trygghet, kultur och fritid, sitt språk, möjlighet till delaktighet och inflytande samt ett liv fritt från diskriminering” utifrån utgångspunkten att dessa är mänskliga rättigheter (ibid. s. 19–20). Det andra delmålet, makt att forma sitt eget liv, skrivs fram som ”en markering av vikten av att ungdomar har möjligheter att vara självständiga och göra självständiga val och kan ta ansvar för sina handlingar” (ibid. s. 20). De tre delarna av den ungdomspolitiska målsättningen länkas tydligt samman. Det betonas att goda levnadsvillkor både är en förutsättning för att ha makt att forma sitt eget liv och för att vara delaktig och utöva inflytande.

I propositionen fastslås att ungdomspolitikerna är sektorsövergripande. Det innebär att ungdomspolitikerna omfattar alla beslut och åtgärder som påverkar ungas villkor inom olika områden som arbete, boende, utbild-

ning, hälsa, fritid, kultur och inflytande (jmf. MUCF 2018). Politiken har sin grund i rättighetspolitiken som baseras på de mänskliga rättigheterna, barnkonventionen och ungas rätt att vara delaktiga och ha inflytande i frågor som berör dem. Att arbeta med ungdomspolitik är bindande för myndigheter och vägledande för kommuner och regioner.

Alla beslut och insatser ska ha ett ungdomsperspektiv

I propositionen fastslås att alla statliga beslut och insatser som berör unga mellan 13 och 25 år ska ha ett ungdomsperspektiv. Det betyder att ungas intressen, behov och synpunkter ska beaktas vid planering, genomförande och uppföljning av beslut. En förutsättning för detta är att beslutsfattare i offentlig verksamhet har kunskap om ungas villkor och behov. De bör också ha kunskap om olika insatser och metoder som kan förbättra ungas levnadsvillkor. Vid behov ska det finnas en samordning mellan olika sektorer. Ungdomsperspektivet innebär vidare att unga ska:

- Beträktas som en mångfald individer,
- Stöddas att bli självständiga,
- Ha möjlighet att vara delaktiga och ha inflytande.

Målsättningen om delaktighet och inflytande

I propositionen fastslås att unga ska vara delaktiga i och så långt som möjligt ha inflytande över beslut som berör dem samt hur besluten genomförs. Rätten till delaktighet och inflytande gäller både övergripande politiska beslutsprocesser i samhället och insatser som berör unga som målgrupp. Målsättningen om inflytande över samhällsutvecklingen etablerar en rätt till delaktighet och inflytande för unga över såväl frågor som direkt berör

Den tredje delen av målet, dvs. inflytande över samhällsutveckling, innebär en uttalad målsättning att ungdomar ska finnas med i samhällsbygget och att ungdomar har en uttalad rätt till inflytande. Det betyder att ungdomar inte enbart ska ha inflytande i frågor som omedelbart berör dem utan att de ska ha möjlighet att vara delaktiga i politiska beslutsprocesser och ha inflytande i frågor som har betydelse för samhället i stort, exempelvis miljö, kollektivtrafik och integration (prop. 2013/14:191, s. 20-21).

dem och frågor av betydelse för samhället i stort, exempelvis miljö, översiktsplaner och integration. I propositionen understryks också att unga ska erbjudas delaktighet och inflytande utifrån att de är brukare av samhällets insatser.

I samma propositionen skrivs att ungas delaktighet och inflytande i första hand ”utgår från individens rättigheter och perspektiv snarare än från samhällets behov”. Samtidigt konstateras också att ungas perspektiv behövs för att ”öka legitimiteten och kvaliteten i beslutsfattandet” (prop. 2013/14:191, s. 27). Även om inflytande framförallt ses som en rättighet betonas att det är viktigt att ungas kunskaper, erfarenheter och värderingar tas tillvara och beaktas som en resurs som bidrar till att uppnå en hållbar samhällsutveckling. Beslutsunderlag och genomförande av besluten blir, enligt propositionen, bättre om unga har inflytande.

Det faktum att ungdomspolitikerna omfattar både myndiga och omyndiga personer innebär att graden av inflytande förändras över tid. De flesta unga får rösträtt och blir valbara till politiska församlingar när de fyller 18 år och detta innebär givetvis en stark förstärkning av möjligheten till inflytande. Även tidigare går det ofta att se en växande grad av inflytande för unga i takt med ökad ålder och mognad. Detta är också i linje med intentionerna i barnkonventionen.

EU:s ungdomspolitik 2018–2027

Unga och ungas rättigheter finns beskrivet i EU:s olika fördrag och artiklar. Kopplat till ungas inflytande står det i EUF-fördragets artikel 165:2 att unga och deras möjligheter till utbildning och att kunna röra sig fritt i Europa genom medlemsländerna ska ”främja utvecklingen av ungdoms- och ungdomsledarutbyte och stimulera ungdomars deltagande i Europas demokratiska liv”.

Sedan 2002 finns ett ungdomspolitiskt samarbete inom EU. Det sker som inom den svenska ungdomspolitikerna, i samverkan med andra politikområden. EU beslutade under 2018 om en ny ungdomsstrategi. Där

”

Ungdomar ska vara delaktiga i och så långt som möjligt ha inflytande över utformning och genomförande av insatser som berör dem som målgrupp. Delaktighet och inflytande gäller inte minst ungdomar i deras egenskap av brukare av samhällets insatser (prop. 2013/14:191, s. 27).

är målet att ge unga fler och mer jämlika möjligheter vad gäller exempelvis arbetsmarknad, utbildning och etablering som aktiva medborgare i ett socialt inkluderande Europa. Ungdomsstrategin innebär i korthet att främja ungas deltagande och medbestämmande i det demokratiska livet. Strategins mål är att engagera unga i det demokratiska livet för att bli:

”aktiva medborgare som verkar för solidaritet och positiv förändring i samhällen runt om i Europa, inspirerade av EU:s värden och en europeisk identitet.”

(Utbildningsdepartementet, 2018, sid. 3)

Målet är att ge unga kvinnor och män mer makt över sina egna liv, uppmuntra unga att vara aktiva medborgare och förebygga socialt utanförskap bland ungdomar. De politiska besluten ska också påverka unga mer positivt. Den europeiska ungdomsstrategin utgör tillsammans med den svenska ungdomspolitikerna ett bidrag till att förverkliga visionen om att ta tillvara ungas erfarenheter och kunskaper som en resurs för Europas utveckling.

Målsättningar inom relaterade politikområden

Målet om att unga ska ha makt att forma sitt eget liv kopplas i ungdomspropositionen (2013/14:191) till andra politikområden, däribland jämställdhetspolitikens övergripande mål om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. De två politikområdena står varandra nära i frågan om individers inflytande i samhällsutvecklingen och en jämn fördelning av makt och inflytande för att unga, och vuxna, ska kunna delta i formella och informella beslutsprocesser på lika villkor. Jämställdhetspolitikens första delmål handlar om att makt och inflytande ska delas mellan könen, vilket i grunden är en fråga om demokrati och rättvisa.

Folkhälsopolitiken har en nära koppling till ungdomspolitikerna. I ett av folkhälsopolitikens delmål beskrivs att när grupper och individer saknar inflytande i samhället och makt över sina egna liv uppstår en känsla av maktlöshet vilken riskerar att leda till utanförskap, som i längden ger en tillitsbrist hos individer eller grupper. Kontroll över sitt eget liv och inflytande i samhället är enligt folkhälsopolitiken starkt förknippat med

självkänsla och självförtroende. Att känna delaktighet och vara delaktig i nätverk ökar känslan av tillhörighet vilket stimulerar känslan av upplevd hälsa. Delmålet beskrivs på följande sätt i proposition 2017/18:249:

”Att människor har kontroll över sitt eget liv, tillit till andra, inflytande och delaktighet i samhället är centrala områden för att uppnå jämlik hälsa. Sannolikheten är större bland personer med lägre socioekonomisk position att uppleva sig ha sämre kontroll och inflytande över sina egna livsvillkor och utvecklingen av samhället i stort, samt mindre gemenskap och delaktighet.”

(s. 94)

Kopplingen till ungdomspolitikens mål om ungas möjlighet till inflytande i samhället är tydlig men det finns en lika tydlig koppling till det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd hälsa där det beskrivs att en ”god folkhälsa handlar inte endast om att hälsan ska vara så god som möjligt, den bör också vara så jämlikt och jämställt fördelad som möjligt” (Skr. 2016/17, s. 82). Att individer kan känna jämlikhet i samhället ökar känslan av delaktighet och därmed tillit och förtroende till samhället, olika institutioner och även andra människor (Holmberg & Rothstein 2018; Weibull 2017).

≡ Ungas inflytande i lagstiftningen

Nedan redovisas hur lagar, förordningar och konvention skriver fram ungas möjligheter till inflytande.

I kommunallagen skrivs under rubriken brukarinflytande att ”Nämnderna ska verka för att samråd sker med dem som brukar deras tjänster” (SFS 2017:725, 8 kap 3 §). Det betyder att kommunerna ska försöka ha samråd med bland annat unga men det är inte tvingande och det finns inte heller några sanktioner om kommunerna inte har samråd med brukare. Kommunallagen reglerar även användningen av medborgarförslag som ett verktyg för invånare i kommunerna att kunna skicka in egna förslag till kommunfullmäktige. Enligt kommunallagen har den som är folkbokförd i kommunen rätt att skicka in medborgarförslag om kommunfullmäktige har beslutat det. Den rätten gäller även för EU-medborgare.

Skollagen (SFS 2010:800) är den inledande delen av skolans styrkedja och den följs av läroplanen. I skollagen beskrivs de grundläggande värderingar som utbildningen ska bedrivas utifrån. Dessa omfattar bland annat mänskliga rättigheter, demokrati och jämställdhet. Demokrati och inflytande ska enligt skolans styrdokument tillämpas på två sätt. Skolans uppdrag består dels i att eleverna ska lära sig om demokrati i undervisningen, dels i att eleverna själva ska göra demokrati i form av att öva i de sammanhang som eleven befinner sig under en skoldag (Alerby & Bergmark 2015). Enligt skollagen ska eleverna ges inflytande över arbetsätt och metoder för att genomföra arbetet samt över undervisningens innehåll genom demokrati i form av elevinflytande. Så här beskrivs det i läroplanen för gymnasieskolan, Lgy 11:

”Den svenska skolan har ett uppdrag att fostra eleverna till demokratiska samhällsmedborgare som kan leva och verka i ett demokratiskt samhälle. Skolans uppdrag handlar både om att utveckla elevernas kunskap om demokrati och värdegrund och om att skolan ska verka i demokratiska arbetsformer.”

(Skolverket)

Målet med skolans demokratiuppdrag är att fostra samhällsmedborgare och att eleverna ska få medborgarkompetens, en av vägarna dit är elevråd.

Enligt arbetsmiljölagen (SFS 1977:1160) ska det finnas arbetsmiljöombud i skolan, eleverna har sina ombud medan de vuxna har egna ombud. Skolans huvudman, kommunen, har ansvar för den psykosociala arbetsmiljön. Det innebär exempelvis att reducera stress, eller att förhindra mobbning och utsatthet i form av diskriminering eller trakasserier. Ansvaret delegeras till skolan genom att rektor får ansvaret. Arbetsmiljön i skolan är precis lika viktig som på alla andra arbetsplatser.

Enligt socialtjänstlagen (SFS 2001:453) har kommunen det yttersta ansvaret för invånarna i sitt område. Enligt kap 1 ska barns bästa beaktas vid åtgärder (SFS 2001:453, 2§). Barnet har rätt till rätt information, att få bli lyssnade på samt har rätt till inflytande utifrån ålder och mognad. Barnkonventionen är inkorporerad i socialtjänstlagen.

Enligt barnkonventionens artikel 12 har barn rätt att uttrycka sin me-

ning, de ska höras i frågor som berör dem och deras åsikter ska respekteras. Givetvis ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad. Denna rättighet är redan idag inskriven i flera svenska lagar.¹ I samband med att barnkonventionen blir lag 1 januari 2020 finns det dock en förhoppning om att denna rätt ska stärkas ytterligare och att beslutsfattare i högre utsträckning ska lyssna till barns åsikter och synpunkter. Införandet av den nya lagen påverkar även på så vis att barnets bästa, enligt den tredje artikeln, ska beaktas vid alla beslut som rör barn. Myndigheter, kommuner och regioner måste därför ta hänsyn till barns åsikter vid beslut.

Sammantaget bidrar ovanstående lagstiftning till att fastslå samhällets ansvar för att skapa goda levnadsvillkor för unga samt skapa förutsättningar för att unga ska finnas med i samhällsutvecklingen.

☰ Sammanfattning

Kapitlet om ungdomsperspektiv och ungas inflytande i lagstiftning visar att:

- Alla beslut och insatser ska ha ett ungdomsperspektiv.
- Målsättningen om inflytande över samhällsutvecklingen betyder att unga ska ha inflytande över såväl frågor som direkt berör dem och frågor av betydelse för samhället i stort.
- Målet med EU:s ungdomsstrategi är att fler unga ska få jämlika möjligheter för att bli aktiva medborgare i ett socialt inkluderande Europa.
- Ungas rätt till inflytande är fastslagen i flera lagar, däribland Kommunallagen, Skollagen och Socialtjänstlagen.

¹ I svensk lagstiftning ingår internationella konventioner. Det finns två sätt att föra in internationella konventioner i svensk lagstiftning, att transformera in dem eller att inkorporera dem. Den ena vägen är att göra som med de mänskliga rättigheterna som är transformerade in i svensk lagstiftning. Det betyder att de har förts in som en del av befintlig svensk lagstiftning, ett exempel är våra grundlagar. Att en konvention transformeras innebär inte de blir en egen lag. Den andra vägen är att inkorporera konventionerna. Det innebär att de blir en egen lag. Ett exempel på inkorporering är barnkonventionen (Lind & Namli 2017).

*”Studier visar att unga
i mindre utsträckning
deltar och finns
representerade i de
processer och arenor som
traditionellt bär upp
demokratin.”*

Kapitel 3

Kunskapsläge

I DET HÄR KAPITLET GES EN ÖVERSIKT av kunskapsläget inom två områden. Kapitlet inleds med en kort sammanfattning av forskning om ungas politiska attityder, deltagande och förhållningssätt till det demokratiska systemet. Presentationen bygger huvudsakligen på den sammanställning som gjorts i den senaste demokratiutredningens slutbetänkande samt dess underlagsrapporter. Därefter presenteras de slutsatser som dragits om inflytandeforum för unga i tidigare studier.

☰ Unga och demokrati

I den senaste demokratiutredningen (Dir. 2014:111) behandlas en rad utmaningar som det politiska systemet står inför. Bland de mest framträdande av dessa kan nämnas minskat valdeltagande, att färre personer är medlemmar eller identifierar sig med de etablerade partierna samt ett ökat missnöje med politiska institutioner och politiska beslutsfattare. I utredningen behandlas dessa trender – som kan urskiljas både i Sverige och i många andra etablerade demokratier – som möjliga tecken på en demokrati i kris.

En demokrati i kris?

Bland forskare råder det delade meningar om hur ovan diskuterade trender ska förstås och vilka effekter de kan antas få på sikt. Ett mer pessimistiskt läger tolkar utvecklingen som ett tecken på att demokratin på sikt kan vara hotad. Här finns dels forskare som ser utvecklingen som ett uttryck för att medborgare tappat tron på att det är möjligt att påverka, dels forskare som ser utvecklingen som ett uttryck för att medborgare saknar intresse för att delta. Forskare som tillhör ett mer optimistiskt läger argumenterar istället för att utvecklingen avspeglar framväxten av mer missnöjda och kritiska medborgare och inte nödvändigtvis bör ses som ett hot. Tvärtom menar de att detta bör ses som en spegling av

höjda förväntningar och ökad benägenhet till kritik vilket kan ses som en potentiell styrka för demokratin (Abdelzadeh 2015). Unga har ofta stått i centrum för dessa diskussioner. Dels eftersom flera av de trender som uppfattas som oroväckande är mer framträdande bland unga, dels eftersom ungas bristande intresse och kritiska förhållningssätt ses som ett större problem eftersom dessa utgör framtidens medborgare. Tidigare skiljelinje avspeglas här i form av två tolkningar som står emot varandra. I enlighet med den ena utmålats unga som ett potentiellt hot mot demokratin, i enlighet med det andra som en drivkraft för dess förnyelse (Abdelzadeh 2015, Bäck et al. 2015).

Ungas politiska attityder och deltagande

Mot bakgrund av denna diskussion sammanfattar och analyserar utredningen tillgänglig statistik om ungas politiska attityder och deltagande i Sverige. En av de slutsatser som dras är att det överlag finns små skillnader mellan ungas och äldres förhållningssätt till det politiska systemet. I en av demokratiutredningens (Dir. 2014:111) underlagsrapporter hänvisas till statistik som visar att unga i genomsnitt är mindre missnöjda med hur demokratin fungerar jämfört med äldre (Abdelzadeh 2015).¹ I en annan underlagsrapport framgår att förtroendet för politiker är ungefär lika stort bland unga och äldre. SOM-institutets mätningar visar här en svagt positiv trend med ökat förtroende sedan millennieskiftet, både om man ser till unga och befolkningen som helhet (Bäck et al. 2015).

I utredningen konstateras vidare att det inte finns några större skillnader mellan unga och äldre om man ser till andel som uppger att de är intresserade av politik.² Däremot framträder vissa skillnader sett till politiskt deltagande. Studier visar att unga i mindre utsträckning deltar och finns representerade i de processer och arenor som traditionellt bär

¹ Det s.k. institutionella missnöjet, dvs. missnöje med exempelvis riksdag och regering, är exempelvis något lägre bland unga jämfört med äldre (Abdelzadeh 2015).

² Vissa studier finner att intresset för politik bland unga är något lägre än för befolkningen som helhet. Detta resultat är dock stabilt över tid vilket tyder på att det rör sig om en s.k. livscykeleffekt, dvs. att intresset för politik ökar i takt med att människor blir äldre (Bäck et al. 2015).

upp demokratin. Unga röstar i mindre utsträckning än äldre³ och en mindre andel uppger att de är medlemmar eller aktiva i politiska partier⁴ eller olika typer av föreningar. Unga är också underrepresenterade i politiska församlingar.⁵ Samtidigt är det en större andel unga jämfört med äldre som uppger att de deltar i andra former av politiska aktiviteter, exempelvis att demonstrera. Jämfört med äldre är ungas engagemang mer individualiserat och många väljer bort organiserade aktiviteter. Slutsatsen är att unga inte är mindre politiskt aktiva än äldre, däremot deltar de på andra sätt.

Sammanfattningsvis konstaterar utredningen att det saknas anledning att tro att unga utgör ett hot mot demokratins överlevnad.⁶ Det faktum att ungas politiska deltagande tar sig andra former och att unga ofta väljer bort traditionella demokratiska arenor kan dock på sikt komma att utgöra en utmaning eftersom det blir svårare att rekrytera till politiska förtroendeuppdrag. Detta innebär dock i första hand, vilket påtalas av utredningen, en utmaning att anpassa det politiska systemet till förändrade omständigheter (Abdelzadeh 2015, Bäck et al. 2015, SOU 2016:5).

³ Valdeltagandet för unga är lägre jämfört med äldre befolkningsgrupper, det går dock att se en stigande trend sedan riksdagsvalet 2006 (Abdelzadeh 2015).

⁴ Endast 3,4 procent av unga (16–24 år) är medlemmar i ett politiskt parti jämfört med 5 procent av hela befolkningen över 16 år. Unga är den grupp där andelen medlemskap minskat mest över tid (SOU 2016:5).

⁵ Färre unga nomineras och väljs till riksdagen och kommunfullmäktigeförsamlingar jämfört med övriga befolkningsgrupper. Det är även en större andel unga förtroendevalda som väljer att lämna sina uppdrag i förtid. Unga i åldrarna 18–29 är den grupp i befolkningen som är mest underrepresenterad i lokala parlamentariska församlingar (Abdelzadeh 2015, 2016:5).

⁶ Detta innebär dock inte, vilket påtalas av Ali Abdelzadeh i en av utredningens underlagsrapporter, att det inte finns enskilda grupper av unga som utgör ett potentiellt hot. Abdelzadeh analyserar i sin rapport skillnader inom ungdomsgruppen. Han drar slutsatsen att unga utgör en heterogen grupp och att det finns en mindre grupp vars attityder kan betraktas som ett hot mot demokratin (Abdelzadeh 2015).

Ungas delaktighet i civilsamhället

Även ungas deltagande och engagemang i civilsamhället har betydelse för demokratin. Genom att delta i civilsamhället får unga kunskaper i att:

”[U]ttrycka sig själva, engagera sig och bli delaktiga i samhället, få en känsla av sammanhang och meningsfullhet, interagera och ingå i dialog med andra. Den skapar möjligheter till demokrati och kunskapsbyggande.”

(MUCF 2014)

Att unga engagerar sig tidigt påverkar deras benägenhet till demokratiskt deltagande i vuxen ålder. Ungas engagemang i civilsamhällets organisationer har en konkret roll för samhällsområden där unga befinner sig, till exempel inflytande över politiska beslut.

Enligt MUCF (2014) är hälften av unga mellan 16–29 år medlemmar i en eller flera föreningar eller organisationer men antalet unga som är medlemmar i minskar. Flera undersökningar visar att föreningsengagemanget har sjunkit under senare år, särskilt bland unga, och det har gjort så sedan 2007.⁷

Ett område som däremot ökar är ungas engagemang och deltagande på nätet. Digitala verktyg och sociala medier gör det möjligt att skapa nya relationer med andra men det ökar också möjlighet för möten om samhällsfrågor som engagerar unga. Enligt MUCF (2014) tar nätaktiviteter en allt större plats i ungas liv. Ungas använder bland annat sociala medier för att påverka i frågor som är viktiga för dem och för att diskutera samhällsfrågor.

Kommuner har en betydelsefull roll i att stödja ungas deltagande i civilsamhället, inte minst som bidragsgivare till civilsamhällsorganisationer. I en enkätundersökning konstaterar SKL (2018) att kommunerna ser barn- och ungdomsorganisationer i civilsamhället som den del av civilsamhället där samverkan behöver öka mest. Enligt svaren i enkäten är dialoger och samråd de metoder som kommunerna själva föreslår som forum för samverkan. Kommuners samverkan med civilsamhället är central

⁷ http://www.ungdag.se/indikator/kultur_och_fritid/medlemmar-i-en-foerening

för att nå till exempel civilsamhällsorganisationer som engagerar barn och unga. Genom att möta unga på ungas villkor kan kommuner nå fler unga genom att använda digitala verktyg.

☰ Inflytandeforum för unga

I det här avsnittet presenteras en kort sammanfattning av den kunskap som tagits fram i forskning, utredningar och rapporter om inflytandeforum.

Diskussion om ungas inflytande tar fart på 1980-talet

Diskussioner om ungas inflytande tog fart under den senare delen av 1980-talet. Under denna period startades även de första ungdomsråden i svenska kommuner. Flera faktorer låg till grund för denna utveckling. En var att frågor om ungas inflytande hade lyfts upp dels i samband med FN:s världsungdomsår 1985, dels i samband med att Sverige ratificerade barnkonventionen. Ytterligare en faktor är att det under perioden togs initiativ på lokal nivå för att bryta trenden av utflyttning från svenska glesbygdskommuner. De första ungdomsråden utformades framförallt i små kommuner i gles- eller landsbygd. Syftet var ofta att göra kommunerna mer attraktiva för ungdomar och det sågs som viktigt att fånga upp ungas erfarenheter och synpunkter. En annan bidragande faktor var att det under 1990-talet togs en rad initiativ inom området på nationell nivå. Ungas inflytande och delaktighet blev föremål för flera statliga utredningar samt behandlades i den första renodlade ungdomspolitiska propositionen (prop. 1993/94:135) som lades fram under denna period. Propositionen ledde bland annat till att Statens ungdomsråd (föregångare till MUCF) fick i uppdrag att utveckla ungdomars möjlighet att påverka lokalsamhället (SOU 2001:48, SOU 2016:5). I spåren av ovanstående startades inflytandeforum för att främja ungas inflytande i ett antal kommuner. De flesta började som ungdomsråd. Därefter har en rad andra former av forum, verksamheter och metoder för att ge unga inflytande och delaktighet utvecklats (Ungdomsstyrelsen 2009).

Oklara och motstridiga syften med inflytandeforum för unga

En slutsats som dragits i tidigare utredningar och rapporter är att det ofta är otydligt i vilket syfte inflytandeforum för unga har inrättats. I en

del fall beror detta på att inflytandeforum införts utan att kommunen definierat syftet och utan en tydlig plan för hur detta ska integreras i den kommunala strukturen (Ungdomsstyrelsen 2009). I många kommuner saknas det också en tydlig idé om vad det innebär att unga ska ges möjlighet att utöva inflytande (SKL 2012). I andra fall kan det bero på att det finns en förväntan om att inflytandeforum ska fylla flera, inte sällan motstridiga, syften.

Förekomsten av flera motiv och syften har återkommande uppmärksammats i analyser av inflytandeforum och andra initiativ för att ge unga inflytande på lokal nivå. Tidigare analyser har pekat ut två huvudsakliga motiv till att inrätta inflytandeforum för unga. Det första är en vilja att erbjuda unga en möjlighet att påverka den politiska beslutsprocessen. Ofta hänger detta motiv samman med ett antagande om att politiska beslut kommer att bli bättre om ungas erfarenheter och perspektiv får genomslag. Det andra är en förhoppning om att möjlighet till inflytande ska väcka intresse och engagemang för politik och samhällsfrågor och stimulera unga till politiskt deltagande (Ungdomsstyrelsen 2009).

Enligt forskaren Erik Andersson (2015) finns det en skillnad mellan att betrakta ungas inflytande som ett värde i sig och att betrakta detta som ett instrument för att uppnå andra syften. Det finns enligt Andersson tre olika typer av motiv till att främja ungas politiska delaktighet. Ungas delaktighet kan antingen ses som (1) ett *medel* för att främja vuxnas intressen, (2) ett verktyg för *fostran* eller (3) ett *värde* i sig. I det första fallet ges unga inflytande utifrån en agenda som präglas av vuxnas intressen. Ungas perspektiv ses här som ett medel för att uppnå ett önskat resultat, exempelvis ökad tillväxt eller att förmedla en bra bild av kommunen. I det andra fallet ses ungas inflytande som ett verktyg för demokratisk fostran. Inrättandet av inflytandeforum drivs här snarare utifrån en vilja att lära unga vissa värderingar och medborgerliga färdigheter. Ofta finns också en förhoppning om att detta ska bidra till ökat politiskt deltagande och skapa intresse för partipolitiskt engagemang. I det tredje fallet betraktas ungas politiska delaktighet som något som i sig är eftersträvanvärt snarare än som ett medel för att uppnå andra målsättningar.

Bristen på tydlighet vad gäller syftet med inflytandeforum för unga kan också ses som en konsekvens av att diskussion och problembild för-

ändrats över tid. Ungdomsråd, och inflytandeforum mer generellt, inrättades ursprungligen utifrån målsättningen att ge unga inflytande. Tanken var att råden skulle vara en arena för att fånga upp ungas synpunkter och ge vuxensamhället kunskap om ungas perspektiv. Senare har det i många fall tillkommit en ambition om att stärka demokratin. Denna förskjutning har skett i spåren av en tilltagande oro för sjunkande valdeltagande och minskat intresse för politiska uppdrag. I detta sammanhang har ungdomsråd setts som ett redskap för politisk fostran och ett sätt att väcka ungdomars politiska intresse (SOU 2001:48).

Begränsade möjligheter till inflytande

Tidigare studier har dels pekat på att det oftast är vuxna som bestämmer former och omfattning för ungas inflytande, dels på att ungas möjligheter till inflytande ofta är begränsat. Det senare kan förklaras på flera sätt. En anledning är att många kommuner väljer att etablera alternativa och parallella strukturer snarare än att ge unga inflytande inom ramen för de strukturer för inflytande som redan står öppna för alla medborgare. Detta innebär i praktiken att unga hänvisas till en mindre effektiv arena för påverkan. En annan anledning är att många ungdomsråd främst används som forum för konsultation och information och att unga ofta har begränsade möjligheter att själva initiera och driva frågor. Ännu en betydelsefull faktor är att unga tenderar att konsulteras och ges inflytande i frågor som antas beröra unga, vilket ofta innebär kultur- och fritidsfrågor. Avslutningsvis kan bristen på inflytande också till viss del förklaras av att tyngdpunkten i satsningar på ungas inflytande ofta ligger på att förmedla kunskap om demokrati snarare än att ge unga reellt inflytande i olika frågor (Andersson 2015, SKL 2012, Ungdomsstyrelsen 2009).

Tydligt syfte, information om förutsättningar och återkoppling viktigt

Flera utredningar och rapporter har pekat på att det finns en risk med att utlova inflytande och skapa förhoppningar som sedan inte kan infrias eftersom detta på sikt kan leda till minskad tillit och engagemang samt minskat intresse för att delta (Andersson 2015). Mot bakgrund av detta understryks ofta att en förutsättning för fungerande inflytandeverksam-

het är att det är tydligt för alla parter vad som avses med att unga ska ha inflytande. Detta innebär dels att motiv och syfte med olika forum och verksamheter behöver tydliggöras på förhand, dels att detta behöver kommuniceras till de som deltar så att dessa vet vad de kan förvänta sig (SKL 2012, Ungdomsstyrelsen 2009). Det är också viktigt att unga ges information om hur politiska processer fungerar och vad som är och inte är möjligt att påverka. Erfarenheter pekar här mot vikten av att unga får återkoppling på sina synpunkter och förslag eftersom det bidrar till att ge unga kunskap och förståelse för hur demokrati och politiska beslutsprocesser fungerar. Återkoppling är även viktigt för att unga ska känna att deras engagemang spelar roll (Andersson 2015, Ungdomsstyrelsen 2009).

Ungdomsråd ofta inte representativa för unga som grupp

Ytterligare en återkommande slutsats från tidigare studier är att satsningar på ungas inflytande ofta bara når en begränsad grupp och att dessa sällan är representativa för unga som grupp. Detta gäller i synnerhet för ungdomsråd, den form av inflytandeforum som historiskt sett varit vanligast i svenska kommuner. Ungdomsråd innebär, närmast definitionsmässigt, att det endast är möjligt att ge en mindre grupp av unga inflytande och detta kan i sig ses som ett problem. Problematiken förstärks av att unga som är aktiva i ungdomsråd sällan är representativa för unga som grupp. En rad undersökningar har visat att unga med högutbildade föräldrar ofta är överrepresenterade medan unga med utländsk bakgrund och unga som är socioekonomiskt utsatta ofta är underrepresenterade. Detta faktum kan, som påtalas av demokratiutredningen, innebära att inflytandeforum framförallt är en kanal för röststarka individer. Utredningen påtalar också att detta är något som kan leda till bristande legitimitet (Andersson 2015, SOU 2016:5, Ungdomsstyrelsen 2009). Mot bakgrund av detta har flera utredningar och rapporter dragit slutsatsen att det krävs olika verksamheter och insatser för att kunna nå olika grupper av unga (SOU 2001:48, Ungdomsstyrelsen 2009).

Strukturer och förankring i politisk och administrativ ledning viktigt

En annan slutsats som återkommer i uppföljningar av inflytandeverksam-

heter är betydelsen av struktur och organisation. Tidigare rapporter har pekat på att det är en framgångsfaktor att det finns en anställd tjänsteperson som arbetar med ungas inflytande. Erfarenheter visar att denna person ofta har en nyckelroll och är en förutsättning för att ungdomsråd ska kunna etableras och få en fungerande verksamhet. Erfarenheter talar även för att det är en fördel om dessa tjänstepersoner har en position i den kommunala hierarkin som ger ett mandat att driva frågan och se till att den förankras i kommunen som helhet. En angränsande faktor, som också lyfts i tidigare studier, är att det är viktigt att det finns ett stöd och engagemang för arbetet hos personer i ledningsbefattning (Andersson 2015, SKL 2012, Ungdomsstyrelsen 2009).

Tidigare uppföljningar har även uppmärksammat att ansvariga tjänstepersoner ofta står inför en svår uppgift då de har ett dubbelt uppdrag och ska arbeta både gentemot unga och gentemot politiker och andra tjänstepersoner (SOU 2001:48). I synnerhet kan uppdraget att arbeta gentemot unga medföra en problematik och det finns ibland en osäkerhet kring vilken roll den ansvariga tjänstepersonen bör inta i förhållande till de unga. Ofta finns en ambition från vuxenvärlden om att inte styra ungdomsråden för mycket. Samtidigt visar erfarenheter att det kan vara svårt att få ungdomsråd att fungera och uppnå kontinuitet i verksamheten om de unga lämnas utan tillräckligt stöd (SOU 2001:48).

☰ Sammanfattning

En genomgång av kunskapsläget visar att:

- Det finns få skillnader mellan unga och äldres förhållningssätt till det politiska systemet.
- Det finns vissa skillnader mellan unga och äldre sett till politiskt deltagande. Unga är i mindre utsträckning närvarande i traditionella processer och arenor.
- Inflytandeforum har haft oklara och motstridiga syften.
- Ungdomsråd är ofta inte representativa för unga som grupp.
- Inflytandeforum för unga har ofta erbjudit begränsade möjligheter till inflytande.

*”Ungas röster är viktiga
för att fatta hållbara
beslut för framtiden.”*

Kapitel 4

Ungas perspektiv på inflytande

I DET HÄR KAPITLET UNDERSÖKS hur unga i Sverige idag upplever sina möjligheter till inflytande på lokal nivå utifrån följande frågor:

- Hur ser unga på inflytande?
- Hur upplever unga sina egna och andras möjligheter till inflytande?
- Hur upplever unga politik och politiska beslutsprocesser?

Analysen i kapitlet bygger på flera olika undersökningar som kompletterar varandra och sammantaget ger en bild av ungas erfarenheter och attityder till inflytande. Resultatet är uppbyggt utifrån tre delar. Den första delen bygger på resultat från två av MUCF:s enkätundersökningar, nationella ungdomsenkäten och attityd- och värderingsstudien. Dessa innehåller frågor om hur unga ser på sina möjligheter till inflytande och deras vilja att delta. Eftersom enkätundersökningarna bygger på ett slumpmässigt urval av unga, är resultaten representativa för unga i Sverige. Den andra och tredje delen i kapitlet bygger på resultat från fokusgruppsintervjuer som genomfördes våren 2018 respektive 2019 med unga från olika delar av landet.

Fokusgruppsintervjuerna från 2018 genomfördes inför rapporten *Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige*. De orter som besöktes valdes ut utifrån en ambition om att fånga erfarenheter från unga boende i olika typer av kommuner. De unga i fokusgrupperna rekryterades lokalt och utifrån önskemål från MUCF om att de gärna fick spegla olika typer av bakgrunder och erfarenheter. Syftet med intervjuerna var att fånga olika aspekter av ungas sociala inkludering och möjligheten till inflytande var ett av flera teman. Merparten av de unga som deltog i dessa

fokusgrupper hade inte deltagit i några specifika inflytandeverksamheter i kommunens regi. Fokusgruppsintervjuerna från 2019 genomfördes specifikt inför arbetet med denna rapport och utifrån att dessa skulle komplettera resultaten från 2018. Eftersom de flesta unga vi träffat 2018 upplevde att de saknade inflytande ville vi träffa unga som kunde tänkas ha andra erfarenheter för att fånga också denna grupps perspektiv. De orter som besöktes valdes ut eftersom de antogs bedriva ett jämförelsevis mer aktivt arbete med att erbjuda unga inflytande. De unga i fokusgrupperna rekryterades även nu lokalt men denna gång utifrån önskemålet att de unga som deltog skulle ha erfarenheter av olika former av kommunala inflytandesatsningar och verksamheter. De slutsatser som kan dras utifrån fokusgrupperna är inte generaliserbara till unga i stort men bidrar till ökad förståelse för hur unga ser på och upplever sina och andras möjligheter till inflytande.

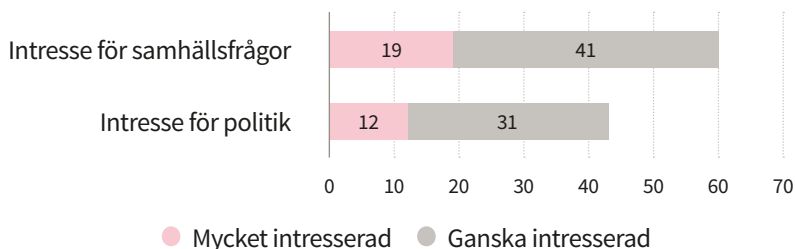
≡ Ungas attityder till politik och inflytande

I det här avsnittet presenterar vi hur unga svarat i två av MUCF:s egna enkäter, attityd- och värderingsenkäten och nationella ungdomsenkäten, om sina möjligheter till och intresse av inflytande. Vi har valt att i text och figurer endast lyfta fram de övergripande och viktigaste resultaten för olika frågor. Mer utförlig information om hur frågor och svarsalternativ varit konstruerade samt hur svaren fördelat sig mellan dessa återfinns i rapportens tabellbilaga.

Fler unga är intresserade av samhällsfrågor än politik

I kunskapsöversikten framgår att unga i Sverige är intresserade och engagerade i vad som händer i samhället. Denna bild bekräftas även i MUCF:s enkätundersökningar. I myndighetens attityd- och värderingsstudie uppger nästan tre av fyra unga att de vet vad de tycker i viktiga samhällsfrågor. Två av tre unga uppger att de anser att det är viktigt att stödja det som är rätt och protestera mot det som är fel. Dessa resultat tyder på att många unga är intresserade och engagerade i vad som händer i samhället och tycker att det är viktigt att ta ställning. Ett liknande mönster framträder även i myndighetens ungdomsenkät där sex av tio unga svarar att de är mycket eller ganska intresserade av samhällsfrågor. I samma enkät

undersöks också ungas intresse för politik, där det är en färre andel unga som uppger att de är intresserade av politik än samhällsfrågor. Detta kan troligtvis hänga samman med att unga associerar politik med partipolitik och det mer formaliserade politiska systemet. Tjejer uppger i större utsträckning än killar att de är intresserade av samhällsfrågor medan killar i större utsträckning än tjejer uppger att de är intresserade av politik.

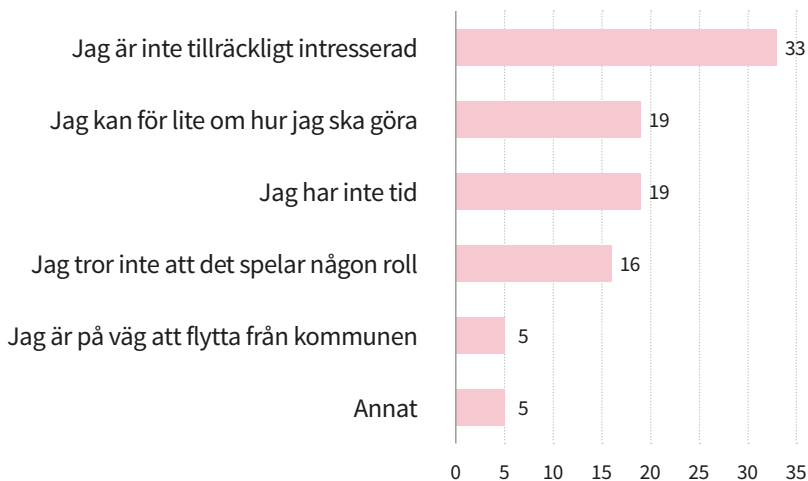

Figur 4.1. Ungas intresse för politik och samhällsfrågor. Procent.

Källa: MUCF:s Ungdomsenkät 2018.

Knappt fyra av tio unga vill påverka kommunen

Kommunerna ansvarar för mycket av det som rör ungas liv och som är betydelsefullt för dem. Bland det som är viktigt för unga finns utbildning, ställen där unga kan träffas, kulturskola och annan verksamhet som är utformad för unga. Verksamheterna är beroende av att unga är med och för fram sina åsikter och verksamheterna bygger på att unga formar dem efter sin vilja. Resultaten från ungdomsenkäten visar dock att relativt få unga, 37 procent, har ett intresse av att vara med och påverka i frågor i sin kommun. Bland de unga som uppger att de inte är intresserade av att påverka anges flera skäl (se figur 4.2). Den anledning som flest uppger är att de inte är tillräckligt intresserade. Andra skäl som är vanligt att ange, är att de kan för lite om hur de ska göra, inte har tid eller att de inte tror att det spelar någon roll. I svaren på denna fråga framträder en skillnad mellan könen då det är vanligare att tjejer anger att de kan för lite om hur de ska göra, än killar.

Figur 4.2. Anledningar till att inte vilja påverka på lokal nivå. Procent.

Källa: MUCF:s Ungdomsenkät 2018.

Resultatet visar att ungas bristande intresse av att påverka på lokal nivå kan förklaras både utifrån brist på kunskap och brist på motivation. Det kan betraktas som problematiskt att förhållandevis många unga hänvisar till brist på kunskap eftersom detta antyder att skolan brister i sitt uppdrag att utbilda unga i hur demokratin fungerar på lokal nivå. Vidare är det utifrån ett demokratiperspektiv också oroande att så många förklarar sitt bristande intresse med att de inte uppfattar det som meningsfullt att försöka påverka.

Var fjärde ungdom vet inte var de ska vända sig för att påverka något i sin kommun

I ungdomsenkäten undersöks även hur unga skulle gå tillväga för att påverka något i sin kommun. Resultaten pekar även här mot att många unga saknar kunskap om hur lokala beslutsprocesser fungerar. Det svar som uppges av flest unga, nästan var fjärde svarande, är att de inte vet var de skulle vända sig för att påverka. Bland övriga svar är det vanligaste att uppges att man skulle använda sig av sociala medier, personliga kontakter eller vända sig till ett politiskt parti eller ungdomsförbund.

Endast en mindre andel, fem procent, anger att de skulle vända sig till en lokal ungdomsgrupp som arbetar med inflytande, det vill säga någon form av ungdomsråd.

Många unga har en mindre optimistisk bild av sina möjligheter till inflytande

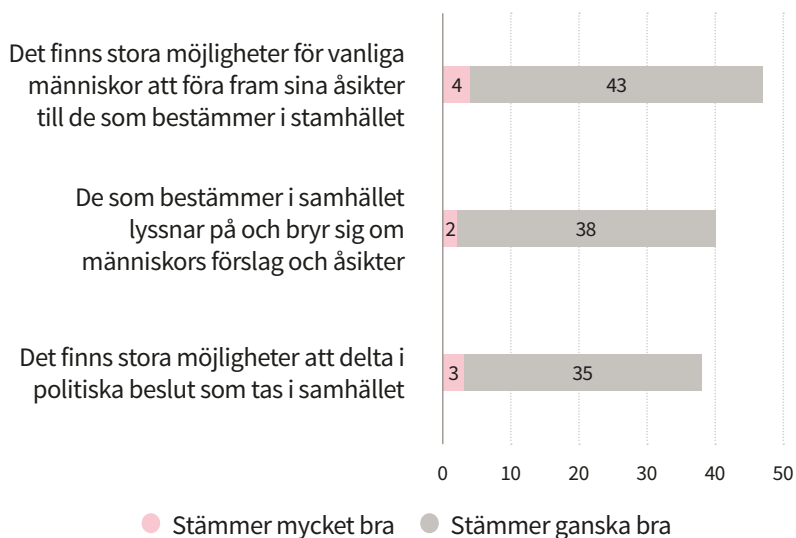
MUCF:s undersökningar visar även att en förhållandevis stor grupp av unga har en mindre optimistisk syn på sin egen och andras möjligheter att påverka politiska beslutsfattare. Resultaten från den senaste ungdomsenkäten visar att mindre än en femtedel av de unga upplever att de har stora möjligheter att föra fram sina åsikter till de som bestämmer i kommunen. Nästan hälften av de svarade upplever att de har små möjligheter och ungefär en tredjedel uppger att de inte vet.¹ Även här framträder en skillnad mellan könen. Resultaten visar att unga killar i större utsträckning än unga tjejer upplever att de har stora möjligheter att påverka.

När unga tillfrågas om sina och andras möjligheter att påverka i mer generell bemärkelse gör de en något mer optimistisk bedömning av sina möjligheter att påverka (se figur 4.3). Närmare hälften av de svarande unga anser att det finns stora möjligheter för vanliga människor att föra fram sina åsikter till de som bestämmer i samhället. Något färre, ungefär fyra av tio unga, bedömer att de som bestämmer också bryr sig om dessa åsikter eller att det finns stora möjligheter att delta i politiskt beslutsfattande.

Samma mönster återkommer i MUCF:s senaste attityd- och värderingsstudie (se figur 4.4). Här framgår att mindre än hälften av de unga bedömer att människor i allmänhet har stora möjligheter att föra fram sina åsikter. I studien framträder också en intressant skillnad mellan ungas syn på möjligheten för människor i allmänhet att påverka och den egna möjligheten till påverkan.² Andelen som bedömer sina egna

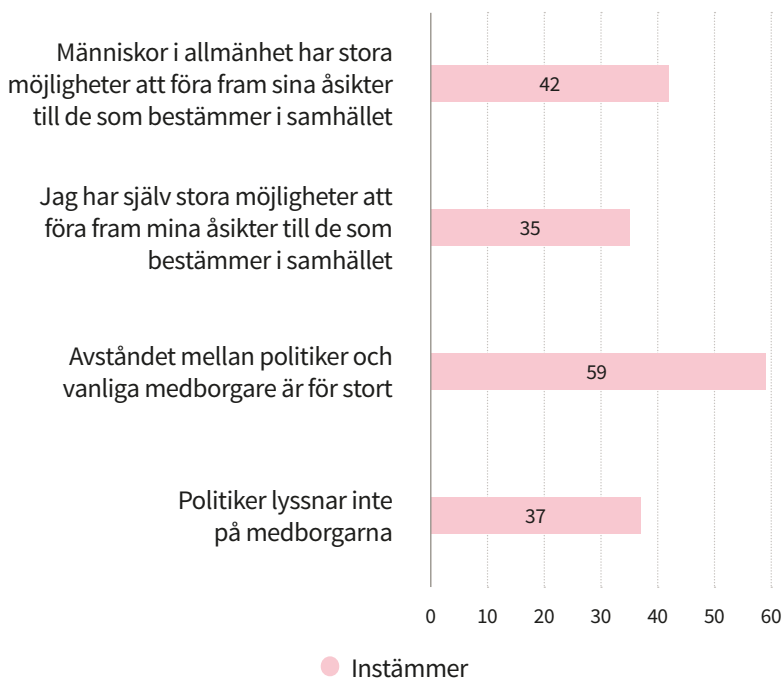
¹ Vi har här slagit samman svarsalternativen ”Mycket stora möjligheter” och ”Ganska stora möjligheter” samt ”Mycket små möjligheter/inga möjligheter alls” och ”Ganska små möjligheter”.

² Tilltron till den egna möjligheten att föra fram åsikter kallas i litteraturen om politisk deltagande för politisk självtilltro. Tilltron till andras möjligheter att föra fram åsikter till beslutsfattare kallas i sin tur för politisk systemtilltro (MUCF 2019c).

Figur 4.3. Människors möjligheter att påverka Procent.

Källa: MUCF:s Ungdomsenkät 2018.

Figur 4.4. Ungas attityder till det politiska systemet. Procent.

Källa: MUCF:s Attityd- och värderingsstudie 2019.

möjligheter att föra fram åsikter som stora är något mindre än som tycker att människor i allmänhet har den möjligheten.

Samma studie visar också att ungefär sex av tio unga anser att avståndet mellan politiker och vanliga medborgare är för stort och att drygt fyra av tio unga anser att politiker inte lyssnar på medborgarna.

Sammanfattningsvis visar resultaten från de båda enkätundersökningarna att unga i Sverige har en mindre optimistisk syn på sina egna och andras möjligheter att påverka den politiska beslutsprocessen. Detta är utifrån ett demokratiperspektiv oroande eftersom det på sikt kan bidra till minskad vilja till politiskt deltagande och urholka legitimiteten i det politiska systemet. Utifrån detta perspektiv är det dock viktigt att påtala att det går att se en trend mot ökad tilltro över tid och att både andelen unga som har en optimistisk bild av sin egen och andras möjligheter ökat över tid (MUCF 2019c).

Samtidigt är det värt att uppmärksamma att den senaste attityd- och värderingsstudien för första gången visar att det finns skillnader mellan olika grupper vad gäller synen på den egna möjligheten att föra fram sina åsikter. Resultaten visar dels att unga tjejer gör en mer negativ bedömning av sina egna möjligheter att påverka beslutsfattare jämfört med unga killar, dels att unga (i åldern 16–29 år) gör en mer negativ bedömning av sina möjligheter att påverka beslutsfattare jämfört med den äldre befolkningen (MUCF 2019c).³

☰ Ungas upplevelser av inflytande

Under våren 2018 genomförde MUCF ett antal fokusgruppsintervjuer med unga i olika delar av landet. Ett av de områden som behandlades under intervjuerna var de ungas upplevelser av sina möjligheter till inflytan-

”

Som sagt så har jag inte försökt att förändra någonting, så jag vet inte hur den processen går till och hur svårt eller lätt det är att förändra någonting. Men jag tror ändå, alltså, om man skulle vilja förändra någonting så tror jag man får sin röst hörd.

³ Den senare utvecklingen vad gäller den politiska självtilltron beror just på att unga tjejer halkar efter något i den positiva utveckling som kan ses bland killar samt hos män och kvinnor i övriga befolkningen.

de och deras syn på politik och samhällsfrågor. De ungas erfarenheter av inflytande och deras berättelser om sina försök att påverka kan användas för att fördjupa förståelsen av svaren från de enkätundersökningar som nyss presenterats.

Få unga upplever att de har inflytande

Merparten av de unga vi mött vittnar om begränsade erfarenheter av att ha inflytande. De flesta av de som intervjuats uppger att de aldrig bjudits in att komma med synpunkter eller påverka i lokala beslutsprocesser. Det är ovanligt att unga uppger att de varit delaktiga i lokala förändringsprocesser eller har möjlighet att påverka i sin närmiljö. Det finns dock undantag, och ett mindre antal unga har i intervjuerna uppgett att de upplevt möjligheter till inflytande. Ofta rör det sig då om unga som har erfarenhet av att ha deltagit i olika former av inflytandeverksamheter riktade mot unga.

De flesta unga uppger vidare att de inte har försökt att påverka i någon fråga. I linje med detta uttrycker många också att de har svårt att bedöma sina möjligheter till inflytande. Överlag verkar många unga ha en optimistisk bild av sina möjligheter. Det är vanligt att unga uttrycker att de inte försökt påverka men att de tror att de skulle ha goda möjligheter till inflytande om de försökte.

Av intervjuerna framgår också att viljan att påverka skiljer sig mellan olika grupper av unga. Unga i flera av fokusgrupperna uppger att anledningen till att de inte försökt påverka är att de inte är särskilt missnöjda med sin situation. En tjej uttrycker att det kanske kan uppfattas av andra som att ”de är lata och att de underskattar det som de har”. Men hon förklarar att det inte betyder att unga inte skulle agera om det rörde sig om en fråga som var viktig för dem. Hon säger också att kommunpolitiken ibland är ointressant och för tillfället inte passar in i ungas liv. Ungas intresse och det som är viktigt för dem har med andra ord betydelse för i vilken mån de vill engagera sig och försöka påverka. Även om de anser att det är svårt att få sina röster hörda menar de att de i alla fall har en möjlighet att delta i den demokratiska processen, men att de måste vilja göra det. En av tjejerna menar att om man vill

engagera sig så finns det i alla fall möjlighet att delta, det gäller bara att öppna ögonen och se.

Det är också vanligt att unga uppger att de inte är intresserade av att påverka i de frågor som kommunen har på bordet. Politik är enligt de unga ”jättekomplicerat och tråkigt” och inget de har intresse för. Av diskussionerna framgår dock att många unga har ett starkt engagemang i frågor som handlar om antirasism, jämställdhet, hbtq och icke-diskriminering. De uppfattar dock inte att detta handlar om politik utan dessa frågor betraktas snarare som bredare samhällsfrågor. För att locka unga att delta och försöka påverka tycker de att politikerna borde paketera frågorna på ett bättre sätt, för de förstår ju att politik angår alla. De vill att frågorna ska beröra dem i deras liv som de lever just nu. De vill också att politikerna beskriver för dem hur frågorna påverkar deras liv.

Skilda upplevelser av möjlighet till inflytande

Det är, som redan diskuterats, vanligt att unga har en optimistisk bild av sina möjligheter till inflytande. Samtidigt går det här att se en skiljelinje mellan olika grupper av unga. Unga från mindre privilegierade bakgrunder har ofta en mer negativ inställning till sina möjligheter att påverka. Det är också vanligare att unga i denna grupp har erfarenhet av påverkansförsök som varit resultatlösa.

Många unga från icke-privilegierade förorter visar under intervjuerna ett mindre självförtroende angående sina möjligheter till inflytande. De beskriver att det egentligen inte spelar så stor roll vad de tycker eller hur de uttrycker det. De som bestämmer kommer inte att lyssna i alla fall. De beskriver att de har olika sätt att försöka få inflytande. En grupp tjejer beskriver att de bland annat kan demonstrera för att deras åsikter ska höras, både ensamma men också i grupp.

Det återkommer under intervjuerna att unga tjejer och killar från icke-privilegierade förorter beskriver att de inte har samma förutsättningar som andra unga. En av tjejerna menar att det inte spelar så stor roll vad de vill förändra, de har svårt att få gehör från kommunen oavsett vad det gäller. En av tjejerna från en icke-privilegierad förort till storstad nämner ett exempel där de återkommande försökt att säga till om att belysningen i området inte fungerade under en lång period, men det var

ingen som lyssnade på dem. De unga pratar om att förslag som bland annat trygghetsskapande åtgärder inte heller tas på allvar.

Unga i icke-privilegierad förort menar att deras områden redan från början är dömda. De upplever att de som bestämmer varken vill besöka dem eller satsa pengar på deras bostadsort. Unga från icke privilegierade förorter är missnöjda med service och underhåll av bostadsorten samtidigt som de känner stor trygghet till orten. De känner en samhörighet som de inte tror att de ska kunna hitta någon annanstans.

Unga tjejer från privilegierade orter uttrycker ett helt annat självförtroende vad gäller sina möjligheter att få inflytande. Även om de egentligen varken har försökt eller är intresserade av att försöka få inflytande menar de att deras möjligheter till inflytande ändå finns. Tjejerna berättar att de främst försöker påverka genom att använda sociala medier där de diskuterar samhällsfrågor som berör dem. Skulle de däremot demonstrera så måste det vara en mycket viktig fråga, de nämner exempelvis kvinnors rättigheter. De beskriver också att de tror att det finns en större chans för dem att ändra på saker än vad det finns för andra unga som bor i andra områden nära dem.

Gemensamt för de unga är att de uttrycker ganska mycket missnöje med möjligheterna i sina respektive orter. De uttrycker missnöje med i vilken mån beslutsfattare lyssnar på dem och hur deras möjligheter till inflytande ser ut. Grupperna uttrycker sig dock olika om sina möjligheter och tillvägagångssätt för att påverka och få inflytande. Det finns ett mönster i att unga som är mer nöjda med sin situation skattar möjligheterna till inflytande högre. Det är tydligt i intervjuerna att unga kopplar ihop inflytande med socioekonomiska resurser, eller upplevelsen av att ha resurser. Flera av fokusgrupperna menar att inflytande hänger samman med bostadsort, vilken avgör graden av inflytande. Det skiljer sig med

”

Tjej 1: För alltså det är inte lätt som ungdom att veta hur formulerar man ens ett medborgarförslag.

Tjej 2: Nej, exakt.

Tjej 1: Vad ska man använda för ord och hur ska man skriva det? Ska man så här "Kära kommunalråd ..."?

Tjej 2: Typ inleda som man skriver ett brev. "Ers kungliga höghet, Eders majestäter ..."
Alltså vad ska man skriva ens? (skrattar)

Tjej 1: Det tycker jag är jättesvårt.

andra ord mellan hur unga i privilegierade och icke-privilegierade orter uttrycker sig om sina möjligheter att få inflytande.

≡ De flesta unga vill ha inflytande

Gemensamt för unga i de olika fokusgrupperna är att de anser att det är viktigt att unga får vara med och påverka i frågor som berör dem. Många unga uppger dock att de saknar kunskap om politik och om hur inflytandeprocesserna fungerar i kommunen. I diskussionerna blir det tydligt att många inte vet var de ska vända sig för att få inflytande eller hur de ska göra för att föra fram sina åsikter till beslutsfattare. De unga som vi har träffat menar att det är svårt att veta vad de kan ha inflytande över och om de får vara med och påverka. De uttrycker flera gånger att de inte vet hur de ska gå tillväga.

Unga upplever politiska beslutsprocesser som krångliga

Förutom att de inte vet var de ska vända sig upplever de den kommunala byråkratin som så svår och krånglig att det blir ett slöseri med deras tid. Det är svårt att veta var de ska vända sig och vem de ska kontakta. Några tjejer berättar att när de vill påverka så får de ofta flera e-postadresser, men det är ändå svårt att komma fram till rätt instans. Det borde vara enklare att påverka och nå den som har ansvaret. De menar att om man har en idé så borde man kunna gå till någon på kommunen och beskriva förslaget. En av tjejerna berättar att hon gjort just så och fick då svaret att hon skulle skriva ner sina idéer i ett medborgarförslag. Det förslaget var enligt henne; ”värsta processen” och ett ”dubbeljobb”. Det är att spilla med tid att göra båda sakerna, det blir för mycket menar hon. Kommunen borde ta emot förslaget ändå och skriva ned vem det kommer från och vad det gäller. De unga menar att det behöver bli lättare att lämna in förslag, trots att de flesta av dem inte har försökt. Något annat som de anser är svårt är att veta hur de ska formulera sig.

De unga som vi pratat med upplever inte att kanalerna för inflytande finns för dem. Det är många gånger lättare att låta någon annan tala för deras sak. Ett annat sätt att få påverkan är att vända sig direkt till tjänstepersoner. Via dessa personer får de kunskap om vad som händer i kommunen. De går också till dessa personer för att berätta vad de själva

vill. Unga upplever att detta är personer som har inflytande i samhället och som kan ändra på saker. Andra unga vänder sig till sina föräldrar för att de kan utöva inflytande åt dem via sina kanaler.

Unga önskar tydligare kommunikation och återkoppling

Som ung är det viktigt att utveckla en förståelse för hur samhället fungerar. Det är viktigt att få en förklaring till varför det fungerar på vissa sätt, det är en del av lärandeprocessen för att bli en demokratisk samhällsmedborgare. Samtliga fokusgrupper menar att oavsett om beskedet från politikerna är positivt eller negativt vill de ha en återkoppling på sina förslag.

Under intervjuerna hörs tydligt att unga efterfrågar mer tydlighet och transparens i politiska beslutsprocesser. Unga vill ha en tydligare kommunikation med beslutsfattare och de efterlyser en mer direkt kontakt.

Om kommunikationen var mer direkt tror de unga att de skulle få en bättre översikt över händelser i kommunen.

Flera uttrycker att den demokratiska processen är dold för dem och att de vill veta vad som händer med förslagen som de sänder in. De menar att det händer saker i kommunen utan att de vet om det. Det byggs om och annat kommer till som är riktat till dem, inte alltid enligt deras önskan. Även här finns en önskan om att bli informerade av de som bestämmer.

Fokusgrupperna säger flera gånger att det är viktigt att politikerna återkopplar och förklarar. De beskriver att de vill lära och veta mer om processen från förslag till färdigt beslut. Samtidigt vill de också veta om det är just deras förslag som politikerna beslutat om. De efterlyser bekräftelse från beslutsfattarna. En av tjejerna berättar att hon lämnat in många förslag och att flera av dem blivit genomförda men hon är fortfarande osäker på om det är hennes förslag. Hon menar att hon är besviken på

”

Ja, men det känns som att de kommer hit med en idé, alltså de har redan den i baktanke och sen bara gör det för att se bättre ut i folks ögon, så det går igenom. Och så säger de att 'det här är vad ungdomarna vill ha, det här är vad folket vill ha', fast det egentligen inte är så. För det är många gånger man har sagt en grej och de har gjort helt andra.

politikerna för att de inte berättat för henne, och menar att de framför förslagen som sina och inte hennes.

En av de unga beskriver att återkoppling är viktigt för både förståelse och för bekräftelsen på att beslutsfattarna faktiskt tar sig tid och lyssnar på unga. De menar att återkoppling är viktigt och uppskattas även om de får ett nej.

Den person som tar sig tid att förklara beskriver de som en person som bryr sig om dem. Föräldrar, lärare och fritidsledare förklarar för dem så att de ska förstå, de önskar att beslutsfattarna också gjorde det. De menar att deras förtroende för politikerna skulle öka om de fick insyn i processen och förklaringar på hur beslut tagits.

Förtroende skapar tillit

Förtroende är ömsesidigt och skapas genom att personer lär känna varandra. De unga som intervjuats menar att de har förtroende för sina närmaste, personal på ungdomsgårdarna och vissa tjänstepersoner i kommunen. Det är personer som de träffar ofta och som de kan prata med, personer som återkommer i deras liv. Flera av fokusgrupperna menar att förtroendet för beslutsfattarna är svagt. Tillit är något som förtjänas menar de och det känner de för personer som bryr sig om dem. Ett flertal av fokusgrupperna menar att påverkansförsök ofta är lönlösa. Några av de unga menar att beslutsfattarna även pratar för de unga utan att ha undersökt vad de egentligen vill. En av killarna ställer frågan: ”vad vet en medelålders politiker om vad unga vill ha egentligen?” och menar att politikerna gör så för att de vill genomföra sina egna idéer.

Beslutsfattarna frågar sällan de unga och de kommer att göra som de vill, det är ingen idé att bry sig menar flera av killarna. De beskriver att de bemöts med nonchalans och orden ”du är för ung, du fattar ändå inte”. Den sammantagna bilden blir att unga vill att politikerna söker upp dem, lyssnar på dem och tar med deras åsikter när de tar beslut. Då skulle deras förtroende för politiken öka menar de. I grund och botten vill de unga bli sedda och bekräftade av beslutsfattarna, dels genom direkta möten och dels genom återkoppling som ökar deras förståelse.

Ungas erfarenheter av kommunalt inflytandearbete

I föregående avsnitt presenterades slutsatser från de fokusgruppsintervjuer MUCF genomförde med unga 2018. Merparten av de unga som deltog i dessa saknade erfarenheter av att delta och få möjlighet att påverka i lokala beslutsprocesser. Under våren 2019 genomförde vi därför kompletterande fokusgruppsintervjuer med unga som på olika sätt deltagit i kommunala satsningar för ungas inflytande. De unga som deltog hade varierande erfarenheter och vi kunde se en stor spridning sett till vilken typ av inflytandeverksamhet de deltagit i. I det här avsnittet presenteras dessa ungas syn på och erfarenheter av inflytande på lokal nivå.

Inflytande innebär att få göra sin röst hörd och bli lyssnad till

Intervjuerna från 2019 tyder på att det finns en relativt samstämmig förståelse av vad det innebär att ha inflytande. I svaren återkommer framförallt två teman. Det första är att inflytande innebär möjlighet till påverkan. Det andra är att inflytande innebär möjligheten att få göra sin röst hörd och att bli lyssnad till. I de ungas svar framträder också en bild av att inflytande är nära kopplat till att bli tagen på allvar och att bli respektfullt bemött. Flera av de unga vi mött kopplar samman inflytande med delaktighet och en känsla av att bli accepterad av vuxensamhället.

Ytterligare något som framträder är att de unga kopplar samman inflytande med ansvar. I flera intervjuer uttrycker de stolthet och glädje över att vuxna visar dem tillit och anförtror dem ansvarsområden. Flera av dem uttrycker att inflytande betyder att de medverkar till att andra människor blir nöjda. Men de tolkar också att ordet innebär att de hjälper och avlastar vuxna i deras arbete.

Ingen av de unga vi mött kopplar samman inflytande med beslutanderätt eller möjligheten att kunna vara med och förändra genom politiska beslut (medbestämmande). De fokuserar främst på möjligheten att komma till tals och bli lyssnade till. Unga verkar nöjda med att de beslutsfattare de möter tar dem på allvar och bemöter dem med intresse

”

Vi unga kan men vi kan behöva den där boosten.

och öppenhet. De tycks lägga mindre vikt vid att deras synpunkter och förslag beaktas och utmynnars i faktisk förändring.

Ungas röster behövs

Samtliga unga som vi mött under våra intervjuer 2019 menar att deras röster behövs för samhällets utveckling. Unga borde i större grad bli tillfrågade om det som berör dem menar en grupp av unga tjejer från en mindre stad i Sydsverige. Flera av de unga menar att det är de som är experter på att vara unga och att vuxna inte kan representera dem eftersom de har andra perspektiv. Det blir ett problem för unga om vuxna inte lyssnar på deras åsikter. Flera av grupperna menar att beslutsfattarna måste veta att unga kan och att de har erfarenheter som beslutsfattarna behöver för att kunna fatta rätt beslut. Flera av grupperna menar att om unga får vara med och bestämma över samhället så blir det mer hållbart, såväl för unga som för vuxna.

Den gemensamma uppfattningen bland dem vi träffat är att unga ska ses som en resurs. De vill bli sedda som kompetenta personer med många olika bakgrunder och erfarenheter. De vill uppfattas som en grupp av individer som kan bidra till samhället istället för en grupp som behöver försörjas, som en av fokusgrupperna uttrycker det. Flera av dem menar att unga ska ses som en del av samhället där alla har olika intressen och kunskaper. Om unga får vara med och ta beslut så avlastar de politikerna, de gör med andra ord deras jobb. Resultatet kanske blir ett annat men det inkluderar ungas perspektiv.

Unga vill helt enkelt vara en resurs som vuxna behöver använda på ett bättre sätt menar de. För det är en ”win-win situation” för alla att unga är med och har inflytande. Många av dem påpekar också att unga måste få lära sig hur man gör. De menar att unga måste få inflytande tidigt för att lära sig att de kan vara med och påverka. Unga måste även få lära sig om hur man kan påverka, för det handlar om kunskap.

En av killarna i en stad i Sydsverige säger flera gånger att det egentligen inte handlar om ålder utan att det handlar om vad du som individ är intresserad av. Även vuxna engagerar sig efter intresse menar han. De flesta av grupperna hänvisar också till att om unga får vara med och ta ansvar så ökar det deras tillit till samhället. De är överens om att unga är fullt kapabla att ta ansvar om de får möjligheten. Beslutsfattarna måste våga ge dem den möjligheten och våga överlåta en del av makten till de unga.

Unga upplever att de har möjlighet att få inflytande

Majoriteten av dem vi intervjuat under 2019 uppger att de har goda möjligheter till inflytande och bedömer att de har stora möjligheter att påverka det de vill i sin kommun. De upplever att de har möjlighet att föra fram sina synpunkter och förslag samt föra en dialog med beslutsfattarna. De menar också att beslutsfattarna visar intresse för vad de unga har att säga och att förslag har ändrats efter att unga fått föra fram sina åsikter.

Flera av de som vi pratat med upplever att beslutsfattarna och tjänstepersonerna vill att unga ska utvecklas och lära sig mer. De uttrycker en stolthet över att beslutsfattarna pratar direkt med dem. Vid en av intervjuerna beskriver en kille stolt hur han diskuterade med en politiker om saker att göra utanför skolan.

I de flesta fokusgrupperna berättar unga om något de kunnat påverka eller där de kan se att en process startats upp. Det handlar exempelvis om belysning i utomhusmiljöer, placering av soptunnor och en påbörjad granskning av skolmaten. I ett fall pekar de unga på förändringar i hur kommunen presenterar sin årsredovisning och att de faktiskt ger ut delar av den i filmat format. Det är bland annat för att den ska locka fler att faktiskt ta del av vad kommunen gör. Förslaget kom från en grupp unga. En av tjejerna säger att det i grund och botten alltid går att påverka politiken. Hon tillägger dock att många unga inte vet hur de ska göra, de behöver bli utbildade i hur politik fungerar lokalt. Hon menar också att det egentligen är det enda sättet för att påverka.

Bland de unga som vi intervjuat finns några få som är kritiska till sina möjligheter att kunna uppnå faktisk förändring. Men de vill fortsätta vara en del av det inflytandeforum där de ingår för de menar att det är den bästa möjligheten att kunna påverka. De flesta unga är överlag nöjda med sina möjligheter till inflytande i kommunen och identifierar få områden som de önskat mer inflytande över. I våra intervjuer framkommer dock några områden som unga upplever att de har svårt att få inflytande över. Det är frågor som gäller bostadsbyggande i närområdet där de bor men också frågor som rör skolan. Vad gäller skolan menar de att de viktigaste frågorna är skolmaten, schemaläggningen och bemanningen.

När de unga uppmanas att nämna områden de vill ha inflytande över men inte kan, handlar det i hög utsträckning om frågor som ligger utanför den kommunala kompetensen. Det handlar om kollektivtrafikens linjer och tider, betygssystemet och beslut som ligger på EU-nivå. De är medvetna om att kommunen inte styr över dessa frågor. Flera av de grupper vi intervjuat betonar också att inflytande handlar om ett långsiktigt påverkansarbete. I flera intervjuer uttrycker de stor förståelse för trögheten i den kommunala byråkratin och för att beslutsprocessen ofta tar lång tid, något som i en grupp benämns som ”kommunal fart”. Flera av grupperna menar att även om de lagt ett förslag betyder inte det att de ser resultat av det förrän de själva kanske är 25–30 år gamla, alltså tar arbetet fem till sex år. De menar att det är lite tråkigt men uttrycker samtidigt förståelse för att det tar tid. Demokratin blir säkrare på så sätt menar de. Under en av intervjuerna förklarar en av killarna att det är svårt för en politiker att föra ett enskilt förslag vidare då det måste röstas vidare genom systemet. Men just den långsamma farten menar han kan vara en av anledningarna till att många unga är ointresserade.

De menar att det gäller att se frågor som drivs, exempelvis ombyggnad av simhall och renovering av skolor, av sådan karaktär att det inte går att förvänta sig resultat över en natt. En grupp av unga säger också att de uppfattar att deras roll är att upplysa tjänstepersoner och politiker om hur unga uppfattar saker snarare än att fatta beslut.

Intervjuerna visar att unga menar att även andra unga skulle kunna ha samma inflytande som de har. Några av dem pratar om att andra unga inte hinner lägga tid på inflytande för att skola, träning och annat tar mycket av deras tid. Då prioriterar många bort att få inflytande.

”

Jag fick aldrig nåt bra svar. Jag kan ju lista ut själv varför vi gör dem. Jag fick inget bra svar på vad som hände med dem, ärligt talat.

”

Vi behöver belönas, vi behöver höra att vi är duktiga, du behöver [höra] att du är duktig för att du ska orka.

Unga berättar om bristande respons, långsamma processer och svårigheter att uppnå förändring

När intervjuerna kommit halvvägs och de unga beskrivit sitt inflytande frågar vi dem om hur de tolkar ordet inflytande. Vi ber dem också beskriva ett exempel när de haft inflytande och hur deras form av inflytandeforum fungerar. Under tiden det tar att besvara frågan kommer flera unga fram till att deras möjlighet till verkligt inflytande är mer begränsat än vad de inledningsvis upplevde.

Det framkommer också att många har erfarenheter av bristande respons, långsamma processer och att det är svårt att förändra. Flera av de unga beskriver att de upplever problem med återkoppling, även om de i grund och botten har kontakt med politikerna så har de problem med återkoppling. Politikerna vill gärna veta vad de unga tycker men många gånger stannar kommunikationen där. Anledningen till att de vill ha återkoppling är att de unga vill få bekräftelse på att det som de bidrar med tas emot och används av kommunen. Bidrar de med sin tid och sin kunskap vill de att kommunen ska tala om för dem att de har använt deras kunskaper och förklara varför beslut tagits. De vill lära sig och få bekräftelse på sin medverkan.

De menar att det måste vara lättare att få återkoppling på inspel som de bidragit med. I intervjuerna framkommer att de unga stundtals upplever att kommunikationen med beslutsfattare närmast har karaktären av envägskommunikation. De uttrycker också besvikelse över att beslutsfattare inte tar tillvara dem som en resurs och ställer frågor till dem.⁴

De pekar bland annat på att långa och krångliga kommunikationsvägar inom kommunen kan vara en av anledningarna till att beslut inte alltid kommuniceras tillbaka till dem som lämnat förslag. Flera av de unga som vi mött tar upp att det måste bli lättare att följa förslagen de lämnat till kommunen. Om det blir det kommer unga fortsätta vara intresserade menar de. En av killarna, som är politiskt engagerad, menar att det går att följa på webben på riksnivå. Det borde kunna kopieras på

⁴ I den aktuella kommunen var utgångspunkten för arbetet med ungas inflytande att unga själva ska driva sina egna frågor och sätta dagordningen. Detta förhållningssätt har som vi kommer att återkomma till flera fördelar. Samtidigt visar de ungas upplevelser att detta också kan uppfattas som ett uttryck för bristande intresse.

lokal nivå för att lättare se vilka beslut som gått tagits. Han lägger till att även vuxna borde vara intresserade av det.

De unga som intervjuats under 2019 menar att återkoppling är viktigt men att det är något som kommunerna är dåliga på. För att få återkoppling måste unga själva vara aktiva och fråga, ibland flera gånger.

Trots att unga i 2019 års intervjuer är positiva till sitt inflytande och närheten till dem som bestämmer menar de att det ibland kan det vara svårt för dem att lägga fram egna idéer. Några av dem menar att de inflytandeforum som de är med i främst behandlar de frågor som politikerna vill ha svar på. En av killarna beskriver det med att politikerna inte lyssnar på de unga och det var inte det han hade förväntat sig när han engagerade sig i kommunens inflytandeforum. Så även om det stora flertalet är nöjda med sitt inflytande menar andra att inflytandet är begränsat, det går inte så långt som de skulle vilja.

En utmaning att nå ut till alla unga

I flera av intervjuerna uttrycker de vi möter att de har mer inflytande än andra unga i kommunen. På frågan om de samlar in åsikter från sina kompisar menar en del att de gör det medan andra inte gör det. Flera av de vi mött uttrycker att möjligheterna för andra unga att få samma inflytande som de själva har är goda. Samtidigt säger de att få tar chansen att påverka eftersom de inte är medvetna om att möjligheten finns. De menar att kommunerna har problem att nå ut till unga.

De pekar återkommande på bristande kunskap om kommunens inflytandeverksamhet som en anledning till att få unga utnyttjar möjligheten till att vara med och påverka. I en grupp framförs att de flesta unga har en bild av att de inte kan bli hörda och det är anledningen till att de inte ens försöker. En annan anledning som anges är att unga i allmänhet har lite ledig tid eftersom skolan är krävande och att det är svårt att få unga att investera sin fritid i just den här verksamheten. Unga måste helt enkelt prioritera sin tid och då satsar de hellre på sin utbildning. Därför är det bra om inflytande kopplas till skolans verksamhet eller på något sätt blir avlönat.

”

Men en grej jag blev glad över är att vi åtminstone fick svar för jag brukar inte få det. Nej, på riktigt alltså, att vi fick åtminstone ett nej, för det brukar bara gå och sen inget, man hör ingenting mer om det och så är det borta. Men jag blev åtminstone glad att vi fick ett svar alltså.

☰ Sammanfattning

Ungas enkätsvar:

- Tre av fyra unga är intresserade av samhällsfrågor. Inte lika många är intresserade av politik då de troligen associerar politik som partipolitik.
- Knappt fyra av tio vill påverka kommunen och uppger att de inte är tillräckligt intresserade, kan för lite eller inte har tid.
- Var fjärde ung vet inte var de ska vända sig för att påverka i kommunen.
- Många unga har en mindre optimistisk bild av sina möjligheter till inflytande. Mindre än hälften av unga anser att människor i allmänhet har stora möjligheter att föra fram sina åsikter.

Gemensamt för unga som intervjuats 2018 och 2019:

- Ungas röster är viktiga för att fatta hållbara beslut för framtiden.
- Det måste bli lättare att hitta rätt information. Andra informationskanaler där de kan följa beslut, som på riksnivå.
- Ungar önskar bättre återkoppling under processens gång så att de förstår och kan lära av processen.

Skillnader mellan unga som intervjuats 2018 och 2019:

- Ungas beskrivningar av hur de gör för att få inflytande och deras intresse av att få inflytande.
- Ungas beskrivningar om hur de upplever beslutsfattarens intresse för deras frågor och deras verklighet.

Hur upplever unga sitt inflytande i det lokala samhället?

Unga 2018:

- Unga upplever att beslutsfattare inte lyssnar på dem eller erkänner deras åsikter.
- Unga upplever att de får färdiga förslag att ta ställning till.
- Många unga upplever att det inte är någon idé att bry sig för ingen kommer lyssna i alla fall.

Unga 2019:

- Det finns möjlighet för unga att få inflytande bara de själva vill.
- Det går att påverka beslutsfattare.

Hur beskriver unga sina möjligheter till inflytande på lokal nivå?

Unga 2018:

- Unga som deltar i inflytandeforum upplever att de har möjlighet till inflytande.
- Unga upplever att de tillfrågas i efterhand för att de som bestämmer inte egentligen bryr sig. De upplever att de tillfrågas bara för att det ”ska se bra ut”.

Unga 2019:

- Beslutsfattarna lyssnar på ungas förslag.
- Det finns möjlighet för unga att delta bara de själva vill.

*”Resultaten från
vår studie visar att
merparten av Sveriges
kommuner på något sätt
arbetar för att främja
ungas inflytande och
delaktighet på lokal
nivå.”*

Kapitel 5

Kommuners arbete för ungas inflytande

I det här kapitlet undersöks kommuners arbete med ungas inflytande med ledning av följande frågor:

- Vilka metoder och verktyg använder kommuner för att ge unga inflytande?
- Vilka är utgångspunkterna för kommuners inflytandearbete och i vilken utsträckning ges unga inflytande?
- Hur är ansvaret för ungas inflytande fördelat i den kommunala organisationen?

Analysen bygger på två olika undersökningar. Den första är en enkätundersökning som genomförts i samarbete med Sveriges kommuner och landsting (SKL). Enkäten har skickats till samtliga kommuner och regioner i Sverige och ger en översiktlig helhetsbild av hur arbetet för ungas inflytande bedrivs. Den andra undersökningen består av intervjuer med tjänstepersoner i sex svenska kommuner. Intervjuerna bidrar med en djupare förståelse av de olika modeller och metoder kommunerna använder sig av och de utmaningar de möter.

Metoder och verktyg i det kommunala inflytandearbetet

Resultaten från vår studie visar att merparten av Sveriges kommuner på något sätt arbetar för att främja ungas inflytande och delaktighet på lokal nivå. Utifrån enkätundersökningen kan vi utläsa att åtminstone 219 kommuner, vilket motsvarar nästan tre fjärdedelar av kommunerna, på

något sätt arbetar med frågan.¹ Kartläggningen visar vidare att det finns skillnader sett till ambitionsnivå. Det finns även en stor mångfald sett till vilka metoder och verktyg olika kommuner använder sig av. I detta inledande avsnitt ges en översikt över de mest förekommande metoderna.

Inflytandeforum

136 kommuner, vilket motsvarar strax under hälften av landets kommuner, uppger i vår enkätundersökning att de har ett eller flera inflytandeforum som riktar sig till unga. Med inflytandeforum avses här olika typer av forum för dialog mellan unga och beslutsfattare kring kommunala frågor.² Det finns en bred variation sett till hur dessa är organiserade. En grov uppdelning kan göras i fyra typer av forum (jfr. Ungdomsstyrelsen 2008; 2010):

- Ungdomsråd
- Ungdomsfullmäktige
- Dialogforum
- Tematiska fokus- och arbetsgrupper

Dessa skiljer sig från varandra bland annat sett till antal deltagare, regelbundenhet och syfte. Ungdomsråd kännetecknas av att de består av en mindre grupp unga som träffas mer regelbundet. Detta skiljer sig från ungdomsfullmäktige och olika typer av dialogforum som ofta vänder sig till en större grupp av unga och äger rum mer sällan. Tematiska arbetsgrupper och workshops kan genomföras under olika former. Det som kännetecknar dessa är att det rör sig om en grupp unga som sam-

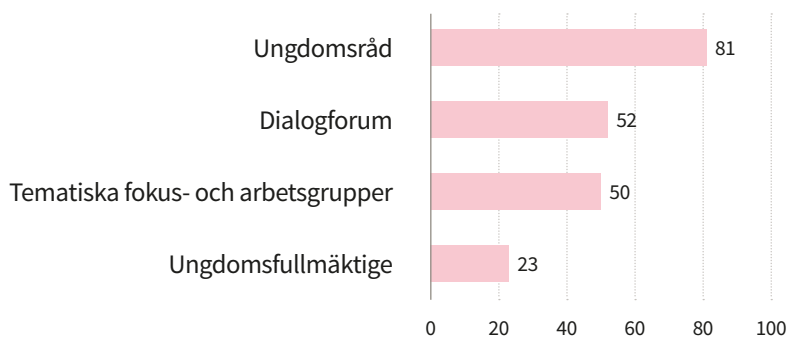
¹ 24 kommuner har uttryckligen angett att de inte arbetar med frågan och 47 kommuner har inte svarat på enkäten.

² Det är inte helt lätt att avgränsa vad som faller innanför och utanför denna definition. Vi har, i enlighet med myndighetens tidigare avvägningar, valt att inte betrakta olika typer av forum för elevdemokrati, exempelvis elevråd och forum för elevrådsaktiva, som inflytandeforum. Däremot inkluderar vi, återigen i konsekvens med tidigare bedömningar, olika former av fokus- och arbetsgrupper som erbjuder unga inflytande i egenskap av brukare, exempelvis gårdsråd inom ramen för öppen fritidsverksamhet (jfr. Ungdomsstyrelsen 2008; 2010).

mankallats i ett specifikt syfte (för mer utförlig information om de olika typerna av inflytandeforum se faktaruta).³

Ungdomsråd vanligaste formen av inflytandeverksamhet

Resultaten från enkätundersökningen pekar mot att den vanligaste formen av inflytandeforum är ungdomsråd. Även dialogforum och tematiska fokus- och arbetsgrupper är förhållandevis vanligt förekommande medan ungdomsfullmäktige är mindre vanligt (se figur 5.1).⁴

Figur 5.1. Kommuner som uppger att de har respektive inflytandeforum. Antal.

Källa: SKL:s enkät Ungas politiska deltagande 2019

Detta mönster överensstämmer endast delvis med våra erfarenheter från kommunbesöken. Vi har under våra intervjuer stött på exempel på samtliga typer av inflytandeforum. Däremot förefaller fördelningen mellan de olika typerna skilja sig något mellan våra kommuner och landet i stort.

Erfarenheten från våra kommunbesök är att de mest förekommande formerna av inflytandeforum, vilka återfinns i samtliga sex kommuner, är olika former av dialogforum och tematiska fokus- och arbetsgrupper.

³ Beskrivningarna av de olika formerna av inflytandeforum bygger dels på de definitioner myndigheten använt i tidigare rapporter (se Ungdomsstyrelsen 2008, 2010), dels på våra erfarenheter från de kommunbesök vi gjort under våren 2019.

⁴ I undersökningen förklaras inte de olika svarsalternativen närmare. Detta kan innebära att de personer som svarat på enkäten gjort en annan bedömning än vi skulle ha gjort av hur deras inflytandeforum bäst kategoriseras. Vår bedömning är dock att de olika svarsalternativen är så pass tydliga och avgränsade att detta inte bör vara ett problem.

FORMER AV INFLYTANDEFORUM

Ungdomsråd

En form av inflytandeforum där en mindre och avgränsad grupp av unga träffas regelbundet. Dessa arbetar på olika sätt i olika kommuner och har olika uppgifter. Bland de ansvarsområden som förekommer finns exempelvis att arrangera evenemang för unga och besluta om tilldelning av medel. I en del kommuner är det ungdomsrådet som ansvarar för och förbereder de dialogforum som kommunen har. Ungdomsråd har ofta till uppgift att driva ungas frågor och fungera som en länk mellan unga i kommunen och politiker och tjänstepersoner. I en del kommuner fungerar ungdomsrådet också som en formell remissinstans som ges möjlighet att yttra sig i aktuella ärenden.

Ungdomsfullmäktige

En form av inflytandeforum som vanligtvis genomförs en eller ett par gånger per år och som då är öppet för en större grupp av unga. Det som kännetecknar ungdomsfullmäktige är ambitionen att efterlikna kommunfullmäktige. Detta kan exempelvis innebära att unga får arbeta med motioner eller medborgarförslag samt debattera budget och fördelning av pengar.

Dialogforum

En form av inflytandeforum där unga under mer öppna former ges möjlighet att träffa politiker och tjänstepersoner och föra fram sina synpunkter och förslag. Formerna för dessa varierar mellan olika kommuner men det rör sig ofta om större evenemang som återkommer en eller ett par gånger per år. Det finns en gråzon mellan denna typ av inflytandeforum och det vi kallar ungdomsfullmäktige. Den huvudsakliga skillnaden mellan dessa är att forum som räknas som ungdomsfullmäktige arbetar med mer formella strukturer för förslag, beredning och röstningsförfarande medan dialogforum innebär att dialog förs under mer informella former.

Tematiska fokus- och arbetsgrupper

En form av inflytandeforum som innebär att dialog förs med unga kring specifika och avgränsade frågor. Dessa kan benämnas på olika sätt exempelvis fokusgrupper, workshops och tematiska arbetsgrupper. De skiljer sig från dialogforum eftersom det rör sig om en grupp unga som sammankallats för ett särskilt ändamål och för dialog utifrån ett mer snävt definierat syfte. En del kommuner använder exempelvis fokusgrupper för att följa upp och få fördjupad förståelse av resultaten av enkätundersökningar. Det är också vanligt att kommuner använder denna form av dialog för att få in ungas perspektiv i beredningen av ärenden, exempelvis vid utformandet av offentliga miljöer, byggandet av en ny stadsdel eller inför ombyggnad av en skola. Ett annat exempel är de så kallade gårdsråd som genomförs inom ramen för öppen fritidsverksamhet.

Vi har däremot stött på färre exempel på ungdomsråd och ungdomsfullmäktige. Ett ungdomsråd finns för närvarande endast i en av de kommuner vi besökt.⁵ Detta är intressant eftersom mönstret tydligt avviker från enkätundersökningen som pekar mot att denna form av inflytandeforum är vanligast i svenska kommuner. Våra erfarenheter från kommunbesöken bekräftar dock mönstret att ungdomsfullmäktige är en mindre vanlig form av inflytandeforum då bara ett sådant finns i en av de sex kommuner vi besökt.

Antalet inflytandeforum har minskat något över tid

En jämförelse av 2019 års enkätundersökning med en motsvarande kartläggning som genomfördes 2008–2010 av dåvarande Ungdomsstyrelsen indikerar att antalet inflytandeforum minskat det senaste decenniet. Den undersökning som genomfördes då är inte direkt jämförbar med den undersökning som ligger till grund för årets rapport då tillvägagångssättet skiljer sig något åt.⁶ Resultaten ger dock en indikation om i vilken riktning som utvecklingen gått.

I föregående kartläggning uppgav sammanlagt 182 kommuner att de har någon form av inflytandeforum.⁷ I 102 av kommunerna fanns mer än ett forum (Ungdomsstyrelsen 2010). I årets kartläggning har endast 136 kommuner svarat att de har någon form av inflytandeforum. Detta indikerar att antalet kommuner som har ett eller flera inflytandeforum

⁵ Ett uttalat ungdomsråd fanns endast i en av de sex kommuner vi besökte. Ytterligare två kommuner hade tidigare haft ungdomsråd och där fanns en ambition om att starta upp ett sådant igen. En kommun uppger att de medvetet valt bort att ha ett ungdomsråd till förmån för andra former av inflytandeverksamhet. I två kommuner finns grupper som vi bedömer i praktiken fungerar som en form av ungdomsråd även om kommunen i dessa fall valt att kalla verksamheten något annat.

⁶ Kartläggningen gjordes i samband med framtagandet av rapporten Fokus10 – en analys av ungas inflytande. Ungdomsstyrelsens undersökning skiljer sig på så vis att kartläggningen bygger på svar från en enkät med öppna frågor som därefter kategoriserats av rapportförfattarna i fyra kategorier (ungdomsråd, ungdomsfullmäktige, tematiska arbetsgrupper och dialogforum). I den kartläggning som ligger till grund för denna rapport har kommunerna istället fått välja bland fasta svarsalternativ.

⁷ Varav 162 kommuner har uppgett att de har inflytandeforum som faller inom de fyra kategorierna.

minskat det senaste decenniet. Samtidigt går omfattningen på minskningen inte att fastslå med säkerhet eftersom svarsfrekvensen för årets undersökning är lägre.⁸ Det innebär att det är möjligt att antalet kommuner med inflytandeforum i själva verket är något större. Ungdomsstyrelsens kartläggning visar vidare fördelningen mellan olika typer av inflytandeforum. Utifrån denna går det att dra slutsatsen att förekomsten av tre av fyra typer av inflytandeforum – ungdomsråd, ungdomsfullmäktige och tematiska arbetsgrupper – minskat över tid. Störst är minskningen för de två sistnämnda typerna av forum. När det gäller dialogforum går det istället att se en liten ökning över tid.⁹

De flesta inflytandeforum drivs av kommunen

Resultaten från enkätundersökningen visar också att de allra flesta inflytandeforum utgör en del av den kommunala verksamheten.¹⁰ Samma mönster framträder återigen i de kommuner vi besökt. Merparten av dessa har flera olika typer av forum och den absoluta majoriteten av dessa arrangeras av kommunen. Vi har bara stött på ett fall där inflytandeforumet uppges vara fristående från kommunen. Vår tolkning är dock att skillnaden mellan detta och andra forum inte ska överdrivas. Dels eftersom även det inflytandeforum som formellt var självständigt mottog olika former av stöd från kommunen, dels eftersom unga i många kommunalt drivna inflytandeforum i praktiken ges i stort sett fria händer att utforma den egna verksamheten. I våra intervjuer har det framgått att många kommuner arbetar utifrån principen att kommunen ska erbjuda stöd men att det är de unga som ska styra över verksamheten.

Stöd från kommunen innebär i de flesta fall att det finns en kom-

⁸ Föregående kartläggning var i det närmaste en totalundersökning då svar endast saknades från tre kommuner (Ungdomsstyrelsen 2010). Bortfallet i årets undersökning var väsentligt större och svarsfrekvensen ligger i år på 84% (SKL och MUCF 2019).

⁹ I Ungdomsstyrelsens kartläggning uppges 87 kommuner att de har ett ungdomsråd (jämfört med 81 i årets undersökning). 75 uppges att de använder sig av tematiska arbetsgrupper (jämförelsetal 50), 49 har ett ungdomsfullmäktige (jämförelsetal 23) och 44 ett dialogforum (jämförelsetal 52) (Ungdomsstyrelsen 2010).

¹⁰ Endast 14 kommuner uppges att de har inflytandeforum som drivs i form av fristående föreningar.

munal tjänsteperson som har i uppdrag att arbeta med forumet och ger stöd till unga. Det är också vanligt att kommunen erbjuder tillgång till möteslokaler. Det förekommer även att inflytandeforum får disponera över en egen budget, tilldelas fadderpolitiker eller att unga som deltar i verksamheten erbjuds mötesersättning. Dessa former av stöd är dock mindre vanligt förekommande (SKL & MUCF 2019).

Andra former av inflytandeverktyg

Utöver inflytandeforum använder sig kommuner av en rad andra modeller och verktyg för att ge unga inflytande. Det vanligaste av dessa är att använda olika former av enkätundersökningar för att fånga upp ungas erfarenheter och synpunkter. Nästan hälften av landets kommuner, 141 stycken, uppger i vår undersökning att de använder sig av enkäter. I många kommuner används MUCF:s enkät Lupp (lokal uppföljning av ungdomspolitiken)¹¹ men det är också vanligt att kommuner använder enkäter från andra aktörer eller att de själva har utformat enkäter. I de senare fallen handlar det om enkäter som har en något annan tonvikt jämfört med Lupp (exempelvis skola och utbildning eller fritid). Enkätundersökningarna genomförs ofta utifrån ett bestämt tidsintervall och i vissa utvalda årskurser. Ingen av de kommuner vi besökt når alla unga genom de enkätundersökningar som görs. Det praktiska genomförandet skiljer sig också något åt vilket får vissa konsekvenser för svarsfrekvensen.¹²

Flera av de kommuner vi besökt uppger att resultaten från enkätundersökningarna tas på stort allvar av både politiker och tjänstepersoner och vittnar om ett gediget uppföljningsarbete. I flera kommuner återkopplas resultaten både till de unga som deltagit och till ansvariga nämnder. Samtidigt vittnar de unga som vi intervjuat om att det ofta bara är en begränsad del av kommunens unga som ges möjlighet att delta i enkätundersökningarna eller involve-

- Enkäter
- Unga anställda av kommunen
- Digitala verktyg
- Potter och bidrag
- Medborgarförslag

¹¹ Över hälften av landets kommuner har vid något tillfälle genomfört en Luppundersökning (MUCF 2019d).

¹² Erfarenheter pekar mot att svarsfrekvensen blir bättre när enkäten genomförs i klassrummet jämfört med när elever får ett mail med en länk.

ras i uppföljningsarbetet. Det är vanligt att de unga i våra fokusgrupper som inte själva fått möjlighet att besvara enkäten uppger att de inte ens känner till att den finns.

Ett annat verktyg som används av en del kommuner är att anställa unga för att driva projekt som rör ungas inflytande eller demokrati. Ungefär en femtedel av kommunerna, 59 stycken, uppger i vår undersökning att de använder sig av detta verktyg. I samband med våra kommunbesök har vi stött på flera olika upplägg. Flera kommuner uppger att de anställer unga under kortare perioder under sommarlovet inom ramen för kommunal feriepraktik/arbete. En kommun uppger att den anställer unga för att löpande under året bedriva inflytandearbete i kommunen. Även i detta fall inleds dock anställningen med en feriepraktik. Arbetsuppgifterna för dessa unga anställda skiljer sig åt mellan olika kommuner. En vanligt förekommande arbetsuppgift, som återkommit i flera av de kommuner vi besökt, är dock att de ansvarar för att bearbeta och sprida resultat från kommunens Lupp-undersökning.

Ytterligare ett verktyg för att nå unga är att använda sig av olika typer av digitala verktyg, exempelvis sms-paneler och appar, i sitt inflytandearbete. Detta verktyg är fortfarande förhållandevis ovanligt. Endast 40 kommuner, strax över var tionde kommun, uppger i vår undersökning att de använder detta verktyg. Några av dessa återfinns bland de kommuner vi besökt. I intervjuerna framkommer att verktygen används för att ställa frågor till unga som kan användas som underlag för att fatta beslut. Flera kommuner erbjuder också möjligheten att lämna förslag och synpunkter genom en app. Dessa slussas sedan på olika sätt vidare till ansvariga tjänstepersoner och nämnder i kommunen. I vissa fall handlar det om mindre ärenden som hanteras inom ramarna för kommunens synpunktshantering, i andra fall om medborgarförslag.

Utifrån de intervjuer vi gjort kan vi dra slutsatsen att det är förhållandevis få unga som använder sig av dessa digitala verktyg och att inte alla känner till att de finns. I flera intervjuer påtalas också att verktygen har vissa tekniska begränsningar. Flera, både tjänstepersoner och unga, lyfter också fram att kommunernas hantering av de synpunkter och förslag som lämnas in den här vägen är bristfällig. I en kommun uppger exempelvis ansvarig tjänsteperson att hen kämpar med att ge återkoppling till de

unga men detta försvåras av bristande respons från andra tjänstepersoner.

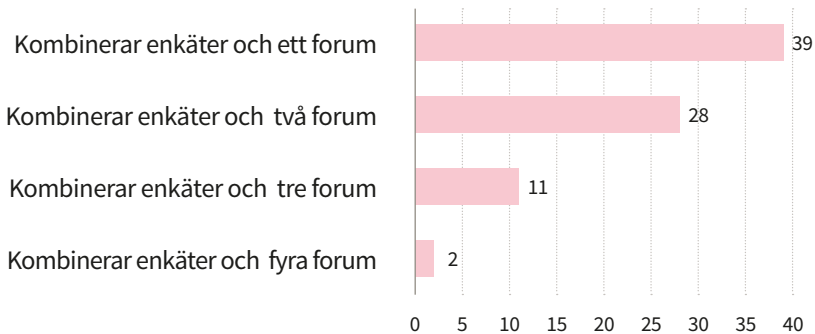
Utöver ovan diskuterade verktyg anger en rad kommuner också att de erbjuder potter och bidrag som unga har möjlighet att ansöka om medel från. I de kommuner vi besökt har det handlat om bidrag för att arrangera olika typer av evenemang som riktar sig mot unga eller stöd för att bilda en förening. I en del fall är det ungdomar, i form av det lokala ungdomsrådet, som beslutar hur dessa medel ska användas. I andra fall är det kommunala tjänstepersoner.

Ännu ett verktyg som lyfts fram, i såväl våra intervjuer som i enkätsvar, är att unga har möjlighet att lämna in medborgarförslag. En sådan möjlighet finns i flera av de kommuner vi besökt. Rutinerna och regelverken för dessa ser lite olika ut. Samtliga innebär dock en möjlighet för kommuninvånare att inkomma med förslag som tas upp och behandlas om de får tillräckligt stort stöd. I flera av intervjuerna betonas att denna kanal för medborgarinflytande också bör utnyttjas för att ge unga inflytande. I våra samtal framförs att unga bör behandlas som andra invånare och att de med fördel kan använda samma kanaler för att få inflytande som vuxna. En del menar också att detta gör frågan om ungas roll i den demokratiska processen mindre problematisk. Samtidigt vittnar tjänstepersoner i flera kommuner om att medborgarförslag inte alltid återkopplas på bästa sätt. I en intervju framförs att hanteringen av inlämnade förslag borde göras mer transparent och att det bör vara lättare att följa processen fram till beslut är fattat.

Stor variation i omfattningen på kommuners inflytandearbete

Merparten av Sveriges kommuner, närmare bestämt 219 stycken, uppger i enkätundersökningen att de på något sätt arbetar med att skapa möjligheter för ungas inflytande. De vanligaste metoderna är som tidigare konstaterats olika former av inflytandeforum (som finns i 136 kommuner) eller enkätundersökningar (som används i 141 kommuner). Vår undersökning visar vidare att de flesta kommuner erbjuder en eller två former av inflytandeverksamhet. Majoriteten av kommunerna (64 stycken) anger att de har ett forum, 38 kommuner har två forum, 18 kommuner har tre forum samt tre kommuner har fyra forum.

Av figur 5.2 framgår vidare att det är förhållandevis få kommuner som både har ett inflytandeforum och genomför enkätundersökningar. Resultaten från enkätundersökningen visar att 80 kommuner, vilket motsvarar ungefär en fjärdedel av kommunerna, kombinerar ett eller flera inflytandeforum och enkätundersökningar.

Figur 5.2. Kommuner som kombinerar enkätundersökningar och inflytandeforum. Antal.
Källa: SKL:s enkät Ungas politiska deltagande 2019

Resultaten visar också att förhållandevis få kommuner kombinerar enkätundersökningar med att projektanställa unga eller användande av digitala påverkanskanaler. Av de 193 kommuner som svarat att de använder någon av dessa metoder uppger endast 51 att de använder mer än en metod. Ännu färre, 15 kommuner, uppger att de använder sig av samtliga tre metoder. Sammantaget pekar dessa resultat mot att de flesta kommuner använder sig av en eller två former av inflytandeverksamhet och att endast ett mindre antal kommuner använder sig av flera kompletterande metoder.

Utgångspunkter för kommunal inflytandeverksamhet

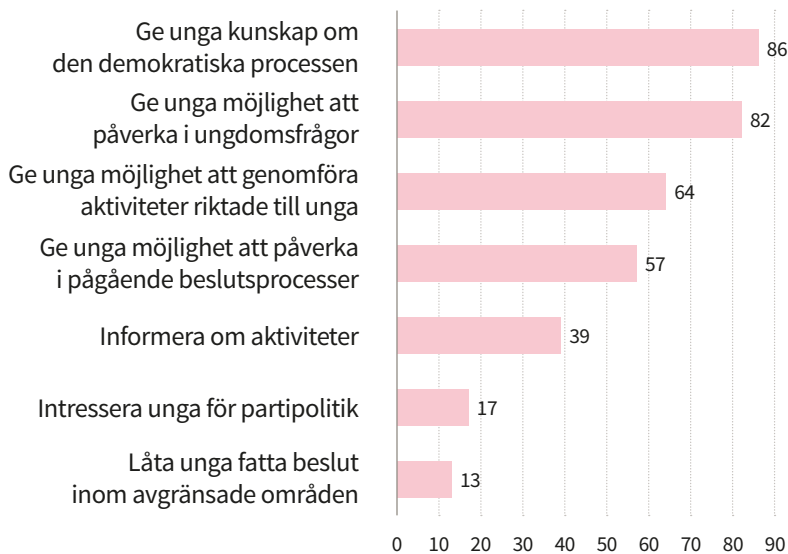
Inflytandeverksamheter drivs utifrån olika syften och erbjuder i varierande grad unga en möjlighet till inflytande och påverkan på lokal nivå. I det här avsnittet undersöker vi några av utgångspunkterna för kommunala inflytandeverksamheter och under vilka former unga erbjuds inflytande.

Inflytandeforum ska ge kunskap om demokrati och möjlighet till påverkan

Tidigare rapporter och utredningar som undersökt inflytandeforum har pekat på att det ofta finns flera, mer eller mindre uttalade, syften med verksamheten. I den inledande kunskapsöversikten pekade vi på att dessa ofta både syftar till att ge unga kunskap om demokrati och politiska beslutsprocesser och att ge unga inflytande på lokal nivå. Dessa båda syften är också de som anges av flest kommuner i vår undersökning (se figur 5.2). Resultaten visar att en stor andel inflytandeforum drivs i syfte att ge unga kunskap om den demokratiska processen. Det är däremot mindre vanligt att de svarande anger att syftet är att intressera unga för partipolitik.

Det är också vanligt att inflytandeforum används för att på olika sätt ge unga inflytande. I många kommuner syftar forumet till att ge unga möjlighet att påverka i frågor som berör unga. Färre uppger att syftet är att ge unga möjlighet att påverka i pågående beslutsprocesser. Liknande syften framkommer även i fritextsvar som avgetts på frågan. Här framgår att kommuner ser sina inflytandeforum som ett sätt att skapa delaktighet, som ett forum för dialog med beslutsfattare. Några uppger också att de använder forumet som remissinstans. Resultaten visar att det är mer vanligt att unga ges inflytande i de ärenden som antas beröra unga jämfört med övriga ärenden. Resultaten visar vidare att endast ett fåtal inflytandeforum delegerats rätt att fatta beslut i vissa ärenden.

Resultaten pekar också mot att det finns två andra syften med inflytandeforum som är förhållandevis vanliga. Det första är att ge unga möjligheter att genomföra aktiviteter riktade till andra unga, det andra att informera unga om aktiviteter.

Figur 5.3. Syfte med inflytandeforum. Procent.

Källa: SKL:s enkät Ungas politiska deltagande 2019

En liknande bild framträder i de kommuner vi besökt. I våra intervjuer har vi kunnat identifiera flera syften med kommunens inflytandeverksamhet. Vår bild är att det ofta finns olika syften med olika verksamheter. En del verksamheter syftar primärt till att fånga upp ungas erfarenheter och perspektiv och ge unga i kommunen en möjlighet att föra fram åsikter och förslag till lokala beslutsfattare. Detta gäller exempelvis för enkätundersökningar och många inflytandeforum. Andra verksamheter har huvudsakligen ett fostrande syfte och är inriktat på att ge unga kunskap om demokrati och politik. Ibland är dessa båda syften inte tydligt separerade utan ett och samma forum kan drivas med flera motiv. Vi har dock stött på flera exempel på inflytandeforum som är mer renodlat inriktade på just demokratifostran.

Inflytande innebär möjlighet att påverka

Av enkätundersökningen framgår att inflytandeforum ofta inrättas i syfte att ge unga inflytande. I våra intervjuer har vi ställt fördjupade frågor om

vad det innebär att unga ska ha inflytande. Av svaren att döma finns det en förhållandevis stor samsyn mellan hur man arbetar i olika kommuner. I intervjuerna återkommer svaret att inflytande innebär möjligheten att kunna påverka och förändra i det lilla såväl som det stora. Flera personer understryker att alla unga inte vill delta eller kan förväntas delta i inflytandearbete. Det betonas dock att alla ska ha förutsättningar och möjligheter att kunna få inflytande om de vill.

I en av kommunerna framhålls att inflytande handlar om ”påverkan genom dialog”. Detta innebär enligt tjänstepersonen att inflytandearbetet är mer ”löst i kanterna”. Det ska förstås som att det sker under mer informella former, och att kommunen arbetar utifrån utgångspunkten att unga ska ges möjlighet till påverkan genom att möta och prata med politiker och chefer i kommunen.

Tjänstepersoner i flera kommuner framhåller också att det inte finns några egentliga skillnader mellan hur kommunen bör arbeta för att ge unga inflytande jämfört med vuxna. Enligt detta synsätt bör unga behandlas som en grupp bland andra som ska erbjudas möjlighet att utöva inflytande i den lokala beslutsprocessen mellan valen. Flera tjänstepersoner betonar i linje med detta att unga bör uppmärksammas på och uppmuntras att använda befintliga kanaler för medborgarinflytande i kommunen såsom medborgar- och e-förslag. I en intervju används också medborgarförslag som ett exempel på hur man bör tänka kring ungas inflytande utifrån premissen att alla inte ska få som de vill, men att alla ska få möjlighet att göra sin röst hörd och få sina synpunkter beaktade.

Ungas perspektiv ger bättre verksamhet

I intervjuerna framförs flera skäl till att unga bör ges inflytande. Ett skäl som återkommer är att unga bör betraktas som en resurs som hjälper kommunen att förbättra

”

Det är ju ett av våra främsta demokratiska verktyg för att påverka politik. Så det handlar ju också om att använda sig av de befintliga strukturerna men bara möjliggöra för barn och unga att vara med i dem.

”

De hjälper oss. Vi kan bli en bättre kommun tack vare att ungdomar får vara med och deras perspektiv släpps in ordentligt.

sin verksamhet. I intervjuerna framhålls att unga kan bidra med nya perspektiv och idéer som ger bättre underlag för beslut och möjliggör bättre verksamhet i kommunen. Tjänstepersonerna pekar här både på verksamhet för unga och verksamhet i mer bred bemärkelse. Ett annat skäl som framförs är att kommunen ska erbjuda unga en möjlighet att göra sin röst hörd eftersom det rör sig om en grupp invånare som saknar rösträtt och därmed en formell kanal för inflytande.

Vanligt att unga får inflytande över frågor som rör kultur och fritid

Enkätundersökningen pekar mot att dialog med inflytandeforum framförallt gjort skillnad i frågor som rör kultur och fritid, ungdomsaktiviteter, skola och kollektivtrafik (SKL & MUCF 2019). En liknande bild framträder i våra intervjuer. Av svaren att döma har unga förhållandevis goda möjligheter att utöva inflytande inom ramen för verksamhet riktad mot unga, exempelvis olika typer av evenemang och planering av verksamhet på fritidsgårdar. Enligt de tjänstepersoner vi intervjuat är det däremot svårare att påverka i andra frågor. Detta gäller i synnerhet om det rör sig om frågor som behöver hanteras i den kommunala byråkratin eller politiska beslutsprocessen.

Dialog förs ofta fristående från den politiska beslutsprocessen

I enkäten undersöks om och när politiska beslutsfattare i kommunfullmäktige, eller kommunstyrelse, för dialog med inflytandeforum inför att beslut ska fattas. Resultaten visar att det är förhållandevis vanligt att dialog förs inför beslut som särskilt anses beröra unga. 68 kommuner, vilket motsvarar ungefär hälften av de kommuner som har ett inflytandeforum, uppger detta. Det är däremot väldigt ovanligt att dialog förs i samband med alla beslut. Värt att notera är även att 35 kommuner, ungefär var fjärde kommun med ett inflytandeforum, uppger att dialog inte förs inför några beslut alls. Resultaten pekar vidare mot att dialog ofta förs förhållandevis tidigt i beslutsprocessen. Det vanligaste svaret, vilket ungefär en femtedel av kommuner med inflytandeforum uppger, är att dialog förs i samband med de utredningar som görs inför att beslut ska fattas (SKL & MUCF 2019).

Det är dock möjligt att resultaten från enkätundersökningen underskattar omfattningen på den dialog som förs mellan unga och beslutsfattare på kommunal nivå.¹³ Eftersom den endast undersöker huruvida det sker dialog mellan två tydligt avgränsade aktörer – närmare bestämt kommunfullmäktige/kommunstyrelse och kommunala inflytandeforum – finns det en risk att andra former av dialog faller bort. Av de intervjuer vi gjort med tjänstepersoner framgår dels att det är ovanligt att inflytandeforum fungerar som en formell remissinstans, dels att dialog ofta förs frikopplat från aktuella beslutsprocesser i kommunen. De kommuner vi besökt har haft olika varianter av dialogforum. Vår erfarenhet är dock att den dialog som förs inom dessa sker under mer öppna former och att dialogforum ofta inte har någon formaliserad roll i den kommunala beslutsprocessen. Däremot deltar ofta förtroendevalda och tjänstepersoner som ansvarar för att föra vidare de synpunkter som förs fram under dialogen med de unga till sina respektive nämnder och förvaltningar. Vi har också stött på flera exempel där kommunen använt sitt dialogforum för att involvera unga i olika former av utvecklingsprojekt. I flera intervjuer framförs dock att efterfrågan på att involvera unga i olika ärendeprocesser är låg på många kommunala förvaltningar. Detta antas bero både på bristande intresse och på bristande kunskap om att möjligheten finns.

Två förhållningssätt till ungas inflytande

De inflytandesatsningar som erbjuds i olika kommuner skiljer sig åt och innebär i varierande utsträckning kontroll och självständighet för unga. I de kommuner vi besökt framträder två olika förhållningssätt till hur verksamheten ska bedrivas. Ett första förhållningssätt är att låta inflytandeverksamheten ta avstamp i ungas intressen. De verksamheter som bedriver sitt inflytandearbete utifrån denna utgångspunkt betonar att det är viktigt att vuxna, i form av tjänstepersoner, tar ett steg tillbaka och låter de unga styra över verksamheten. Det är de unga som ska bestämma

¹³ Det finns även anledning att anta att resultaten från enkätundersökningen underskattar omfattningen på ungas inflytande i mer bred bemärkelse. Eftersom enkäten endast ställer frågor om dialog faller andra former av påverkan bort. Detta gäller exempelvis påverkan genom enkätundersökningar eller genom synpunkter som framförs via unga projektanställda.

arbetsformer och avgöra vilka frågor de vill lyfta och driva. Kommunens roll är ge unga förutsättningar och verktyg som möjliggör inflytande. Ett andra förhållningssätt är att inflytandearbetet utgår från kommunens behov av synpunkter och erfarenheter. De verksamheter som bedriver sitt inflytandearbete utifrån denna utgångspunkt betonar vikten av att låta unga komma till tals i aktuella berednings- och beslutsprocesser. Detta innebär att ungas delaktighet och inflytande i större grad bestäms av vilka frågor som för närvarande finns på den kommunala dagordningen och att möjligheten att driva egna frågor blir mer begränsad. Vi har sett exempel på båda dessa förhållningssätt i de kommuner vi besökt. Samtidigt vill vi betona att dessa inte nödvändigtvis är ömsesidigt uteslutande eftersom många kommuner bedriver flera olika former av inflytandeverksamhet.

Båda förhållningssätten har också för- och nackdelar. Det första förhållningssättet har fördelen att det ger unga kontroll och möjlighet att driva frågor oavsett om dessa för närvarande befinner sig på den kommunala dagordningen eller inte. Detta kan potentiellt innebära att unga ges inflytande inom fler politikområden. Samtidigt innebär detta förhållningssätt en risk att inflytandeverksamheten bedrivs isolerat och att unga inte bjuds in i ordinarie beslutsprocesser eller aktivt tillfrågas i olika ärenden. Det finns också en risk, vilket vi sett exempel på i våra intervjuer, att unga uppfattar detta som bristande intresse från kommunens sida.

Återkoppling ofta en utmaning

Tjänstepersoner i flera kommuner pekar ut återkoppling till unga som deltagit i olika former av inflytandeverksamheter som en utmaning. Kommunerna är väl medvetna om att det är viktigt att de unga får återkoppling, att de känner att de är viktiga och att deras åsikter tas om hand. Samtidigt framkommer det i flera intervjuer att kommunen saknar ett system för hur de ska gå tillväga och att de upplever att de inte har några kanaler för att nå ut till unga. I intervjuerna framgår att kommunerna ger återkoppling på flera sätt. Flera uppger att de lägger ut information på kommunens hemsida samtidigt som de uttrycker självkritik mot detta tillvägagångssätt eftersom de är medvetna om att detta innebär att många unga inte nås. Andra tillvägagångssätt som lyfts under inter-

vjuerna är återkoppling via SMS eller via olika former av sociala medier, exempelvis Instagram och SnapChat, där de vet att unga befinner sig.

≡ Utmaningar och strategier för att nå fler unga

Tidigare uppföljningar av inflytandeforum har konstaterat att dessa ofta når en mindre grupp unga samt att dessa unga sällan är representativa för unga som grupp. Mot bakgrund av detta har vi undersökt vilka unga som deltar i kommuners inflytandearbete.

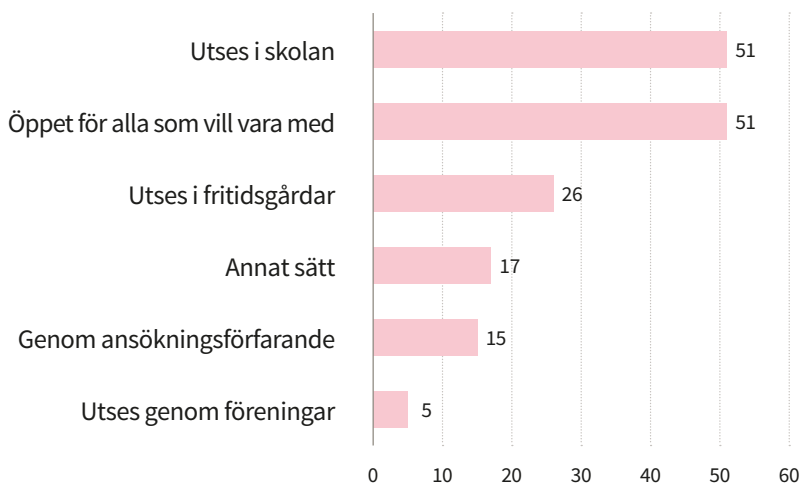
Framförallt skolungdomar som nås av inflytandearbetet

Resultaten från vår studie pekar mot att det framförallt är unga som fortfarande går i skolan som nås av kommuners inflytandearbete. I enkäten uppger 72 kommuner, vilket motsvarar drygt hälften av de kommuner som har inflytandeforum, att detta riktar sig till en bredare grupp av unga i åldern 13–25 år. Vi kan utifrån detta dra slutsatsen att det bara är i de kommuner som har inflytandeforum som den äldre gruppen av unga erbjuds möjlighet att delta.¹⁴ Samma mönster framträder i de intervjuer vi gjort. Flertalet av de kommuner vi besökt uppger att de framförallt når unga i högstadie- eller gymnasieålder. En delförklaring till detta är att inflytandeforum i många kommuner äger rum under skoltid och att de som deltar bjuds in via skolan. I flera intervjuer påtalas också att kommuner har svårt att nå den äldre ungdomsgruppen, 19–25 år, även i de fall det finns en ambition om att göra detta. En tjänsteperson kallar dem *betweenisar* och förklarar det med att de befinner sig mellan verksamheter eftersom de är för gamla för en verksamhet och för unga för en annan. Det gemensamma för dem är att de känner sig utanför de verksamheter kommunerna erbjuder och att de ofta är en svår grupp att nå. I flera intervjuer framkommer också att kommunerna inte ser unga över 18 år som en prioriterad grupp eftersom de har rösträtt.

Resultaten från vår studie visar att deltagare i inflytandeforum rekryteras på flera olika sätt. Utifrån figur 5.3. kan vi utläsa att det både är vanligt att deltagare utses via skolan och att inflytandeforum står öppna för alla unga som är intresserade av att delta. Ungefär hälften av de kommu-

¹⁴ Övriga har uppgett att deras inflytandeforum riktar sig till unga i skolåldern.

ner som har inflytandeforum har svarat att deltagare rekryteras på något av dessa sätt. Det är också förhållandevis vanligt att uppge att rekrytering sker via fritidsgårdar. Endast en mindre andel av de svarande uppger att de använder sig av någon form av ansökningsförfarande eller att deltagare utses via föreningar.

Figur 5.4. Rekrytering till inflytandeforum. Procent.

Källa: SKL:s enkät Ungas politiska deltagande 2019

De mönster som framträder i resultaten från enkätundersökningen återkommer även i de kommuner vi besökt. Det är vanligt att deltagare till inflytandeforum rekryteras via skolan. Detta gäller i synnerhet för dialogforum och ungdomsfullmäktige. Vår erfarenhet är att dessa ofta äger rum under skoltid och att de unga som deltar gör det inom ramen för skolan. I vissa fall är sammankomsterna öppna för alla som är intresserade medan de i andra är reserverade för elever i utvalda skolklasser. Någon kommun har uppgett att även fritidsgårdar fått skicka representanter till inflytandeforum. Såväl fritidsgårdar och skolor förefaller vidare vara arenor där deltagare till olika fokusgrupper rekryteras.

Hinder och utmaningar

- Svårt att nå ut till unga och involvera dem i verksamheten
- Vissa grupper av unga svåra att nå
- Bristande intresse och kunskap om verksamheten i kommunen
- Brister i återkoppling
- Svårigheter att leva upp till förväntningar om inflytande

En utmaning för kommuner att nå ut till alla unga

Många av de tjänstepersoner vi intervjuat uppger att kommunen har svårt att nå ut till alla unga. Både i bemärkelsen att det är en förhållandevis liten andel av kommunens unga som kommer i kontakt med olika former av inflytandesatsningar (exempelvis inflytandeforum och Lupp-undersökningar) och i bemärkelsen att det finns vissa grupper av unga som kommunen har särskilt svårt att nå ut till. Av intervjuerna framgår att många tjänstepersoner upplever att det är svårt att nå ut med information och svårt att få unga att utnyttja de möjligheter som finns. Det kan både handla om användande av digitala verktyg och om deltagande i olika typer av dialogforum. Svårigheterna att nå ut upplevs både bero på bristande resurser och på att många unga har svårt att frigöra tid för engagemang.

Vår studie visar vidare att alla grupper av unga inte deltar i samma utsträckning. Enkätundersökningen pekar mot att unga med utländsk bakgrund och unga med funktionsnedsättning är grupper som är underrepresenterade i kommunala inflytandeforum. I en del kommuner förefaller även pojkar vara något underrepresenterade (SKL & MUCF 2019). Samma mönster framträder i flera av de kommuner vi besökt. Under våra intervjuer har såväl unga med utländsk bakgrund, i synnerhet pojkar, och unga i särskolan pekats ut som grupper kommunen har svårt att nå ut till. Under en av intervjuerna beskriver en tjänsteperson i norra Sverige att killar av utomnordiskt ursprung inte deltar i fritidsgårdarnas verksamhetsplanering. Han berättar att killarna försvinner från gården när planeringen sker men han säger också att de ibland återkommer till den när det senare genomförs. En annan grupp som flera kommuner upplever att de har svårigheter

”

Men det har ju förändrats så mycket genom åren, för att förut såg man ju att ha ett ungdomsråd, ja då hade vi fixat den här frågan. Nu är vi klara. Men vi ser ju att vi behöver så mycket olika verktyg för att nå mycket olika ungdomsgrupper. För med ett ungdomsråd förut så var det lätt att då kopplade man det till skolan och elevråd och så var det de duktiga ungdomarna som vi lyssnade på. De som liksom hade knäckt nyckeln i skolan och lyckats där. Men jag tycker att nu har vi så mycket olika verktyg för att vi behöver nå så mycket olika ungdomar. Och jag ser det nog snarare som en styrka.

att nå ut till är så kallade ”hemmasittare”, det vill säga personer som hoppat av skolan. I en av intervjuerna framhålls att det är viktigt att nå ut till dessa unga eftersom de löper förhöjd risk att bli desillusionerade och hamna i utanförskap.

Kommuner arbetar på olika sätt för att nå fler grupper av unga

Flera kommuner uttrycker att man idag är betydligt bättre på att nå en bredare grupp av unga jämfört med tidigare. Detta kopplas till ett strategiskt arbete för att inkludera fler och nå ut till andra unga än de som redan är politiskt intresserade och engagerade. Flera kommuner uppger att de arbetar parallellt med olika verksamheter och forum i syfte att nå flera olika målgrupper. I intervjuerna ställer tjänstepersoner vid flera tillfällen ungdomsråd i kontrast mot mer inkluderande inflytandeverksamheter som når större och mer representativa grupper av unga.

En annan strategi som nämns av tjänstepersoner i flera kommuner är att lägga dialogforum under skoltid för att nå ut till en större grupp. En fördel med detta är enligt en tjänsteperson att kommunen inte bara når ”välartade elevrådsungdomar”. Detta innebär enligt dem att även unga som annars inte skulle deltagit kommer eftersom de ser en möjlighet att slippa skolan en stund. Enligt tjänstepersonerna visar dock erfarenhet på att även dessa unga väl på plats upplever sitt deltagande som meningsfullt och sedan kommer tillbaka. Flera kommuner uppger också att de når en bredare grupp unga genom det inflytandearbete som bedrivs på fritidsgårdar och genom att rekrytera deltagare till dialogforum från denna verksamhet. Ännu en strategi, som används i flera av de kommuner vi besökt, är att anställa unga för att arbeta med projekt som rör ungas inflytande och deltagande. Detta innebär enligt kommunerna en breddad rekryteringsbas eftersom dessa tjänster även lockar unga som annars inte skulle sökt sig till inflytandesatsningar.

Flera av de kommuner vi besökt arbetar också aktivt för att involvera elever från särskolan i det kommunala inflytandearbetet. En strategi som används på flera håll är att anordna särskilda inflytandeforum speciellt anpassade för denna grupp. Förhoppningen är att dessa ska utgöra ett tryggt rum och ge utrymme att våga ta plats. De kommuner som arbetar på detta sätt vittnar dock om att satsningen också gjort att fler unga från särskolan väljer att delta i andra inflytandeforum.

I flera intervjuer lyfts också vikten av att arbeta för att få ungas tillit. Enligt flera tjänstepersoner saknar många unga tillit till politiker och kommunala tjänstepersoner. De upplever att många unga känner att de inte blir sedda eller tagna på allvar och att beslutsfattare bara vänder sig till dem för syns skull. Mot bakgrund av detta beskriver tjänstepersoner att de lägger mycket tid på att bygga upp ett förtroende hos unga och nå deras tillit. Det handlar ofta om att ta sig tid att träffa de unga på platser där de befinner sig. Det kan vara utanför mataffären där de handlar, på en mäsia eller genom att bjuda unga på pizzakväll inför ett ungdomsevent. Flera tjänstepersoner uttrycker att tillit skapas genom personliga möten och att det är dem som individer snarare än kommunen som de har tillit till. Det tillitsskapande arbetet beskrivs som tid- och resurskrävande men upplevs vara värt det eftersom det ger effekt.

Bland de tjänstepersoner vi mött finns en medvetenhet om att det inflytandearbete som bedrivs i kommunen endast når ut till en begränsad grupp unga. Samtidigt uttrycker flera att det ytterst är en resursfråga och att satsningar för att nå fler unga skulle kräva en större budget. I en intervju framhålls också att det finns en motsättning mellan att nå många och att nå grupper av unga som vanligtvis inte deltar. Enligt tjänstepersonerna finns det flera grupper av unga som man önskar involvera i större utsträckning men eftersom dessa ofta är mer resurskrävande skulle det, om inte mer resurser tillförs, kräva att man avgränsar målgruppen för sitt inflytandearbete.

☐ Kommunala förvaltningsstrukturer skapar olika förutsättningar för ungas inflytande

En stor del av Sveriges kommuner arbetar på något sätt för att ge unga inflytande. Detta arbete tar sig väldigt olika former. Ansvar för ungas

”

Jag har jobbat i en kommun som har det här politiska dokumentet som man ska utgå ifrån. Att det ska genomsyra hela organisationen. Det ska. Och sen så känner max 30 procent av kommunens tjänstepersoner överhuvudtaget till att det existerar. ... De blir de här döda dokumenten som ligger någonstans. ... Och så läggs det enorma mängder arbetstid på att ta fram det här dokumentet som sedan inte spelar roll. Om inte alla på riktigt är med i båten.

inflytande är placerat i olika delar av organisationen och det finns stora skillnader sett till vilka resurser, inte minst vad gäller personal, som avsätts för arbetet. En del har valt att ta fram styrdokument för området medan detta saknas i andra kommuner. Det finns vidare skillnader sett till hur etablerat och förankrat inflytandearbetet är i olika organisationer. En del av de kommuner vi besökt uppger att de arbetat med frågorna i närmare två decennier medan andra spårar arbetet ett par år tillbaka i tiden. I flera intervjuer pekade enskilda tjänstepersoner ut som eldsjälar som varit pådrivande i arbetet.

En tredjedel av kommunerna arbetar utifrån särskilda styrdokument

Vår enkätundersökning visar att bara en mindre del av de svenska kommunerna antagit särskilda styrdokument inom området ungdomspolitik. Endast 73 kommuner, motsvarande var fjärde kommun, uppger att de antagit en policy eller motsvarande (SKL & MUCF 2019).¹⁵ Antagandet av en policy eller handlingsplan kan signalera att en organisation arbetar aktivt med en fråga. I några av de intervjuer vi genomfört framkommer dock kritik mot en sådan tolkning. Flera av de tjänstepersoner vi träffat betonar att det inte säger något om kommunen antagit en handlingsplan eller inte eftersom det inte är någon garanti för att man i praktiken arbetar med en fråga. I linje med detta framhåller dessa personer den egna kommunens val att inte ta fram en policy som ett medvetet ställningstagande.

Viktigt med tydligt definierat ansvar

De tjänstepersoner vi intervjuat pekar på att det är viktigt att ansvaret för att arbeta med ungas inflytande är tydligt utpekat samt att det finns ett tydligt mandat. Flera framhåller att det är viktigt att kommunstyrelse och högre chefer i verksamheten tar beslut och visar stöd för verksamheten.

Resultaten från enkätundersökningen visar att kommuner skiljer sig

¹⁵ En relativt stor andel, motsvarande fyra av tio, av kommunerna som antagit en policy uppger att detta skedde 2012 eller tidigare. Förhållandevis många uppger dock att deras policy uppdaterats efter att den antogs.

åt sett till var ansvaret för inflytandearbete är placerat i organisationen. Ungefär en tredjedel av de svarande uppger att ansvaret för frågan ligger på ledningsnivå i organisationen och fyra av tio uppger att ansvaret ligger på förvaltningsnivå (SKL & MUCF 2019).¹⁶ Bland de som svarat förvaltningsnivå är det vanligast att uppge att det rör sig om en förvaltning med ansvar för områdena kultur, fritid och/eller utbildning. En del kommuner uppger att ansvaret är delat på flera förvaltningar. Det kan då både handla om att ansvaret delas mellan kommunledning och en förvaltning eller att flera olika förvaltningar delar på ansvaret. Detta mönster återfinns också i de kommuner vi besökt där ansvaret antingen var placerat på förvaltningsnivå (kultur- och fritid), under kommunledningen eller på dessa båda förvaltningar i samverkan. Merparten av de tjänstepersoner vi intervjuat är anställda på kultur- och fritidsförvaltningen. I några kommuner deltog också centralt placerade strateger, ofta med ansvar för demokrati eller social hållbarhet.

Tjänstepersonerna vi intervjuat ser fördelar med olika modeller för ansvarsfördelning. Fördelen med att ansvaret ligger placerat hos kommunledning, och tillhörande förvaltning, är att det signalerar att frågan har tyngd och ger mandat att nå ut bredare i organisationen. Det ökar också sannolikheten att frågan förs in de stora kommunövergripande processerna. Fördelen med att ansvar placeras på förvaltningsnivå är att det ökar sannolikheten att arbetet med ungas inflytande genomsyrar det vardagliga arbetet. I en intervju uttrycks detta i form av en skillnad mellan strategiskt och operativt arbete.

I våra intervjuer med tjänstepersoner framgår också att det ofta är fler delar av den kommunala organisationen som arbetade med ungas inflytande. Det är exempelvis vanligt att kommunerna uppger att socialförvaltningen, utbildningsförvaltningen och stadsbyggnads-

”

Vi vill ju inte jobba på så hög bara strategisk nivå utan för oss är det operativa viktigt. Hellre 50 fritidsledare ute i fält som jobbar med ungdomspolitik än två personer på ett kommunkontor. Men det gör ju också att man kommer långt bort ifrån de här stora processerna som är liksom kommunövergripande på många sätt och vis.

¹⁶ 36 procent respektive 39 procent av de svarande.

förvaltningen arbetar för att ge unga inflytande inom ramen för sin verksamhet. I dessa fall rör det sig ofta om att erbjuda unga inflytande i egenskap av brukare i förvaltningens verksamhet. I frågor som rör stads- eller samhällsbyggnad handlar det ofta om att involvera unga såsom en målgrupp bland flera i plan- och byggärenden. I flera kommuner finns det också förvaltningsövergripande arbets- eller styrgrupper som arbetar med frågor om barn- och ungas inflytande som en del i kommunens barnrättsarbete.

Engagemang och intresse för frågan är en framgångsfaktor

I de intervjuer vi gjort pekas engagemang och intresse ut som en viktig framgångsfaktor. Det handlar både om engagemang och intresse hos personer i ledande befattningar och hos enskilda tjänstepersoner. I en intervju framhålls att ”modiga” chefer och politiker i kommunen varit avgörande för verksamhetens etablering och framgång. Ett återkommande mönster är vidare att enskilda eldsjälaars roll betonas. I flera av de kommuner vi besökt berättas historier om enskilda tjänstepersoner som varit pådrivande i verksamhetens etablering och bidragit till att skapa kontinuitet i verksamheten. Några tjänstepersoner betonar också vikten av att det finns personer i olika delar av den kommunala organisationer som vurmar för och driver frågan och att arbetet inte är beroende av en enda persons engagemang och insatser.

På motsvarande sätt lyfts bristande intresse fram som en utmaning och ett hinder i flera intervjuer. De tjänstepersoner vi träffat, ofta anställda med ansvar för frågor om ungas inflytande, vittnar om bristande intresse från delar av den kommunala organisationen. I en del fall pekas på ett mer generellt ointresse att ta in synpunkter från unga i besluts- och beredningsprocesser. I andra fall pekas på enskilda nämnder och förvaltningar som inte anser att ungas inflytande är något som det är relevant för dem att arbeta med. En förvaltning som återkommande nämns är tekniska. I flera kommuner lyfts svårighet att få till stånd samarbete med utbildningsförvaltningen som ett problem. Ofta handlar det då om att de tjänstepersoner som arbetar med kommunala inflytandeforum och andra satsningar upplever svårigheter att få tillträde till skolor.

I en intervju framkommer att bristande kunskap om inflytandeverksamheter i den kommunala organisationen också kan vara en utmaning. En tjänsteperson vittnar om att många tjänstepersoner och politiker inte känner till de verksamheter som finns och möjligheten att utnyttja dessa för att få in ungas perspektiv i olika beslutsprocesser. Detta innebär att mycket tid behöver läggas på att sprida information i den egna organisationen. Detta gäller i synnerhet efter val där nyvalda politiker behöver utbildas och informeras.

Unga tjänstepersoner bygger broar

Flera av de kommuner vi besökt har valt att anställa unga vuxna för att under en begränsad period arbeta med inflytandefrågor.¹⁷ Till arbetsuppgifterna hör att informera om kommunal inflytandeverksamhet samt fånga upp och stödja ungas egna initiativ och organisering. Det kan exempelvis handla om att vägleda unga till att lämna in medborgarförslag, förmedla kontakt med politiker och tjänstepersoner samt att ge stöd och vägledning vid bidragsansökningar. I intervjuerna framhålls att dessa personer ofta fungerar som en viktig mellanhand mellan unga och tjänstepersoner i den kommunala organisationen. I en kommun pekas de unga vuxnas ålder ut som en framgångsfaktor eftersom den antas innebära att dessa har lättare att nå ut och uppfattas som trovärdiga jämfört med övriga tjänstepersoner i kommunen. I samma kommun lyfts också det faktum att unga vuxna tenderar att ha ett mer kritiskt förhållningssätt och vara mer villiga att ompröva arbetsmetoder som något positivt eftersom det innebär att verksamheten utvecklas och förbättras. I relation till målgruppen för det kommunala inflytandearbetet lyfts alltså dessa tjänstepersoners låga ålder som något positivt. Samtidigt framgår av intervjuerna att dessa tjänstepersoner också har erfarenhet av att bli dåligt bemötta av andra anställda i den kommunala organisationen på grund av sin ålder.

¹⁷ Observera att det här rör sig om anställda tjänstepersoner. Denna typ av anställningar skiljer sig från de kortare feriepraktiker och timanställningar för unga som beskrivits tidigare i kapitlet i avsnittet om metoder för ungas inflytande.

#Det vore
ju kul om
de frågade
nån gång

☰ Sammanfattning

Vilka metoder och verktyg använder kommuner för att ge unga inflytande?

- Ungefär tre av fyra kommuner arbetar på något sätt för att ge unga inflytande.
- De vanligaste metoderna för att ge unga inflytande är enkätundersökningar och olika typer av inflytandeforum. Den vanligaste formen av inflytandeforum är ungdomsråd.

Vilka är utgångspunkterna för kommuners inflytandearbete och i vilken utsträckning ges unga inflytande?

- Syftet med inflytandearbetet är dels att ge unga kunskap om demokrati och politik, dels att ge möjlighet för unga att påverka.
- Inflytandeforum används ofta för att ge unga möjlighet att påverka i frågor som särskilt anses beröra unga.
- Dialog med unga förs ofta relativt fristående från den kommunala beslutsprocessen.
- Det är ofta en begränsad grupp unga som deltar i kommuners inflytandeverksamheter och dessa är sällan representativa för unga som grupp.

88

Hur är ansvaret för ungas inflytande fördelat i den kommunala organisationen?

- Vanligt att ansvaret för ungas inflytande är placerat på ledningsnivå eller på förvaltning med ansvar för kultur- och fritidsfrågor.
- Ungefär var fjärde kommun har antagit en policy för sitt ungdomspolitiska arbete.
- Tydligt definierat ansvar och engagemang i organisationen en framgångsfaktor.

Framgångsfaktorer

- Tydligt utpekat ansvar
- Mandat att arbeta med frågan
- Engagemang och intresse för frågan
- Kontinuitet och uthållighet
- Implementering av lärdomar från projekt i ordinarie verksamhet
- Anställda unga vuxna i verksamheten
- Kritiskt förhållningssätt till den egna verksamheten
- Visa tilltro och låt unga själva styra över verksamheten
- Öppna forum ger mer heterogen grupp

”Resultaten från vår studie visar att unga kopplar samman inflytande med att göra sin röst hörd men också att få vara delaktig och ta ansvar.”

Kapitel 6

Avslutande diskussion

VÅR STUDIE HAR UNDERSÖKT UNGAS möjligheter till inflytande på lokal nivå och kommuners arbete med att skapa möjligheter för ungas inflytande. I det här kapitlet summeras studiens övergripande slutsatser. I kapitlets första del diskuteras hur unga ser på och upplever sina möjligheter till inflytande. I kapitlets andra del diskuteras kommuners inflytandearbete. Därefter följer några övergripande sammanfattande slutsatser.

☰ Ungas perspektiv på inflytande

Resultaten visar att unga upplever att de har begränsade möjligheter att få inflytande på lokal nivå. Det blir tydligt när resultaten från MUCF:s enkätundersökningar jämförs med resultaten från fokusgruppsintervjuerna från 2018. Då kan vi se att unga menar att det inte finns så stora möjligheter för dem att föra fram sina åsikter. Av svaren från enkäterna och intervjuerna blir det tydligt att unga inte vet var de ska vända sig för att påverka eller hur de ska göra för att påverka. Fokusgruppsintervjuerna kan ses som en reflektion på enkätsvaren, de unga säger att förutom att de inte vet var de kan hitta informationen menar de även att de oftast inte kan ändra på något.

Formerna för ungas inflytande skiljer sig mellan de två årens intervjuer. Unga från 2018 har koppling till fritidsgårdar och verksamheter som samlar unga. Unga från 2019 deltar i flera olika former av inflytandeforum, ofta med direkt koppling till politiken. Det kan vara en anledning till att det varierar i förståelsen för den demokratiska processen, vem som kan ha inflytande, vem som bestämmer och var de kan hitta information om frågor som de är intresserade av.

Inflytande betyder att bli lyssnad på

Resultaten från vår studie visar att unga kopplar samman inflytande med att göra sin röst hörd men också att få vara delaktig och ta ansvar.

Enligt vår studie vill unga i större utsträckning bli lyssnade på av beslutsfattare. Det visar sig i rapporten att det skiljer sig mellan hur unga uttrycker sig och hur de blir lyssnade på.

Gemensamt för de unga som intervjuats är att de vill bli tillfrågade om sådant som berör dem i ett tidigt skede. De vill inte få färdiga förslag presenterade för sig. Unga som intervjuats såväl 2018 som 2019 menar att de är experter på unga, vuxna ska och kan inte prata för dem.

Det finns vissa skillnader mellan svaren från 2018 års grupp av unga, som överlag saknar erfarenheter av kommunala inflytandesatsningar, och 2019 års grupp av unga, som har sådana erfarenheter. Både i enkät- och intervju svaren från 2018 anser unga att de varken har tid eller kunskap att engagera sig. Unga som intervjuas under 2019 bekräftar att många unga inte har tid, skola och fritidssysselsättningar prioriteras. Men även om unga inte hinner är det gemensamt för unga att de vill bli lyssnade på. Det tar sig dock olika uttryck i resultaten. Unga från 2018 menar att deras intresse är större för samhällsfrågor än för politik och kopplar inte samman dessa med varandra, det visar både enkätsvar och intervjuer.

Resultaten visar även att majoriteten av unga saknar intresse för och kunskaper om politik, de blandar samman samhällsfrågor och politik. Unga från 2019 som är engagerade i inflytandeforum bekräftar i intervjuerna att möjligheten att påverka handlar om politik och att kunskapen i hur man kan påverka är något som måste läras. De beskriver att många unga saknar kunskap om demokratiprocesser.

Intervjuerna från 2018 visar att unga som inte är engagerade i inflytandeforum önskar ett ökat intresse från politikerna, inte bara att politikerna ska lyssna på dem. De vill även att politikerna sträcker ut en hand och visar intresse i att ta reda på hur unga har det. För som rapporten kommer fram till i avsnittet ovan, de måste engagera sig för att göra sin röst hörd. Det skiljer sig mellan intervjuerna från 2018 och 2019 om hur unga beskriver att de blir hörda av beslutsfattarna. Unga från 2018 menar att beslutsfattarna sällan frågar dem om förändringar och inför beslut. De upplever att beslutsfattarna varken lyssnar på dem eller erkänner deras åsikter. Det bekräftas även av enkätsvaren som visar att unga tycker att det är för långt till beslutsfattarna samt att de upplever att andra har lättare att kunna påverka än vad de har. Å andra sidan menar många av dem

att de sällan försökt att påverka, vilket unga uttrycker i intervjuerna.

De unga vi träffat under 2019 menar däremot att politikerna ofta frågar dem om deras åsikter. De upplever en närhet till beslutsfattarna och menar att andra unga också kan få inflytande på samma sätt men att de själva måste vilja det. De säger att om man vill kunna påverka och göra sin röst hörd måste man gå genom politiken, det är det enda sättet. Det går alltid att påverka menar de, man måste bara veta hur och det handlar om kunskap. De är nöjda med sitt inflytande även om det är begränsat men de upplever att politiker lyssnar på dem och visar intresse för de frågor de vill diskutera. De har tilltro till politiker och tjänstepersoner och de har tilltro till den demokratiska processen även om de anser att den går långsamt.

Kanaler för information

Det finns en stark misstro bland de unga mot beslutsfattare som även går att hitta i undersökningar från SOM-institutet. Många, både unga och vuxna, menar att det är för långt mellan beslutsfattarna och medborgarna (Holmberg & Rothstein, 2018).

Resultaten från vår studie visar att unga bland annat använder sig av sociala medier för att påverka, men också av andra personer i sin närhet. Både enkätsvaren och intervjuerna med unga från 2018 visar att unga inte vet vem de ska kontakta för att föra fram sina åsikter. De upplever att det är svårt att hitta rätt kanal för både information och kommunikation. Ett sätt de använder är vuxna i sin närhet. Det kan vara såväl föräldrar som tjänstepersoner som kan föra de ungas talan.

Vår studie visar att majoriteten av de unga som intervjuats anser att det måste bli lättare att hitta rätt information. Gemensamt för unga från båda omgångarna av fokusgruppsintervjuer är att dessa menar att beslutsfattare och tjänstepersoner inte befinner sig där de unga är. De menar att det är svårt att hitta på kommunernas hemsidor. De menar att tjänstepersoner och beslutsfattare behöver nå unga i de forum där de befinner sig.

Majoriteten av de unga som intervjuades under 2018 menar att det är svårt att veta hur de ska kontakta tjänstepersoner medan de unga vi intervjuade under 2019 menar att det är lätt att prata med politiker och beslutsfattare. Däremot anser unga från 2019 att det är svårt att hitta väg-

arna för kommunikation efter att de bland annat lämnat in förslag till beslutsfattarna. Det här hänger tydligt samman med att unga från 2019 har en närmare kontakt med beslutsfattare och har kunskap om hur de kan göra för att påverka politiker och beslut. Däremot anser de att information kring beslut kan bli bättre och att de bör kunna följa processen från förslag till beslut mycket lättare. Resultaten från vår studie visar att unga vill veta vad som pågår och vilka beslut som kommunen tar. Resultaten visar också att unga som deltar i inflytandeforum av olika slag har lättare att få information av tjänstepersoner.

Återkoppling är viktig för att öka förståelsen hos unga

Unga som deltar i olika former av inflytandeforum menar att politiker är lätta att nå och lätta att prata med men att det är svårare att få besked av dem. De menar att det brister i återkopplingen till exempelvis de som har lämnat förslag och deltagit i enkätundersökningar. Tjänstepersoner och beslutsfattare måste enligt de unga bli bättre på att återkoppla processen.

Gemensamt för de som intervjuats, både 2018 och 2019, är att de vill lära genom att få återkoppling på beslut. Det spelar inte så stor roll om beslutet är positivt eller negativt, det är bekräftelsen som är viktig. De unga vill veta hur och varför beslut tagits. Unga som intervjuats 2018 anser att demokratiprocessen är så svår och krånglig att de behöver hjälp av beslutsfattare att navigera genom den. Det kan de få om de får återkoppling och förklaring. Unga som intervjuats 2019 har förståelse för demokratiprocessen men även de saknar återkoppling. De känner sig många gånger utelämnade från processen. De ingår i inflytandeforum för att få inflytande men de saknar många gånger svar på sina förslag, de har svårigheter att nå politiker för att få en förklaring.

Det blir tydligt genom enkätsvar och intervjusvar att målet i ungdomspolitikerna är svårt att uppnå, unga har begränsade möjligheter till inflytande. Det är få unga som genom inflytandeforum har en reell möjlighet att ha inflytande över samhällsbyggandet.

☰ Kommuners arbete för ungas inflytande

Resultaten från vår studie visar att merparten av landets kommuner på något sätt arbetar för att fånga upp ungas åsikter och erfarenheter och

erbjuda unga inflytande. Det finns en stor mångfald sett till vilka metoder och verktyg som används i detta arbete och sett till vilka grupper av unga som nås. Ungefär hälften av landets kommuner har minst ett inflytandeforum och ungefär lika många genomför regelbundet enkätundersökningar. Övriga metoder, såsom ferie- och projektanställningar eller digitala verktyg, är mindre vanliga. Kommunernas inflytandearbete skiljer sig också sett till omfattning och ambitionsnivå. Resultaten från enkätundersökningen tyder på att det finns en mindre grupp kommuner som arbetar väldigt aktivt med frågan och erbjuder unga i kommunen ett flertal olika vägar till inflytande. Verksamheten i de flesta av kommunerna förefaller dock vara av mindre omfattande karaktär. Vi kan även konstatera att det förefaller vara färre kommuner som har olika former av inflytandeforum idag jämfört med när MUCF senast gjorde en kartläggning för tio år sedan. Denna trend är oroväckande då den antyder att inflytandearbetet i en del kommuner snarast gått tillbaka.

Inflytande innebär att göra sin röst hörd och bli lyssnad till

Vår kartläggning visar att de mest framträdande motiven bakom inflytandesatsningar på kommunal nivå är att ge unga möjlighet att påverka samt att ge unga kunskap om demokrati och politik. I linje med detta finns det ofta flera olika typer av inflytandeverksamheter i de kommuner vi besökt. En del av dessa kan primärt betraktas som forum för lärande om politik, demokrati och politiska beslutsprocesser medan andra snarare kan betraktas som forum för inflytande. Det är inte heller ovanligt att båda dessa syften sammanfaller i en och samma verksamhet.

I våra intervjuer framgår att viljan att ge unga inflytande drivs både av ett resurs- och ett rättighetsperspektiv. Flera tjänstepersoner påtalar att kommunen behöver ungas erfarenheter och perspektiv för att förbättra sin verksamhet. Andra pekar på att det är viktigt att ge en grupp av invånare som saknar formell rätt att påverka en röst i kommunen. Intervjuerna ger också en relativt samstämmig bild av vad det innebär att ha inflytande. Detta innebär enligt de tjänstepersoner vi pratat med att unga ska ha möjlighet att påverka. Detta förutsätter i sin tur dels att det finns kanaler och forum där unga kan framföra åsikter och synpunkter, dels att beslutsfattare lyssnar till och beaktar det unga har att säga. I tjänstesper-

sonernas beskrivningar sammanfaller ofta inflytande och delaktighet och de båda begreppen används ofta mer eller mindre synonymt. Ofta ligger betoningen dock på möjligheten att få göra sin röst hörd och bli lyssnad till snarare än på det eventuella utfallet av detta i form av påverkan.

I rapporten konstateras att kommuners arbete kan bedrivas utifrån två olika utgångspunkter. Den första innebär att inflytandearbetet är organiserat utifrån principen att unga själva ska sätta dagordningen och ges möjlighet att driva sina frågor. Den andra innebär att inflytandearbetet är organiserat utifrån kommunens behov av att få in ungas perspektiv i verksamheten och i pågående beslutsprocesser. Båda dessa modeller har för- och nackdelar. Fördelen med den första modellen är att det ungas intressen som avgör vilka frågor som hamnar på dagordningen. Detta har samtidigt nackdelen att ungas inflytande begränsas till områden som unga på förhand känner till och är insatta i. På motsvarande sätt är fördelen med den andra modellen att unga aktivt bjuds in att ha synpunkter i för dem nya frågor medan nackdelen är att ungas inflytande begränsas till av kommunen definierade områden. Vi har funnit att inflytandearbetet i många kommuner bedrivs utifrån en kombination av båda dessa utgångspunkter. Många dialogforum fungerar exempelvis samtidigt som en arena där unga kan lyfta frågor som är viktiga för dem och där kommunen kan få ungas perspektiv i pågående beslutsprocesser. Detta är fördelaktigt eftersom det innebär att unga både involveras i övergripande politiska processer i kommunen och har utrymme att lyfta egna frågor.

Resultaten från studien pekar samtidigt mot att det är ovanligt att unga på ett systematiskt sätt involveras i den ordinarie beslutsprocessen i kommunen. Få kommuner har uppgett att de använder inflytandeforum som en formell remissinstans eller att det förekommer en systematisk dialog mellan unga och beslutsfattande organ i kommunen. Det vanligaste är istället att unga involveras i utvalda ärenden, ofta sådana som särskilt antas beröra unga, och att den dialog som förs är av mer informell karaktär. Utifrån vår studie kan vi också dra slutsatsen att det är ovanligt att kommunen delegerar beslut till unga eller gör unga till medbeslutande i ärenden.

Utifrån de intervjuer vi genomfört har vi också anledning att anta att unga ofta konsulteras i egenskap av brukare av kommunal verksamhet

snarare än som invånare med rätt till inflytande i kommunen. Det är svårt att dra en entydig gräns mellan dessa båda roller men det faktum att unga ofta tillfrågas om verksamheter som är specifikt riktade till dem talar för att de framförallt tillfrågas som brukare. Sett utifrån målsättningen att unga ska ha inflytande över samhällsutvecklingen kan detta uppfattas som problematiskt då det innebär att ungas inflytande begränsas till vissa områden och frågor.

Kommunerna har svårt att nå alla unga

Tidigare studier av kommunala inflytandeforum har visat att dessa ofta inte når ut till alla unga och att de unga som deltar inte är representativa för ungdomsgruppen i stort. I våra intervjuer med tjänstepersoner framgår det att dessa utmaningar kvarstår. Samtidigt kan vi konstatera att flera kommuner har tagit steg mot en mer inkluderande verksamhet.

Utifrån våra intervjuer kan vi dra slutsatsen att de verksamheter som drivs av kommunerna är väldigt uppskattade av de unga som får möjlighet att delta. Majoriteten av de unga vi mött som har erfarenhet av att delta i kommunala inflytandeverksamheter vittnar om goda möjligheter till inflytande. Flera lyfter också den personliga utveckling de genomgått som ett resultat av sitt deltagande i olika sammanhang. Samtidigt kan vi konstatera att många unga i kommunen inte tar del av dessa verksamheter. Detta beror dels på att unga inte känner till verksamheten eller inte är intresserade, dels på att många kommunala inflytandeverksamheter inte har kapacitet att nå ut till större grupper av unga. En del inflytandeverktyg – exempelvis digitala verktyg såsom appar och sms-paneler samt medborgarförslag – är inte begränsade på förhand. Detta gäller däremot ofta för såväl inflytandeforum och enkätundersökningar. Vår erfarenhet är att en del kommuner begränsar deltagandet i sina inflytandeforum för att hålla arrangemanget på en hanterbar nivå. Det verkar också vara vanligt att enkätundersökningar endast genomförs i vissa årskurser och med några års mellanrum. Detta innebär att endast en del av kommunens unga ges möjlighet att delta i mer resurskrävande former av inflytandeverksamhet.

Resultaten av studien visar vidare att vissa grupper av unga i mindre utsträckning deltar i kommunernas inflytandeverksamheter. Det gäller

bland annat unga med utländsk bakgrund och unga med funktionsnedsättning. Tjänstepersoner i flera av de kommuner vi besökt uppger dock att de når betydligt fler i sitt inflytandearbete idag. En av de framgångsfaktorer som lyfts i intervjuerna är att erbjuda en mångfald av olika forum och verksamheter som är anpassade till olika målgrupper. En annan är att lägga dialogforum och andra evenemang under skoltid och bjuda in unga genom skolan. Den senare strategin har dock samtidigt en nackdel då den riskerar att förstärka underrepresentationen av en annan grupp. Både svaren i enkätundersökningen och våra intervjuer pekar mot att de flesta kommuner inte når den äldre gruppen av unga som inte längre går i skolan. Detta beror i en del fall på att kommunen valt att inte erbjuda verksamhet för denna grupp utifrån bedömningen att den har andra kanaler för inflytande. I andra fall finns det en ambition om att nå även denna grupp men kommunen uppfattar den som svår att nå. I dessa fall är det sannolikt att en strategi som knyter inflytandeforum till skolan försvårar arbetet att nå gruppen ytterligare.

Tjänstepersoner med ansvar för frågan en viktig framgångsfaktor

Resultaten från studien bekräftar även flera av de slutsatser som dragits i tidigare undersökningar avseende organisatoriska framgångsfaktorer. I de intervjuer vi gjort framgår det att resurser i form av personal ofta uppfattas som en grundläggande förutsättning. Flera pekar på inrättandet av en tjänst med ansvar för ungas inflytande som startpunkten för kommunens arbete. De kommuner vi besökt skiljer sig sett till var i den kommunala organisationen dessa tjänstepersoner befinner sig. Utifrån våra erfarenheter är det vanligaste att denna typ av tjänster är placerade vid kultur- och fritidsförvaltningen. Flera kommuner har även centralt placerade strategier som arbetar med inflytandefrågor. Samma mönster framträder i enkätundersökningen. Utifrån denna kan man dra slutsatsen att ansvaret i ungefär en tredjedel av kommunerna ligger på förvaltning med ansvar för kultur, fritid och/eller utbildning. Ungefär lika många uppger att ansvaret ligger under ledningskontor eller motsvarande. I våra intervjuer med tjänstepersoner har det framgått att det finns för- och nackdelar med båda dessa modeller. Fördelen med centralt placerat ansvar är att det ska-

par förutsättningar för att hela den kommunala organisationen ska arbeta med frågan. Samtidigt finns det, som flera tjänstepersoner påtalat, en risk att ungas inflytande blir ett perspektiv bland andra som det arbetas med på en mer övergripande och strategisk nivå samtidigt som detta inte sipprar ut i den dagliga verksamheten. I linje med detta resonemang anses fördelen med ansvar på förvaltningsnivå vara att det leder till genomslag i det operativa arbetet. Samtidigt kan konstateras att samtliga av kommunerna vi besökt, oavsett var ansvaret är placerat, uppger att det finns delar av den kommunala organisationen som visar bristande intresse för frågan om ungas inflytande.

Resultaten från enkätundersökningen visar vidare att endast ungefär var fjärde kommun har antagit någon form av styrdokument för arbetet med ungas inflytande. Det finns dock, som flera av de tjänstepersoner vi intervjuat noga understrukit, inget direkt samband mellan att ha en policy och att ha ett framgångsrikt arbete. Flera av de kommuner vi besökt bedriver ett framgångsrikt arbete även i frånvaron av styrdokument.

≡ Slutsatser

Rapportens resultat visar att den ungdomspolitiska målsättningen att unga ska ha inflytande över samhällsutvecklingen inte kan anses förverkligad. Med utgångspunkt i de olika undersökningar som ligger till grund för rapporten kan istället konstateras att många unga saknar tilltro till sina möjligheter att påverka och upplever att deras möjligheter till inflytande är begränsat. Rapporten visar också att många unga saknar verktyg för att föra fram sina åsikter till beslutsfattare. Dessa resultat är oroväckande eftersom de tyder på att ett av de viktigaste målen med den nationella ungdomspolitiken inte infrias. I ett bredare perspektiv är de också oroväckande eftersom de på sikt kan undergräva tilltron till demokrati och leda till en försvagning av det politiska systemet. Ur ett demokratiperspektiv är det bekymmersamt att många unga har en negativ bild av sina möjligheter att påverka eftersom det riskerar att skapa framtida desillusionerade medborgare. Mot bakgrund av rapportens resultat drar vi slutsatsen att det krävs ett intensifierat arbete för att öka ungas kunskaper om demokrati och lokala beslutsprocesser. Unga behöver också erbjudas kanaler och verktyg för inflytande på lokal nivå.

Behov av att öka ungas kunskap om hur de kan påverka i den lokala demokratin

Rapporten visar att många unga saknar tillräcklig kunskap om hur de ska gå tillväga för att påverka på lokal nivå. Det är bekymmersamt eftersom sådan kunskap är en grundläggande förutsättning för att unga ska kunna få inflytande i lokala beslutsprocesser. I detta sammanhang kan flera aktörer med ansvar identifieras. En viktig aktör är kommuner som genom informationskanaler och olika former av inflytandeverksamheter kan medvetandegöra unga om påverkansvägar på lokal nivå. Den i särklass viktigaste aktören är dock skolan som har ett lagstadgat ansvar att fostra demokratiska samhällsmedborgare.

Skolans uppdrag kommer bland annat till uttryck i läroplanen för gymnasieskolan som fastslår att alla elever som slutfört en gymnasieutbildning ska ha ”förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv” (Skolverket 2011).¹ Skolans demokratiuppdrag omfattar både ett renodlat kunskapsuppdrag² – att ge alla elever kunskaper om demokrati – och ett bredare uppdrag om att främja utvecklandet av vissa värderingar och färdigheter. För att förverkliga det senare uppdraget ska verksamhet i skolan bedrivas under demokratiska arbetsformer i betydelsen att eleverna ska ges reellt inflytande och delaktighet i frågor som rör undervisning och arbetsmiljö (SOU 2016:5).

Granskningar och uppföljningar har visat att det finns brister inom båda dessa områden. Den senaste demokratiutredningen konstaterar exempelvis i sitt betänkande att det finns svagheter sett till hur skolan uppfyller sitt kunskapsuppdrag. Denna slutsats dras dels mot bakgrund av studier som visar på skillnader mellan olika elevers kunskapsnivå, dels mot bakgrund av att det finns indikationer om att kunskapen om demokrati på just lokal nivå ofta är bristfällig (SOU 2016:5). När det gäller skolans medborgarfostrande uppdrag konstaterar Skolinspektionen i en granskningsrapport från 2012 tydliga brister. Myndigheten drar bland annat slutsatsen att de medborgarfostrande inslagen i undervisningen

¹ <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan>.

² Detta uppdrag faller främst på först och främst på undervisningen i samhällskunskap där kunskap om demokrati och politiska system på olika nivåer, däribland lokal nivå, ska ingå.

inte genomsyrar utbildningen i sin helhet och att eleverna behöver tränas mer i inflytande och delaktighet. Vidare betonas att praktisk demokratisk träning behöver kombineras med kunskapsutveckling i olika ämnen, inte bara i samhällskunskap även om relevant kursinnehåll finns där (Skolinspektionen 2012).

Behov av att skapa kanaler för ungas inflytande på lokal nivå

Rapporten visar vidare att det finns stora skillnader mellan hur olika kommuner arbetar för att erbjuda unga inflytande på lokal nivå. Skillnader återfinns både sett till vilka kanaler för inflytande som erbjuds unga och sett till omfattning och ambitionsnivå på det kommunala inflytandearbetet. Sammantaget innebär detta att ungas möjligheter till inflytande skiljer sig från kommun till kommun.

Rapporten visar också att de kanaler för inflytande som erbjuds unga ofta når en begränsad grupp. I vissa fall beror detta på att de kanaler som finns – exempelvis enkätundersökningar, dialogforum eller ungdomsråd – på förhand är begränsade till en viss mängd deltagare. I andra fall beror det på att kanaler med potentiellt obegränsad räckvidd – exempelvis medborgarförslag och sms-paneler – inte är kända eller används av unga i kommunen. Erfarenheten från de kommunbesök vi gjort våren 2019 är att även de kommuner som bedriver ett aktivt inflytandearbete och erbjuder en rad olika kanaler för inflytande har svårt att nå ut till alla unga.

Mot bakgrund av detta drar MUCF slutsatsen att det arbete som idag bedrivs för att ge unga möjlighet till inflytande på lokal nivå ofta är otillräckligt i relation till den ungdomspolitiska målsättningen. Myndighetens bedömning är därför att det finns ett behov av insatser för att främja ett intensifierat och fördjupat inflytandearbete på lokal nivå. Målsättningen bör både vara att fler kommuner ska arbeta aktivt med att erbjuda unga möjligheter till inflytande på lokal nivå och att det arbete som redan bedrivs ska nå fler unga. I nästa kapitel presenteras ett antal parallella satsningar som myndigheten bedömer svarar mot dessa målsättningar.

MUCF:s utgångspunkt är att kommuner själva, givet lokala förutsättningar, bör bestämma formerna för sitt inflytandearbete. Rapporten visar att det finns en stor mångfald sett till hur kommuner valt att arbeta och att det finns en mängd olika sätt som unga kan erbjudas delaktighet

och få inflytande. Myndigheten ser därför ingen anledning att förorda en särskild form av struktur för ungas inflytande. Denna bedömning stärks också av att de kommunala företrädare vi mött pekat på att det finns ett värde i att erbjuda ett smörgåsbord av verksamheter eftersom dessa attraherar olika grupper av unga. MUCF delar denna bedömning och ser att olika verksamheter kan komplettera varandra då de har olika syften, når olika målgrupper och bidrar till att stärka ungas inflytande på olika sätt. Sammanfattningsvis finns det ett värde i att varje kommun själva får utforma verksamheter utifrån lokala behov och förutsättningar. Myndigheten bedömning är dock att varje kommun bör anta grundläggande riktlinjer för sitt arbete med ungas inflytande. Av dessa ska framgå hur kommunen ska arbeta för att möjliggöra ungas inflytande på lokal nivå och hur ungas rätt till inflytande ska tillgodoses i den politiska beslutsprocessen.

Viktigt att unga ges möjlighet till reellt inflytande

Studiens resultat visar att kommuners inflytandearbete fyller flera syften och erbjuder unga inflytande utifrån olika premisser. I rapporten har vi pekat på att unga ofta erbjuds inflytande i egenskap av brukare av kommunal verksamhet. Detta är positivt och helt i linje med intentionerna i den ungdomspolitiska propositionen som säger att unga ska ges inflytande över insatser som berör unga som målgrupp. Vår bedömning är dock att det är mer ovanligt att unga erbjuds inflytande i egenskap av kommuninvånare och ges möjlighet att sätta sig in i och ta ställning i mer övergripande politiska beslutsprocesser i kommunen. Detta kan ses som problematiskt eftersom ungdomspolitiken tydligt föreskriver att unga ska ges möjlighet att påverka inte bara det som direkt berör dem utan även i frågor som rör samhället i stort.

MUCF har tidigare pekat på att det finns ett behov av att skilja mellan verksamheter som i första hand syftar till att stärka och utbilda unga i sin roll som samhällsmedborgare och verksamheter som i första hand syftar till att underlätta ungas delaktighet i reella dialoger eller inflytandeprocesser (Ungdomsstyrelsen 2009). I vår studie har vi kunnat se att båda dessa former av verksamheter förekommer i kommunerna. I rapporten har vi pekat på att inflytandesatser både kan ha till syfte att ge kunskap om politik och demokratiska beslutsprocesser och att skapa kanaler till

inflytande. Båda dessa syften är viktiga och det finns ett värde i satsningar som bidrar till ökad kunskap och tillit samt främjar framtida deltagande i den representativa demokratin. Det finns inte heller nödvändigtvis en motsättning mellan dessa två syften och en och samma verksamhet kan samtidigt förverkliga båda. MUCF vill dock uppmärksamma att det är viktigt att satsningar som syftar till att utbilda och fostra unga till samhällsmedborgare också åtföljs av faktiska möjligheter att påverka.

I anslutning till detta är det också värt att lyfta skillnaden mellan verksamheter som syftar till att erbjuda unga delaktighet och inflytande. De två begreppen är nära sammankopplade och vår erfarenhet är att tjänstepersoner i många kommuner använder dem mer eller mindre synonymt. MUCF vill dock betona att det finns en poäng att skilja mellan å ena sidan möjlighet för unga att göra sina röster hörda och bli lyssnade på, och å andra sidan möjligheten att få gehör för sina synpunkter och se dem leda till faktiska förändringar. Den förstnämnda möjligheten är viktig och utifrån våra intervjuer kan vi se att den ofta resulterar i att unga känner sig bekräftade och inkluderade. Samtidigt finns det en risk att dialog som inte leder till förändring leder till minskad tillit och av unga upplevs som skeninflytande.

Vad gäller inflytandeverksamheter för unga har MUCF tidigare också pekat på vikten av att unga integreras i samma strukturer som övriga invånare snarare än att erbjudas plats i parallella forum. Det finns, som myndigheten tidigare påpekat, en risk att särskilda strukturer för unga innebär att inflytande reduceras till att handla om frågor som särskilt anses beröra unga. Det finns också ett värde med att unga och äldre integreras i samma forum eftersom detta skapar möten över åldersgränser (Ungdomsstyrelsen 2009). I linje med detta vill MUCF framhålla att det är viktigt att unga involveras i bredare kommunala satsningar på medborgarinflytande. SKL har det senaste decenniet arbetat för att främja satsningar på medborgardialog på lokal nivå och många kommuner har lanserat olika satsningar som syftar till att inkludera invånare i beslutsprocesser. Myndigheten vill understryka att det är viktigt att unga inte glöms bort i dessa sammanhang och att även denna grupp integreras i dessa satsningar.

Samtidigt kan det under vissa omständigheter finnas fördelar med särskilda strukturer för unga. Myndigheten har tidigare lyft fram forum som är särskilt inriktade mot att ge unga kunskap om demokrati som en sådan

omständighet (Ungdomsstyrelsen 2009). En annan omständighet som talar för ett behov av särskilda forum för unga är det faktum att delar av gruppen till skillnad från övriga kommuninvånare saknar en formell rätt, i form av rösträtten, att påverka. Detta skapar ett jämförelsevis större behov av alternativa kanaler för inflytande för denna grupp.

A close-up portrait of a young man with dark hair and eyes, looking slightly to the right. A small, white butterfly with black spots is perched on his left cheek. He is wearing a dark, patterned sweater. The background is a plain, light-colored wall.

#Det vore
ju kul om
de frågade
nån gång

”Såväl unga som tjänstepersoner på kommuner berättar om att unga inte vet hur demokratin fungerar i den egna kommunen.”

Kapitel 7

Förslag och bedömningar

I DETTA KAPITEL PRESENTERAS ETT ANTAL förslag och bedömningar. Mot bakgrund av resultaten i rapporten ser MUCF ett antal områden där det finns behov av insatser för att stärka ungas inflytande i den lokala demokratin. Förslagen som myndigheten lägger syftar dels till att öka ungas individuella möjlighet att höras i den lokala demokratin, dels till att stödja kommuner och regioner i arbetet med ungas inflytande.

≡ Långsiktigt arbete med skolval

Som det framgår i rapporten brister ungas kunskaper om inflytande på lokal nivå. Såväl unga som tjänstepersoner på kommuner berättar om att unga inte vet hur demokratin fungerar i den egna kommunen. Det framkommer även att det finns bristande kunskap i vilka vägar unga ska använda sig av när de vill påverka samhällsutvecklingen.

Många av de unga som har intervjuats beskriver att deras förtroende för den lokala demokratin påverkas av bristande makt och att de har sämre möjlighet att påverka institutioner och politiska beslut än andra. MUCF:s enkätundersökningar visar att färre än hälften av de unga anser att vanliga människor vanliga människor har stora möjligheter att föra fram åsikter till de som bestämmer. Sex av tio upplever att de som bestämmer varken lyssnar på eller bryr sig om människors förslag och åsikter. Många unga menar att de som bestämmer inte lyssnar på ungas röster.

Resultaten pekar vidare mot att många unga saknar kunskap om hur de ska gå tillväga för att påverka på lokal nivå. Detta är inte minst tydligt i de fokusgruppsintervjuer som genomfördes med unga under 2018. Detta pekar mot att skolan inte lyckats med sitt uppdrag att förmedla kunskap om hur demokratin fungerar. MUCF ser därför att skolor har

ett behov av stöd i arbetet med att förmedla kunskap om hur den lokala demokratin fungerar. Kopplat till skolans uppdrag är skolval ett viktigt verktyg för att förstå demokrati och inflytande.

MUCF har ansvaret för skolval och under de år som MUCF har ansvarat för det har myndigheten utvecklat arbetet, och tillsammans med samarbetande organisationer förbättrat genomförandet. MUCF anser att ett långsiktigt och årligen återkommande uppdrag skulle medföra betydligt bättre möjligheter att utveckla hållbara rutiner och system. Ett viktigt steg för att få fler, exempelvis yrkesinriktade program, att delta i skolvalet är att ge skolorna längre förberedelsestid som möjliggör planering av praktikperioder så att de inte sammanfaller med skolvalet. Det behövs därtill förstärkt utvecklingsarbete för att få fram fler och mer varierade metoder, i syfte att nå grupper som i dag inte deltar i skolval. Ett långsiktigt uppdrag att arbeta kontinuerligt med skolval skulle medföra en möjlighet att med framförhållning stödja skolor i områden som präglas av lågt valdeltagande och bristande samhällstillit. Det är en prioritering och ambitionshöjning som inte ryms inom myndighetens förvaltningsanslag idag.

Myndigheten föreslår:

- Att regeringen inom ungdomspolitiken ger MUCF en särskild uppgift att arbeta långsiktigt och kontinuerligt med skolval, ungas valdeltagande och vad det betyder för tilltron till demokrati, lokal såväl som nationell.
- Att regeringen, inom ramen för ungdomspolitiken, ger MUCF en särskild uppgift att arbeta med ungas valdeltagande även under åren mellan de år då val sker. Syftet är att främja ungas intresse för samhällsfrågor och deras tilltro till det demokratiska systemet.

Kostnaderna uppskattas till 2,2 miljoner kronor årligen. Särskilda kostnader förknippade med skolval vid valår, som till exempel trycka valsedlar, tillkommer.

||| Satsning på att skapa förutsättningar ||| för ungas inflytande på lokal nivå

Resultaten från vår studie pekar mot att de flesta kommuner idag bedriver någon form av arbete för att ge unga inflytande på lokal nivå. Det finns dock stora skillnader mellan olika kommuner sett till ambitionsnivå och till hur stor grupp unga som nås av befintliga insatser. Mot bakgrund av rapportens slutsatser drar MUCF slutsatsen att det finns ett behov av statliga insatser för att främja och möjliggöra ett intensifierat och fördjupat inflytandearbete i den lokala demokratin. Myndigheten föreslår därför att medel anslås för en större satsning på ungas inflytande i den lokala demokratin i form av två separata men kompletterande uppdrag till myndigheten.

Dela ut statsbidrag till kommuner och regioner för satsningar som syftar till att stärka ungas inflytande

MUCF har tidigare fått i uppdrag att fördela statsbidrag till kommuner som bedriver projekt för att öka ungas inflytande. I enlighet med förordning (2014:1071) om statsbidrag för att stärka ungas inflytande i den lokala demokratin delade myndigheten ut 3 miljoner till projekt i sex kommuner under 2014–2015. En förutsättning för att beviljas bidrag var att den aktuella verksamheten uppfyllde ett krav på att utveckla ”innovativa strategier, system och metoder för att långsiktigt stärka ungas inflytande i den lokala demokratin” (2014:1071). I enlighet med detta syftade flera av de projekt som beviljades medel till att utveckla strategier för att nå grupper av unga som är underrepresenterade i kommuners inflytandeverksamhet. MUCF konstaterar i sin slutrapport att de beviljade projekten kan visa på positiva effekter, i synnerhet för de specifika grupper av unga som utgör målgrupp, och har bidragit till utveckling av nya strategier och metoder (MUCF 2016b). Resultaten från denna rapport styrker denna slutsats. Flera av de kommuner vi besökt inför arbetet med rapporten har beviljats medel inom ramarna för denna satsning och vi kan konstatera att dessa idag lever vidare i form av ordinarie verksamhet efter projektens avslutande. De tjänstepersoner vi intervjuat vittnar också om att de strategier och metoder som utvecklats visat sig framgångsrika och att det finns ett stort intresse från andra kommuner av att ta del av de erfarenheter som gjorts.

I slutrapporten konstaterar MUCF också att de medel som anslagits inte räckte för att tillgodose de behov som finns och att flera bra ansökningar fick avslag eftersom medlen var otillräckliga. Myndigheten pekar också på att det finns ett behov av ett kontinuerligt och långsiktigt arbete för att utveckla former för ungas inflytande och betonar att målsättningen bör vara att skapa jämlika möjligheter till påverkan för alla unga oavsett var i landet de bor. Mot bakgrund av detta framhålls att det är viktigt att verka för att varje kommun ska ha någon form av inflytandeforum (MUCF 2016b) Myndigheten står fast vid denna bedömning som också stöds av slutsatser från denna rapport.

Mot bakgrund av detta föreslår MUCF att medel anslås för ett nytt statsbidrag som syftar till att stärka och utveckla ungas inflytande på lokal nivå. Myndigheten förordar i första hand ett riktat statsbidrag som kan rekvideras av samtliga kommuner för satsningar som uppfyller vissa grundläggande krav. Myndigheten rekommenderar vidare att satsningen, oavsett omfattning, ska rikta sig till alla kommuner och regioner och att det ska vara möjligt att beviljas bidrag både för uppstartsverksamhet och verksamhet som syftar till att utveckla nya metoder. Det är viktigt att både kommuner som redan har en förhållandevis utvecklad inflytandeverksamhet och kommuner som idag inte bedriver någon verksamhet alls ska ha möjlighet att utvecklas utifrån sina specifika förutsättningar.

MUCF rekommenderar att det ska vara möjligt att söka statsbidrag för olika former av projekt och kostnader utifrån de behov som identifieras lokalt. I våra intervjuer med såväl unga som tjänstepersoner har det exempelvis framkommit att det finns en efterfrågan på digitala plattformar som kan användas i inflytandearbetet. Sådana används i viss utsträckning redan idag. Vår rapport visar exempelvis att flera kommuner använder sig av olika former av sms-paneler och appar. Samtidigt uppges sådana tekniska lösningar vara kostsamma. MUCF vill också betona att det finns stora fördelar med att projekt för ungas inflytande bedrivs i samverkan med det lokala civilsamhället.

Myndigheten gör även bedömningen att statsbidraget med fördel kan kopplas samman med ett utökat kartläggnings- och uppföljningsuppdrag till MUCF. De undersökning som ligger till grund för rapporten har gett en aktuell och översiktlig lägesbild av hur svenska kommuner arbetar för

att ge unga inflytande. Samtidigt ser myndigheten ett behov av fördjupad kunskap inom området. MUCF rekommenderar därför att ansökningar om statsbidrag ska utformas på ett sådant sätt att dessa bidrar till mer kunskap om kommuners och regioners arbete med ungas inflytande. Under arbetet med rapporten har det även framkommit att det finns ett behov av utökad kunskap om effekter av olika satsningar och om olika metoders relativa för- och nackdelar. Det kan exempelvis handla om fördjupad kunskap om vilka strategier och metoder som är framgångsrika sett till möjligheten att nå olika målgrupper. Det kan också handla om kunskap om vilka verksamheter som varit framgångsrika i olika kommuntyper. Myndigheten ser här att en större satsning som omfattar många kommuner erbjuder goda möjligheter till mer systematisk uppföljning och utvärdering. MUCF rekommenderar därför att statsbidraget ska åtföljas av ett krav på att erfarenheter från de verksamheter som beviljas stöd ska kunna utgöra underlag för en fördjupad uppföljning.

Ta fram och sprida metodstöd för att stödja organisations- och verksamhetsutveckling på lokal nivå

MUCF föreslår även att statsbidraget åtföljs av ett kompletterande uppdrag till myndigheten att främja det arbete som bedrivs på lokal nivå genom spridning av kunskap om olika modeller och verktyg för att skapa inflytande för unga. Uppdraget bör omfatta riktade utbildningsinsatser samt framtagande och spridning av metodstöd som kan användas vid utvecklandet av inflytandeverksamhet på lokal nivå. Målgruppen för detta uppdrag skulle vara tjänstepersoner som arbetar för att ge unga inflytande i den lokala demokratin.

Ungas inflytande och aktiva deltagande i civilsamhället är en central del av ungdomspolitiken och ett område där MUCF redan idag bedriver ett kontinuerligt arbete. Ett av de främsta uttrycken för detta är ungdomsenkäten Lupp (Lokal uppföljning av ungdomspolitiken) som genomförts vid något tillfälle i över hälften av landets kommuner. Syftet med Lupp är att ge lokala beslutsfattare kunskap om ungas situation, erfarenheter och synpunkter. Enkäten ger underlag för ett ungdomsperspektiv och är ett verktyg för att ge unga inflytande i den lokala politiken. MUCF har tagit fram och ansvarar för utvecklingen av enkäten. Därutö-

ver erbjuder myndigheten även kommunerna stöd i form av erfarenhetsutbyten och ett webbaserat analysverktyg (MUCF 2019d).

Utvärderingar¹ har visat att Luppen är ett bra och uppskattat verktyg och MUCF avser under kommande år att fortsätta arbetet med att utveckla enkäten samt verka för att fler kommuner väljer att använda verktyget i sitt ungdomspolitiska arbete. Samtidigt bedömer MUCF att det på många håll finns behov av ett utökat stöd till kommuner och regioner i deras inflytandearbete. Det skulle exempelvis kunna handla om att sprida information om olika typer av inflytandeverksamheter och om identifierade framgångsfaktorer och hinder. Myndighetens bedömning är dock att tillhandahållandet av ett sådant stöd inte ryms inom nuvarande förvaltningsanslag. Mot bakgrund av detta föreslås att MUCF får ett nytt flerårigt uppdrag, med tillhörande anslag, för att stödja organisations- och verksamhetsutveckling på lokal och regional nivå och skapa förutsättningar för ökat inflytande för unga. Uppdraget bör omfatta utbildningsinsatser samt framtagande och spridning av ett metodstöd. Kostnaderna för detta uppskattas till fem miljoner kronor.

Myndigheten föreslår:

- Att regeringen inför ett riktat statsbidrag till kommuner och regioner för satsningar som syftar till att stärka ungas inflytande på lokal nivå. Statsbidraget ska kunna rekvireras av samtliga kommuner och regioner för satsningar som uppfyller vissa grundläggande krav.
- Att MUCF får i uppdrag att stödja organisations- och verksamhetsutveckling på lokal och regional nivå för att skapa förutsättningar för ungas inflytande.

¹ <https://www.mucf.se/publikationer/projekt/lupp>

Myndigheten föreslår:

- Att en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år genomförs vid val till kommunfullmäktige i utvalda kommuner 2022 och 2026. Kommunerna ska väljas ut efter ansökan till regeringen och utifrån aspekter som är relevanta vid en uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten.
- Att MUCF får i uppdrag att stödja deltagande kommuner i valet av insatser för att motivera och informera unga i målgruppen.

Ge unga i alla kommuner möjlighet att lämna in medborgarförslag

Kommunallagen erbjuder sedan 2002 en möjlighet för kommuner att besluta om att invånare ska få lägga fram så kallade medborgarförslag.³ Skrivelsen anger ingen begränsning i ålder vilket öppnar för att även barn och unga ska kunna lämna medborgarförslag. I förarbetena till lagändringen framgår att det huvudsakliga motivet till att ge medborgare en förslagsrätt är att öka insynen och delaktigheten i den lokala demokratin. En av de grupper som särskilt pekas ut är barn och unga. Införandet av en förslagsrätt för unga som saknar rösträtt antogs bidra både till att stärka denna grups delaktighet och ge ökad kunskap om politik och beslutsprocesser (SOU 2016:5).

Skrivelsen i kommunallagen är inte tvingande och det är därmed frivilligt för kommuner att införa en möjlighet till medborgarförslag. Kartläggningar har dock visat att en relativt stor andel av kommunerna valt att införa någon form av förslagsrätt för sina invånare.⁴ Lokala bestämmelser ser olika ut och i många kommuner har man valt att införa en förslagsmöjlighet som kräver stöd från ett visst antal invånare för att ett förslag ska tas upp till behandling (SOU 2016:5). Eftersom det är

³ Möjligheten regleras i kommunallagens åttonde kapitel som samlar bestämmelser som rör delaktighet och insyn. Kapitlets 1 § fastslår att "[d]en som är folkbokförd i kommunen [...] får, om fullmäktige har beslutat det, väcka ärenden i fullmäktige (medborgarförslag)" (SFS 2017:725).

⁴ Enligt en enkätundersökning som genomfördes av demokratiutredningen i samverkan med SKL 2015 fanns möjligheten att lämna in medborgarförslag i 183 kommuner. Detta motsvarar ungefär sju av tio kommuner i landet (SKL 2015b).

frivilligt att införa någon form av förslagsrätt för invånare finns det även utrymme för kommuner att själva besluta om åldersgränser.

Möjligheten för kommuninvånare i alla åldrar att lämna förslag finns i flera av de kommuner vi besökt inför arbetet med rapporten. I intervjuerna med tjänstepersonerna framhålls ofta detta som en viktig kanal för ungas möjligheter att påverka den lokala beslutsprocessen. Myndigheten ser positivt på att det finns en formell möjlighet för unga som saknar rösträtt att utöva inflytande genom att lägga fram förslag som behandlas i den lokala beslutsprocessen. Myndigheten ser också positivt på att denna kanal för inflytande innebär att unga inkluderas i samma process som övriga kommuninvånare snarare än att hänvisas till egna parallella forum för inflytande. Mot bakgrund av denna bedömning skulle MUCF gärna se att alla kommuner inför en möjlighet för unga att lämna in medborgarförslag.⁵

I våra intervjuer har det dock framkommit att det i flera kommuner finns brister i hur beslut återkopplas till initiativtagare och att det är svårt att följa processen efter att ett förslag lämnats in. Denna problematik har tidigare uppmärksammats av MUCF i rapporten *Medborgarförslag för unga*. I denna pekar myndigheten dels på att det är viktigt att unga ges riktad information om möjligheten att lämna medborgarförslag, dels på att det är viktigt att kommunen är transparent med hur processen fortskrider, vad som händer med förslaget och hur lång tid som ärendet väntas ta (MUCF 2016a). Mot bakgrund av detta vill myndigheten återigen betona vikten av att möjligheten för kommuninvånare att lämna förslag åtföljs av en öppen process där förslagslämnaren lätt kan följa vad som händer med ärendet. Myndigheten bedömer att rätten till att lämna medborgarförslag i en kommun ökar möjligheten för att fler barn och unga kan utöva inflytande som invånare. I linje med detta vill MUCF även uppmärksamma vikten av att ungas önskemål om digitala lösningar för kommunikation med beslutfattare, beaktas.

⁵ Myndigheten tar inte ställning till frågan om vilka krav (exempelvis i form av stöd från ett visst antal personer) som bör ställas för att ett medborgarförslag ska tas upp till behandling. Detta bör lämnas åt respektive kommun att bedöma.

Myndigheten bedömer:

- Att kommuner bör erbjuda unga en möjlighet att lämna in medborgarförslag.
- Att kommuner bör sträva efter att skapa transparenta kanaler som ger kommuninvånare möjlighet att följa hanteringen av förslag på ett enkelt sätt.
- Att kommuner med fördel kan använda sig av digitala lösningar.

Behov av återkommande kartläggning av kommuners och regioners inflytandearbete

Under arbetet med rapporten har MUCF i samarbete med SKL genomfört en uppföljande enkätundersökning av ungas inflytande på lokal nivå. Samarbetet har resulterat i rapporten ”*Ungas inflytande. Ungas möjlighet till inflytande och delaktighet i den lokala beslutsprocessen*”. Tillsammans har MUCF och SKL konstruerat en enkät, SKL skickade ut enkäten och MUCF analyserade materialet och skrev rapporten. MUCF upplever att samarbetet fungerat väl och gett såväl MUCF som SKL en bild över hur arbetet med ungas inflytande ser ut på kommunal och regional nivå.

Ungas inflytande på lokal nivå är en central del av MUCF:s uppdrag. Myndigheten ska enligt sitt uppdrag bland annat vara ett stöd i kommunernas arbete med kunskapsbaserad ungdomspolitik. Även för SKL är ungas inflytande en central fråga. I linje med detta finns ett gemensamt behov hos båda aktörer av en återkommande uppföljning av arbetet med ungas inflytande på lokal nivå. Då MUCF i ett förslag ovan föreslår att myndigheten får i uppdrag att fördela statsbidrag är en kartläggning av kommuners och regioners arbete en bra uppföljning och till nytta för både MUCF:s och SKL:s arbete med ungas inflytande i den lokala demokratin.

MUCF:s bedömning är att det skulle vara värdefullt om det samarbete som MUCF inlett med SKL kan fortsätta i form av återkommande kartläggningar. En återkommande kartläggning kan enligt MUCF:s bedömning ingå som en del av myndighetens uppföljning av ungdomspolitiken.

Myndigheten bedömer:

- Att det är önskvärt att påbörjat samarbete mellan MUCF och SKL fortsätter i form av återkommande kartläggningar.

#Det vore
ju kul om
de frågade
nån gång

Kapitel 8

Referenser

Abdelzadeh, A. (2015). Den missnöjda demokraten. Ungas politiska missnöje och politiska engagemang i en förändrad tid. I SOU 2015:96 *Låt fler forma framtiden! Forskarantologi*. Bilaga till betänkande av 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande. Stockholm: Elanders.

Alerby, E. & Bergmark, U. (2015). *Delaktighet för lärande*. Forskning för skolan: Skolverket. Stockholm: Fritzes.

Andersson, E. (2015). *Nya portar? Ungas politiska delaktighet i politiska beslutsprocesser på kommunal nivå*. Underlagsrapport till 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande.

Arbetsmiljölagen. 1977:1160.

Barnombudsmannen (2019). Barnkonventionen.

<https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/>.

Online: 2019-03-18.

Bäck, H., Bäck, E. & Gustavsson, N. (2015). Ungas politiska deltagande. I SOU 2015:96 *Låt fler forma framtiden! Forskarantologi*. Bilaga till betänkande av 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande. Stockholm: Elanders.

EUF-fördraget (2012). Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. (Konsoliderad version).

<https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=SV>.

Online: 2019-03-22.

Holmberg, S. & Rothstein, B. (2018). Misstroendets lokalisering i höglitarlandet Sverige. I Andersson, U., Carlander, A., Lindgren, E. & Oskarsson, M., (red.) (2018). *Sprickor i fasaden. SOM-undersökning 2017*, SOM-rapport nr. 72. Göteborgs universitet: SOM-institutet.

Kulturdepartementet (2018). *Strategi för en stark demokrati – främja, förankra, försvara.*

<https://www.regeringen.se/49f2a8/contentassets/64308b0cc8a14ddb8532ff541369c602/strategi-for-en-stark-demokrati--framja-forankra-forsvara.pdf>

Online: 2019-09-13

Lind, A. & Namli, E. (red.) (2017). *Mänskliga rättigheter i det offentliga Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Ljungberg, E. & Norling, A. (2001). Ungdomsråd – socialisation och revolution på samma gång. Bilaga till SOU 2001:48 *Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting, huvudbetänkande*. Kommundemokratikommittén. Stockholm: Fritzes.

Kommunallag 2017:725

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2014).

Ungas fritid och organisering. Fokus 14. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016a).

Medborgarförslag från unga. Slutrapport om att stärka ungas möjligheter till inflytande i de demokratiska processerna. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016b).

Ungas inflytande i kommuner och landsting. Slutrapport om ett statsbidrag för att stärka ungas inflytande i den lokala demokratin. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2017:2). *Unga med funktionsnedsättning. Fokus 17:2. Etablering i arbets- och samhällslivet*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2017:3). *Unga hbtq-personer. Fokus 17:3. Etablering i arbetslivet*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2018). *Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2019a). *Hitta vägen! Ung i dag 2019. En studie om ungas väg genom skolan till arbetslivet*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2019b). *Stöd till unga som varken arbetar eller studerar. Delrapport 1, april 2019*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2019c). *Unga med attityd 2019, del 1. Samhällsfrågor & demokrati*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2019d). *Luppföljning 2015–2018. Bättre lokal ungdomspolitik genom Lupp*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Namli, E. (2017). De mänskliga rättigheterna i en demokrati. I Lind, A. & Namli, E. (2017) *De mänskliga rättigheterna i det offentliga Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Regeringens proposition 2013/14:191. *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande*.

<https://data.riksdagen.se/fil/66D9A442-488C-4A98-9053-34A553ECE749>.

Online: 2019-03-22.

Regeringen (2014). Mänskliga rättigheter.

<https://www.regeringen.se/lattlast-information-om-regeringen-och-regeringskansliet/den-svenskasamhallsmodellen/manskliga-rattigheter/>.

Online: 2019-03-25.

Regeringens skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid.*

SCB (2016). Samband mellan barns och föräldrars utbildning.

Temarapport 2016:1 Utbildning.

https://www.scb.se/Statistik/_Publikationer/UF0506_2014A01_BR_A40BR1601.pdf.

Online: 2019-03-08.

SFS 2014:1071 *Förordning (2014:1071) om statsbidrag för att stärka ungas inflytande i den lokala demokratin.*

SKL (2012). *Medborgardialog för unga.* Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.

SKL (2015a). *Ungas delaktighet. Ungas möjligheter till delaktighet och inflytande i den lokala beslutsprocessen.* Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.

SKL (2015b). *Medborgardialog och medborgarförslag. Erfarenheter av medborgardialog och medborgarförslag i kommuner, landsting och regioner.* Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.

SKL (2018). *Samverkan med civilsamhället. En kartläggning av hur Sveriges kommuner, landsting och regioner samverkar med civilsamhällesorganisationer.*

SKL (2019). *Medborgardialog i styrning. För ett stärkt demokratiskt samhälle.* Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.

SKL & Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2019). *Ungas inflytande. Ungas möjlighet till inflytande och delaktighet i den lokala beslutsprocessen.*

Skolverket. (2011). Läroplan för gymnasieskolan.

<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan>.

Online: 2019-09-09

Socialtjänstlagen 2001:453.

SOU 2016:5. *Låt fler forma framtiden!, betänkande.* 2014 års

Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande. Stockholm: Wolters Kluwers.

Ungdomsstyrelsen (2009). *Gift mot sin vilja.* Stockholm:

Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2009). *Lika olika som lika – om former för lokalt ungdomsinflytande.* Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2010). *Fokus 10. En analys av ungas inflytande.*

Rapport 2010:10. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2010). *Hon, han, hen. Rapport 2010:2.* Stockholm:

Ungdomsstyrelsen.

Utbildningsdepartementet (2018). EU:s nya ungdomsstrategi.

Faktapromemoria 2017/18:FPM121.

<https://data.riksdagen.se/fil/3970AB20-7414-47A8-8A1E-2C0C5FF33C67>.

Online: 2019-03-14.

Weibull, L. (2017). Förtroendet för politiker och tjänstemän. I Andersson, U. (red.) *Slutna rum och öppna landskap.* Göteborgs universitet: SOM-institutet.

Bilaga 1. Metod

☰ Den nationella ungdomsenkäten

Den statistik som redovisas kommer från ungdomsenkäten som genomfördes under våren 2018. Enkäten är en del av det ungdomspolitiska uppföljningssystemet och MUCF har gjort enkätundersökningen vart tredje år sedan 2004.

Enkäten baseras på ett obundet slumpmässigt urval av 5 000 unga i åldersgruppen 16–25 år, med en svarsfrekvens på 46 procent. Detta kan anses representativt för Sverige i åldersgruppen 16–25 år. Alla analyser som delas upp på kön baseras på de svarandes självidentifierade kön.

Utskicket av ungdomsenkäten föregicks av ett vykort en vecka innan utskicket av enkäten. Där informerades de unga om att undersökningen var på väg. Enkäten skickades ut den 8 mars och datainsamlingen avslutades 8 juni. Under insamlingsperioden gjordes ett flertal påminnelser, både genom vykort, epost och telefon. Enkäten gick att besvara på papper (43 procent av svaren) eller på webben (57 procent av svaren).

☰ Attityd- och värderingsstudien

Attityd- och värderingsenkäten skickades ut till sammanlagt 9 000 slumpmässigt utvalda personer i åldern 16–74 år under hösten 2018. Sammanlagt svarade 3 724 personer på enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 41 procent. Det huvudsakliga fokuset i rapporten ligger på att undersöka ungas attityder. För att möjliggöra jämförelser inom ungdomsgruppen skickades flest enkäter ut till unga. Till gruppen unga i åldern 16–29 år skickades 6 000 enkäter. Till den äldre jämförelsegruppen i åldern 30–75 år skickades 3 000 enkäter.

Kodningen av enkätfrågorna har gjorts på så vis att svaren har delats upp i respondenter som instämmer och respondenter som inte instämmer till olika påståenden. En principiell hållning i framtagandet av siffror

har varit att respondenter som instämmer helt eller delvis i ett påstående, kategoriserats som att de instämmer. Det neutrala mittenalternativet har vi tolkat som att respondenterna inte har instämt i påståendet.

I enkäten används ett representativt urval av svenska befolkningen i åldern 16–74 år, vars åsikter generaliseras till befolkningens attityder och värderingar i sin helhet. Ett problem i alla former av enkätundersökningar är svarsbortfall i det representativa urvalet. Bortfallet blir särskilt problematiskt om bortfallet är ojämnt fördelat mellan olika sociala grupper. Skevhet i bortfallet gör att resultaten från de statistiska skattningarna riskerar att bli missvisande och inte på korrekt sätt återspeglar befolkningens attityder och värderingar i sin helhet.

I attityd- och värderingsstudien 2018 är unga personer i åldern 16–29 år överrepresenterade i datamaterialet, jämfört med i befolkningen i sin helhet. Det är en konsekvens av hur urvalsdragningen har gjorts i studien.¹ Även kvinnor och tjejer samt personer som angett att de är födda i Sverige är något överrepresenterade i studiens representativa urval jämfört med befolkningen.

För att kompensera för överrepresentationen används det i Attityd- och värderingsstudien 2018 enbart viktade skattningar för de siffror som redovisas i texter, figurer och tabeller. Vikterna tar hänsyn till skevhet i kategorierna kön och ålder. Som underlag för viktningen har Statistiska centralbyråns statistik över totalbefolkningen i december 2018 använts. I denna rapport har vi enbart använt siffror som relaterar till gruppen unga.²

☰ Enkät till kommuner och regioner

Enkäten skickades via SKL ut till landets samtliga kommuner och regioner den 6 maj 2019 och stängdes den 30 juni 2019. Antalet svarande var 84 procent.

Enkäten utformades gemensamt av SKL och MUCF med grund i en enkät som SKL genomförde tillsammans med demokratiutredningen

¹ Se Unga med Attityd del 1. Samhällsfrågor och demokrati. Avsnitt 1.1.1. (MUCF, 2019c)

² Ibid.

2015. Fokus för enkäten var om kommuner och regioner arbetar med ungas inflytande, vilka former de har för sitt arbete och i hur stor utsträckning unga ingår i beslutsprocesser. MUCF har analyserat materialet och tillsammans med SKL sammanställt det till en gemensam rapport.

Svarsfrekvensen uppgår till 84 procent för kommunerna och är något större för regionerna.³ Högst svarsfrekvens har storstäder, där samtliga tre storstäder har besvarat enkäten. Svarsfrekvensen är lägst för glesbygdskommuner och förortskommuner till större städer. I de grupperna har ungefär var sjunde kommun besvarat enkäten. Då svarsfrekvensen är hög i samtliga kommungrupper och inte skiljer sig nämnvärt mellan grupper har enkätsvaren inte viktats för att kompensera för skevhet i bortfall. I den bortfallsanalys som gjorts framkommer att få av enkätens frågor har högt partiellt bortfall. Exempelvis har 141 kommuner och regioner angett att de har inflytandeforum och av dessa så har som mest 6 stycken (4 procent) valt att inte besvara en av de uppföljande frågorna som berör inflytandeforum.

³ Detta inkluderar både fullständiga och partiella svar. När enbart fullständiga svar beaktas är svarsfrekvensen 82 procent.

	Antal	Svarsfrekvens
Storstäder	3	100
Kommuner i glesbefolkad region	16	94
Varuproducerande kommuner	54	93
Större städer	31	87
Turism- och besöksnäringkommuner	20	85
Pendlingskommuner	51	82
Förortskommuner till storstäderna	38	82
Kommuner i tätbefolkad region	35	80
Förortskommuner till större städer	22	73
Glesbygdskommuner	20	70
Samtliga kommuner	290	84

TABELL 1 Svarsfrekvens för kommungrupper och regioner

Källa: SKL:s enkät Ungas politiska deltagande 2019

☰ Fokusgruppsintervjuer

Rapporten bygger på sammanlagt 24 fokusgruppsintervjuer, varav 18 med unga och 6 med tjänstepersoner.

Fokusgruppsintervjuer med unga

Under våren 2018 och 2019 gjordes totalt 18 fokusgrupper med unga personer från olika delar av Sverige. Med några få undantag var deltagarna i åldern 16–23 år. Fokusgrupperna organiserades i samarbete med lokala organisationer och tjänstepersoner på kommuner som upplät lokaler och rekryterade deltagare. Intervjuerna fokuserade på inflytande på lokal nivå. 12 av grupperna intervjuade MUCF under 2018 och 6 av grupperna under 2019. De senare intervjuerna genomfördes för att fånga

erfarenheter hos unga som deltagit i olika former av inflytandeverksamheter på lokal nivå.

I rekryteringen av deltagare till 2018 års intervjuer betonade MUCF att myndigheten önskade en bredd av deltagare i åldern 16–23 år, med olika kön, socioekonomiska bakgrunder, åldrar, funktionsvariationer, intressen och skilda erfarenheter av exempelvis skola, socialtjänst och psykisk ohälsa. Det organiserades även en särskild fokusgrupp med unga hbtq-personer för att säkra att deras perspektiv fångades upp i materialet. De unga som deltog kommer från kommuner över landet;

- Privilegierade förorter
- Icke privilegierade förorter
- Större städer
- Mindre städer
- Glesbygd

Ambitionen att skapa blandade grupper lyckades över förväntan. Utifrån de ungas egna berättelser kan MUCF konstatera att det i materialet finns:

- personer med erfarenhet av psykisk ohälsa,
- personer med kontakter med socialtjänst,
- ensamkommande killar,
- personer som identifierar sig som hbtq+,
- personer med olika etnisk, religiös och socioekonomisk bakgrund,
- en nationell minoritet (samer) samt
- personer med fysiska och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

I rekryteringen av deltagare till 2019 års intervjuer efterfrågade MUCF att få träffa unga som deltagit i olika typer av kommunala inflytandeverksamheter. I grupperna ingick unga med erfarenhet från bland annat följande verksamheter:

- Fritids- och ungdomsgårdar
- Dialogforum
- Elevråd/Elevkårer
- Skolidrottsföreningar

Fokusgruppsintervjuer med tjänstepersoner

För att föra in ytterligare perspektiv på Ungas möjligheter till inflytande på lokal nivå intervjuade MUCF tjänstepersoner om deras arbete för ungas inflytande. Vi intervjuade dem om vilka metoder de använder samt vilka framgångsfaktorer och hinder de ser. MUCF genomförde intervjuer i sex kommuner. Vid intervjutillfällena träffade myndigheten tjänstepersoner på olika nivåer som arbetar med ungas inflytande. Kommunerna som MUCF träffade var:⁴

- Falköping
- Haninge
- Lund
- Oskarshamn
- Sundsvall
- Västerås

Kommunerna valdes dels utifrån geografisk spridning över landet och dels för att fånga kommuner som myndigheten vet arbetar med ungas inflytande. Några av kommunerna har fått medel från MUCF för att starta olika former av inflytandeforum för unga.

Grupperna av kommundtjänstepersoner varierade mellan två till åtta personer. Rekryteringen till grupperna av tjänstepersoner skedde genom att MUCF kontaktade tjänstepersoner i utvalda kommuner. MUCF önskade träffa minst en tjänsteperson med chefsbefattning och en tjänsteperson med uppdrag att arbeta med ungas inflytande. Därefter fick de bjuda in

⁴ Kommunerna är tillfrågade om deras kommunnamn kan skrivas ut i rapporten. Alla ansvariga har godkänt det. Även de unga kommer från dessa kommuner.

fler, dock inte fler än åtta. Utfallet blev att den största gruppen vi mötte bestod av åtta personer och den minsta av två, i två av grupperna deltog även politiker. Sammanlagt har MUCF träffat tjänstepersoner från:

- Kommunstyrelsen
- Socialtjänsten
- Kultur- och fritidsförvaltning
- Arbetsmarknadsavdelning
- Ungdomshälsan
- Kommunikationsavdelning
- Kommunstab

Inbjudan till intervjuer

Inför intervjuerna skickade MUCF ut ett inbjudningsbrev till ett antal kommuner där vi informerade om syftet med undersökningen och vilka MUCF skulle vilja träffa. Nedan presenteras inbjudan.

Hej,

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har ansvar att följa upp regeringens ungdomspolitik utifrån att ”alla ungdomar mellan 13 och 25 år ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen” (prop. 2013/14:191). Uppföljningen görs bl.a. genom våra s.k. Fokusrapporter som publiceras varje år. Årets rapport kommer att handla om ungas upplevelser av inflytande på lokal nivå. Vi kommer att följa upp ungas möjligheter att kunna påverka det lokala samhället och dess utveckling samt deras inflytande i den politiska beslutsprocessen.

Uppföljningen kommer bl.a. att göras genom besök och intervjuer med tjänstepersoner och unga i ett mindre antal utvalda kommuner. Dessa har valts ut efter en inledande kartläggning där vi identifierat kommuner som vi vet arbetar aktivt med att skapa förutsättningar för att ge unga inflytande. Vi kontaktar er eftersom ni är en av de kommuner vi är intresserade av att besöka för att få veta mer om hur ni arbetar med ungdomsinflytande.

Om ni väljer att delta i vår undersökning kommer två av våra utredare att besöka er för en intervju senare i vår. Kommunen avgör själva vilka personer som deltar vid intervjutillfället, men vi skulle gärna vilja träffa både en ungdomsstrateg (eller motsvarande) och en ansvarig chef. Gärna fler personer än två. Intervjun beräknas ta cirka två timmar och kommer bl.a. att innehålla frågor om vilka metoder som används för ge unga inflytande, när unga kommer in i beslutsprocesser och i vilka frågor samt om, vilka unga som representeras. Vi är också intresserade av att höra era tankar om vilka problem som finns, vilka hinder som övervunnits, vilka framgångar har gjorts samt vad kommunen vill dela med sig av till andra som arbetar med eller ska börja arbeta med ungas inflytande.

Vid samma tillfälle skulle vi också vilja träffa en grupp unga, ca 5–7 personer, som på något sätt deltar i ungdomsinflytande kopplat till kommunens politiska arbete. Dessa skulle vi vilja träffa för att göra en fokusintervju och fråga bland annat om deras upplevelser av inflytande, vilka svårigheter och möjligheter de ser samt vad de skulle råda politiker och tjänstemän att tänka på vad gäller ungas inflytande. Även denna intervju beräknas ta cirka två timmar.

Intervjuerna görs utifrån ett forskningsetiskt förhållningssätt. Det innebär att inspelningarna enbart behandlas av de två inblandade utredarna och de förvaras på ett säkert ställe.

Vi hoppas att just er kommun vill delta i denna undersökning. Vi ber er kontakta Victoria C Wahlgren, se kontaktuppgifter nedan. Vi kontaktar er därefter för att boka in ett datum. Vi skulle vilja besöka er i maj och om ni är intresserade av att delta ser vi gärna att ni hör av er till oss så fort som möjligt.

Vänligen,

Victoria C Wahlgren
Senior utredare, ansvarig för Fokus 19
Avdelningen för utredning
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

☰ Intervjuguider

Studien har utgått från tre olika intervjuguider. En för 2018 och två för 2019 där både unga och tjänstepersoner intervjuades.

Intervjuguide 2018

Intervjuguiden för 2018 utformades utifrån ungas möjligheter till inflytande. Målet var att den delen av den sammanlagda intervjutiden skulle ta 25 minuter av en intervju som totalt varade i två timmar. Avsnittet om inflytande har varit fokus för rapporten.

Får du vara med och bestämma vad som händer i din familj?

(Till exempel vad ni ska äta till middag, göra på lovet, när du ska komma hem på kvällen, vilka kompisar du får ha eller vilken soffå ni ska köpa)

Kan du vara med och bestämma, tex när något förändras i ditt bostadsområde? Hur gör du då?

(Tex belysning, bygga park, platser att hänga på etc.) (Alla markerar med var sitt klistermärke (rosa) på skala 0–10 som ligger på bordet. Skala 1=Inte alls 10=Mycket.) Varför tror du att ni har placerat ut er på det här sättet?

Tror du att det är lättare eller svårare för dig att vara med och bestämma jämfört med andra i [regionens namn]? Varför är det annorlunda för dem? Har någon frågat dig vad du tycker om sådana frågor, eller peppat dig att tycka till? Vem då? Gjorde du det sedan, alltså tyckte till?

Om vi tittar utanför ditt bostadsområde. Vet du vad du vill i olika frågor som rör alla som bor i [regionens namn]?

(Tex var och när det går bussar och tåg, var det finns idrottshallar och ungdomshus och vad man kan göra där, vilka jobb som finns där du bor och vilka som finns längre bort, vilka sorters bostäder och affärer det byggs och var någonstans det byggs, hur mycket det kostar att gå till tandläkaren, hur svårt det är att komma in på universitet eller högskolor eller ställen där man kan lära sig ett yrke.) Tycker du att det är viktigt att du kan vara med och bestämma om frågor som rör ditt liv? Varför, varför inte?

Tycker du att det är viktigt att stödja det som är rätt och protestera mot det som är fel? Varför, varför inte?

Har du fått något ändrat som du inte har gillat? Hur gjorde du då?

(Exempel från deras tidigare diskussion om vad de vill ändra, fokus på större frågor, utanför bostadsområdet.) Vad är viktigt för att du ska vilja vara med och tycka till om sådana saker?

Intervjuguide unga 2019

Intervjuguiden för 2019 utformades utifrån ett samtal där målet var att fylla två timmar. Frågor markerade i fetstil var frågor som ställdes medan kursiverade frågor som ställdes om fokusgruppen inte själva kom in på området.

Berätta om era erfarenheter av inflytande i kommunen

- På vilket sätt har ni utövat inflytande?
- Under hur lång tid?
- Hur blev ni involverade?

Vad betyder inflytande för er?

- Upplever ni att tjänstemän och politiker förstår inflytande på samma sätt?
- Varför vill ni ha inflytande?
- Vad skulle ni vilja ha inflytande över?
- Hur upplever ni era möjligheter till inflytande inom olika områden?

Vad brukar ni få inflytande över? (Beskriv hur unga brukar få inflytande i kommunen.)

- Vilka frågor har ni inflytande över? Får ni komma med synpunkter på allt eller bara i vissa frågor?
- När i beslutsprocessen bjuds unga in?
- Får ni komma med egna förslag?
- Upplever ni att tjänstepersoner och politiker lyssnar på vad ni har att säga?
- Upplever ni att politiker och tjänstepersoners har kunskap om ungdomsfrågor?

- Har ni upplevt att era synpunkter fått betydelse för utfallet i någon beslutsprocess?
- Vilka former tar sig inflytande? (information, konsultation, medbestämmande?)
- Vem kommunicerar ni med? Politiker eller tjänstepersoner?
- Vilka områden är det svårt för er att få inflytande över, vad kan det bero på?

Skulle ni vilja ha mer inflytande?

- Inom vilka områden?

Uppfattar ni att alla unga har möjlighet att delta på lika villkor?

- Vilka ungdomar är aktiva i att utöva inflytande?
- Om de sitter i ungdomsråd eller motsvarande:
- Hur ser du på ditt uppdrag? Representanter för unga i kommunen eller talar med egen röst?

135

Har du erfarenhet av att dina åsikter lett till förändring?

Vad skulle ni ge för råd till politiker och tjänstemän att tänka på vad gäller ungas inflytande?

Intervjuguide tjänstepersoner 2019

Intervjuguiden för tjänstepersoner utformades utifrån att samtalet skulle vara mellan två till två och en halv timme. Frågor markerade i fetstil var frågor som ställdes medan kursiverade frågor ställdes om fokusgruppen inte själva kom in på området.

Beskriv hur kommunen arbetar med ungas inflytande (historik & modeller).

Hur länge har kommunen arbetat med frågan?

- Hur initierades arbetet?

- Hur har arbetet förändrats över tid?
- Finns det en policy för ungas inflytande eller ungdomsperspektiv i verksamheten?

På vilka sätt ges unga möjlighet att utöva inflytande lokalt?

- Vilka arenor?
- I vilka frågor? Alla frågor eller bara de som anses beröra unga?
- Varför har just denna form av inflytandemodell valts?

Vad innebär det för er att unga ska ha inflytande?

- Hur definieras inflytande?
- I vilka frågor ska unga ha inflytande?
- Inom vilka områden är det svårt för unga att få inflytande?
- Uppfattar ni att de unga ni möter förstår inflytande på samma sätt?

136

Beskriv ett typiskt fall, hur och när unga får inflytande.

- Vilka frågor ges unga inflytande över?
- När i processen bjuds de in att delta?
- Vilka former tar sig inflytande (information, konsultation, medbestämmande?)

Uppfattar ni att alla unga i kommunen har möjlighet att delta på lika villkor?

- Vilka ungdomar är aktiva i att utöva inflytande?
- Vilka ungdomar uppfattas som svåra att nå?
- Hur arbetar man för att nå ut till unga?
- Finns det en ambition om att eftersträva bred representation? Om ja, hur arbetar man från kommunens sida med detta?

Vilka framgångsfaktorer ser kommunen?

Vilka hinder och utmaningar har man stött på? Hur har man arbetat för att lösa dessa?

Var i kommunens organisation finns de som arbetar med frågor som rör ungas inflytande?

- Hur många arbetar med frågan?
- Vilket mandat har de som arbetar med frågan?
- Vilken prioritet uppfattar de att frågan har i kommunen?

☰ **Workshops om policyförslag**

MUCF har genomfört två workshops med referensgrupper där policyförslagen har diskuterats. Målet var att få influenser och goda inspel från offentlig verksamhet och civilsamhället.

Den första workshopen hölls under Almedalsveckan. Deltagande var representanter för:

- Sveriges kommuner och landsting (SKL)
- Sveriges elevråd
- Sveriges elevkårer
- Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU)

Den andra workshopen hölls den 30 augusti i Stockholm. Deltagande var representanter för:

- Nationella nätverket för ungas inflytande (NUNI)
- Delegationen mot segregation (Delmos)
- Sveriges ungdomsråd (Svung)
- Youth 2020
- Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU)

Under workshoparna diskuterades myndighetens policyförslag och deltagarna gav inspel till andra möjliga policyförslag.

#Det vore
ju kul om
de frågade
nån gång

